

6 33,709.

EMÉKKÖNYV

1882.

KIADJA
A SÁROSPATAKI AKADÉMIAI IFJUSÁG
ÖNKÉPZŐ-TÁRSULATA.

V. KÖTET.

SÁROSPATAK.

Nyomtatta Steinfeld Béla, a ref. főiskola betűivel.

1882.

EMÉKKÖNYV

1882.

KIADJA

A SÁROSPATAKI AKADÉMIAI IFJUSÁG
ÖNKÉPZŐ-TÁRSULATA.

V. KÖTET.

*Magyarországon
az Akadémiai Ifjuság
Sárospatak
1882/83.*

SÁROSPATAK.

Nyomtatta Steinfeld Béla, a ref. főiskola bettlivel.

1882.

674/1907

Tartalom.

	Lap
Ábrahám Gyula :	
Évek után	67
Andrássy Kálmán :	
Tavaszi estén	17
Apostol Bertalan :	
Népballada	6
Kisfaludy Károly emlékezete	93
Czinke István :	
Isten verése. (Beszély)	22
Florica. (Elbeszélés)	121
Deák Elek :	
A patak	108
Toldy Ferenc emlékezete	111
A nép köréből	118
Filep Mihály :	
Ötven év	1
Estveli ének	101
Ez is ábránd volt. Vége lett	105
A vak költő	116
Dal az új szerelemről	135
Forgách Endre :	
Melyik szebb ?	114
Hallgató János :	
Nárcissus regéje. (Ovid után)	102
Józsa Antal :	
Mi atyánk	106
Emléksorok barátomnak	110
Kiss Lajos :	
Miska. (Lenau után)	12
A középkorból	138
Kiss Mózes :	
Vándor dala	100
Kovács Lajos :	
Romok között	51

	Lap
Szabó Barna :	
Toggenburg lovag. (Schiller után)	68
Szabó Endre :	
Levél egy fiatal leánykához	8
Csolnakon	58
Kikeletkor	115
Dalok	151
Szalay Károly :	
Vásári kép	61
Késő könyvek	117
Szepessy István :	
Borongások	59
Valakinek	66
Furulyaszó	71
Beh szeretnék	120
Székely Bertalan :	
Viszontlátáskor	50
Kun László kedvese	98
A szép asszony dombja. (Történeti beszély)	73
Szúnyogh Sándor :	
Bessenyei emlékezete	47
Tóth Gyula :	
Népdal	99
Őszi gondolatok	136
Törös Kálmán :	
Haláltánc. (Göthe után)	133
Vékony Antal :	
Pályám kezdetén	5
Egy úri nőnek emlékeztetésül	21

Ötven év.

— A sárospataki önképző-társulat ünnepére. —

1882. június 25.

Ünnepre gyűltünk. Nem a nagy világnak,
Nem a hírnek szól e mi ünnepünk.
Vágyó lelkeink óh nem erre vágnak; —
Légyen ez szent, megszentelt — *csak nekünk.*
Ahol a fülmilének dala zendül,
S kevély oroszlán büszkén felrival;
Hallgasson — mit várjunk az erőtlentül —
A kis pacsirta szárnyalásával?

Ünnepre gyűltünk. Meggyult a szövétnek.
Füstölg az oltár, mit szívünk emelt,
Emléke gyanánt amaz ötven évnek,
Mely ránk mosolyga, s ime most letelt.
Félszázad év, egy emberkor; — óh mennyi
Édes reményt növelt. ápolhatott!
Itt az idő. Álljunk meg; — nem pihenni,
De hogy dicsőítsük e nagy napot.

S lőn a magyarnak újraéledése.
— Legyetek áldva ti nagyok, dicsők! —
A szellemnek szántása és vetése
Meghozta gyümölcsét. dúsan kikölt.
A honfi tűz, jobb ápolókra lelvén,
— Amely előbb senyvedt s már-már kiholt. —
Szólt a magyar újra apái nyelvén,
S felejtve lett mind, ami régi volt.

Tavaszi fuvalmán, röpke fecske szárnyán,
Az új szellem terjedten terjedett.
S e sátoros hegyek közt feltalálván
A puha fészket, enyhe nyughelyet.
Dalára a nap fénye ránk mosolygott,
Súgó szavára harmatos, szerény
Ibolya nyílt — és megtörtént a boldog
Ébredés a lassú halál helyén.

Sokáig alvánk, nehéz volt ez álom,
Lassan, lassan immár halálra vált.
Az egyhangu, a hallgatag kopáron
Fojtó pára hordozta a halált.
— E hajdan büszke várat hogyan nézed,
Mely roskad, s most csak rommal van tele;
Nem durva kézerő, — csendes enyészet
Átölelő karja döntötte le.

Szunnyadt a szellem és — óh szégyen, szégyen!
Őrizve őrizék e szunnyadást.
Mely hívatta volt: védje, őre légyen
Kincsünknek; — vett magára régi mázt.
Megtágadák a zengő honi nyelvet.
— Ily visszásságot nem látunk soha —
Ápolgatott lön a mostoha gyermek,
S az édes egyetlen volt mostoha.

Hálaadásúl menny, föld istenének.
Dalárjaink rebegő ajakin,
Ha megzendült az imádás, az ének; —
Óh még ez is idegen volt! — latin.
A magyar nyelv titkon, rejtezve hangzó.
— A szívet, lelket meg se kérdezik —
Büntetve van s üldözve a magyar szó.
— Óh milyen átok, óh mily ferdeség! . . .

De fölviradt. Földerült az „elsőbbek“
Szívében a magyarság szelleme.
Mert győzni kell a haladó időnek,
Hiába is harcolnak ellene.

Szent ihlet szállta meg egy kis csoportját
A múzsáknak, s magasztos tennivágy.
Szellemüknek kincsét hogy egybehordják,
A testvérség láncát megalkoták.

Baráti körben érett meg az eszme,
S mindig tovább, tovább terjedt, hatott,
S hogy a szent lelkesülés el ne veszne,
Megteremték e kis társulatot.
Minervának itt, e kies Hegyalján,
„Kicsiny, de hasznos temploma“ legyen.
Pacsirta-család csicsérgését hallván,
Mosolygjon a derű völgyön, hegyen.

Kicsinyke a rengő, reszketeg harmat,
S mégis fűszálat, liljomot nevel.
Harmat valál, — s el is vevéd jutalmad,
S pedig hamar időben vetted el.
A régi rosz salak szavadra vált el.
Az új nemzedék példádon tanul.
Szavadra lett magyar az „alma mater“,
Lélekben, szívben, változhatlanúl.

Rövid két év csak, — szállott szállva a dal,
Mint kis madár, ha szárnyára ered —
S betöltének az első áldozattal
A hon oltárán egy kevés helyet.“
S a dalokat, — miket remélni, vágyni,
Hinni tudó ifjaknak lelke mond —
Egybefűzván; Zemplén lelkes leányai
Szárnyára ereszték a *Parthenont*.

Sok szellemnek — kiknek az idő szolgált
Romolhatlan, örök emlékjelül —
Legelső bátorítója te voltál,
Te szolgáltál kicsiny bölcsőjeül.
Költészetét ki napsugárba vontá,
Virágokról búbájjal énekel;
Mélységes érzelmek dalnoka, *Tompa*; —
Zengő kobozzát itt hangozta fel.

Ki mint költő s bölesész, magasan álla,
S mint tanító szintén nagy, — akinek
Neve egy szebb kor első napsugára;
E kör adott vágyat *Erdélyinek*.
S kinek beszéde honunk vészkorából
Most megdőbbsent, majd nektárral itat; —
Magyar Demosthenes — *Kazinczy Gábor* —
Itt próbálád te is szárnyaidat.

Ránk hinte fényt *Tóth Ede* szellemének
Első sugára, — fénylő csillagunk.
Óh ti nagyok! követhetni szegények,
De *ily* példákkal gazdagok vagyunk.
— Legyenek áldva, kik munkálkodának,
Munkálkodának *ma a holnapért*.
Futván rögs útját a csalódásnak.
Nem kérve, nem áhitva a babórt.

Félszázad év mosolyga át fölöttünk,
Örömben dúsgazdag, felemelő . . .
S most, a midőn e szent ünnepre jöttünk,
Dagasztja keblünk a vágy, tetterő. . . .
Körülálljuk, — im lángban áll az oltár;
Szívünk, lelkünk szerint ünneplünk. . . .
— Ki igaz munkánk megáldója voltál,
Gondviselőnk, atyánk, maradj velünk!

Filep Mihály.

Pályám kezdetén.

Mint part felett a kezdő tengerész,
Ki nagy útúra vágyva, félve néz;
Ki a sötétlő ködhomályon át,
Merengve nézi vágya távolát,
S megvetvén a vést, sejtve mégis azt;
Kit a remény hajt, a kétség maraszt:
Ugy állok én itt pályám kezdetén,
Letart a kétség, unszol a remény.

Elöttem annyi köszirt, annyi hab,
S törött hajókból egy-egy romdarab.
Zúgnak a véstől felkavart habok,
Nehéz útamtól visszaborzadok. .
Vihartól tartok . . . de ott messze túl
A lengő ködben dús sziget virúl,
Mely csábitólag integet felém
Letart a kétség unszol a remény.

Köröttem oly sok csüggedő jajong,
Kiket másért öl mindenütt a gond.
Úgy jajveszékel a vihar-madár;
Itt-ott borúl is már a láthatár; —
De a borún át egy kicsiny sziget,
Boldog partokkal csábit, integet . . .
Én útra szállok Pályám kezdetén,
Ne csüggedés — de győzzön a remény!

Vékony Antal.

Népballada.

Aajnalarcú szép menyecske
Szeretőjét várja,
Szeme ragyog, oda téved
Gondolatja rája.

„Ki zörrent kint az ablakon,
Nézd meg feleségem.“
„Az ákácfa gallya veri, —
Légy nyugodt, megnézem.“

Nagyot dobban, boldogságban
Gonosz szive tája,
Szeretője édes csókkal
Ablak alatt várja.

„Holnap, holnap enyém leszesz!“
Szivök halkán dobog,
Szép menyecske, sötét szeme
Fényes lánggal lobog.

„Kit csókoltál, kivel suttoatsz,
Ugy-e szeretőddel?“
„Csak álmodod, ugy mondhatod,
Lázás beteg fővel!“

„Csak álmodom, beteg vagyok,
Édes feleségem;
Nagyon beteg vagyok, készíts
Orvosságot nékem.“

Szegény ember! felesége
Orvosságát issza,
Édesizú, nyugodalmát
Majd ez adja vissza.

Meg is gyógyul nemsokára,
Viszik temetőbe,
Sir az asszony, hejh eszébe
Mégis szeretője.

Fuldokolva, könnyet ontva
Borul a fejfára,
De a könnyű, hazug könnyű,
Melyet hullat rája.

Szép menyecske arca halvány,
Jaj ugyan mi lelte?
Oda hagyta, eserbe hagyta
Csalfa szeretője.

A kit meglát, kérdi tőle:
Hol van az ő férje?
Az emberek fázva, félve
Térnek ki előle.

Utca-gyerek, pajzán gyerek
Ujjal mutat rája.
Szegény asszony, zilált hajjal
Jár, kél a világba.

Apostol Bertalan.

Levél egy fiatal leánykához

Kértél szép Rózsa, hogy egy levelet,
Kértél, hogy irjak majd egyszer neked ;
Tépjem le a
Legszebb rózsahimbót,
Mely a reggel
Hűs leheben ingott ;

És az legyen aztán a papirom,
Melyre hozzád a levelet írom.

A betűje
Legyen édes illat ;
Úgy küldjem el
Harmat-pecsét alatt.

Repülj szellő, vidd el a levelet,
Ott ül Rózsa virágai mellett ;

Repülj gyorsan,
Repülj oda véle,
S szállj le véle
Rózsa kebelére.

Ugy-e szép virág,
Te előtted
Ismeretlen
Még a szívvilág ?
S hogyha néha
Feldobog is kebled,
Oly könnyű azt
Mindig elfeledned ?

Kis ibolya virít az árnyas ligetben,
A legszebb virág a kis ibolya ottan,
S ha a játszi szellő felette ellebben,
Édes illatot hoz a szárnyain onnan.

Kék ibolya virág,
— Legszebb a ligetben —

Hogyha olyan szép vagy, mi a bajod, mi bánt?

Azt hiszed, hogy szíve nincsen a virágnak?
Azt hiszed, hogy fel nem dobog annak keble?
. . . . Jaj a szíve úgy fáj a kis ibolyának,
Jaj a keblét olyan szomorúság lelte . . .

Kék ibolya virág,
— Legszebb a ligetben. —

Hogy úgy fáj a szived: mi a bajod mi bánt?

Kék ibolya mellé ha leszáll a szellő,
Láztól reszket akkor a kis virág teste;
Pedig hajh! a szellő olyan gyakran eljő,
Oda repül hozzá minden reggel, este. —

Kék ibolya virág,
— Legszebb a ligetben. —

Ha szeret a szellő, mi a bajod, mi bánt?

Odarepül hozzá minden este, reggel,
Harmatozó könyjét szépen lecsókolja,
Azután enyeleg a szép nefelejcsessel
. . . Kék ibolya látja . . . bár ne látta volna . . .

Kék ibolya virág,
— Legszebb a ligetben. —

Tudom már mi bajod, tudom már, hogy mi bánt.

Úgy-e szép virág,
Te előtted
Ismeretlen
Még a szívvilág?
S hogyha néha
Feldobog a kebeled,
Oly nehéz az
Okát felfedezned!?

Az a bokor ottan
A virágos kertben,
Az a bokor, az a virág
Virít a legszebben.

Az esti fuvalom
Lábhegyen megy arra ;
Jaj, ha neki az a virág
Csak egy esőket adna! . . .

Aztán hozzá is ment,
Aztán megszerette ;
Az a virág, az a bokor
Jaj beh kinevette :

„Ne nyúlj hozzám szellő!
Le ne bontsd a fürtöm ;
Ha már bomlik, hamar ömlik
S nehéz újra tüznöm . . .“

— Ne nyúlj hozzám virág,
Hogyha szíved nincsen ;
Nem szeretlek, ne félj tőle,
Áldjon meg az isten !

S megveré az isten
A nyújtáshozzámat,
Pártájából minden este
Elejt egy-két szálát.

S az esti fuvalom
Kacagva jár ottan :
— Az a bokor, az a virág
Hervad a legjobban ! —

Úgy-e szép virág,
Te előtted
Ismeretlen
Még a szív-világ ?
S hogyha néha
Feldobog a kebeled,
Azt se tudod
Mit kellene tenned ?

Rózsa, rózsza, piros rózsza,
Olyan vigan ing a légben,
A napsugár
Meleg csókja
Ég pirosló ajkin épen . . .

Rózsa, rózsza, piros rózsza,
Mily nagy az ő boldogsága!
Ugy özönlik
Ajkiról a
Kéj és öröm illatárja.

Rózsa, rózsza, piros rózsza . . .
Minek az a tövis neki?
Hű szerelmét
Hogy megóvjja,
Azért az a tövis neki.

Rózsa, rózsza, piros rózsza,
Hű szerelem szép virága!
. . . . Ha minden lány
Olyan volna!
A szívére úgy vigyázna! . . .

Szabó Endre.

Miska.

Lenautól.

— Műfordítás. —

Itt a szép magyar hazában,
Merre Bodrog szőke fodra
A Tiszával összefolyva,
Ömlik vidám mormolásban;
Hol a derült ormokon
Mosolyog a szőlő fürtje:
— Három huszár lovagol
A homályban, víg dalt ütve.
S a halász a holdas éjben
Hálót vetve csendesen ül,
Úgy hallgat a hősi dalra,
Mely a völgyön által esendül,
És figyel, ha szűnik a dal
A patkónak halk zajára;
A folyam zúg tompa habbal,
Messze viszhang szól reája.
Tűnik a dal lassan, lassan,
És a fegyver csillogása;
Csend van újra, semmi zaj sincs,
Csak a habnak mormolása.
„Én Istenem, be gyöngyélet
Ez a vidám huszár-élet!
Vészben és a béke napján,
Fent a paripákon ülnek,
És vidáman harcra kapván,
Győzni, halni úgy repülnek,
A királyért, a honért. De
Addig a halásznak élte
Tompá habverés zajába
Oly unalmas s olyan árva!“
— A halász borús kedélyvel

Igy tünődik egy magába.
Látja, mint a gyors folyamnak
Ömlik holdsugáros árja.
És meredten néz a habra.
Festi álmát elragadva,
A hálónak ritka rengő
Hézagára a merengő.
És a hullám táncol egyre.
Benne mily sok csatakép!
Hősök mennek fegyverezve
Háboru forr szerteszét;
Mintha lent a viz aljába'
Harci hangok zengenének!
Trombitának harsonája,
Vad futás, győzelmi ének.
Víg huszárok életéről
A halász a holdas éjben
Hosszan álmodik magában,
S hálóját feledte régen.
És ím a három huszár
Tokaj völgyén messze jár.
— Elnémúlnak csendesen,
S mindenik figyelve hallja
Azt a hangot, mely a dalra
Ébred a szív mélyiben.
Hogy sietnek hallgatag
Szép tokaji völgy ölén ők:
Néha víg zenét ragad
Messziről a szél feléjük.
„Cimbalom szól, hegedűlnek!
Éngem ugyse Miska játszik!“
Szól az egyik és repülnek
Tiszaparti csárda-házig.
Paripákról, csárda mellett
Lepattan a három harcos,
Csengve, bongva bent teremnek,
„Miska húzd rá! Bort esapláros!“
— Magyaroknak szép honában
Bizony sok híres cigány van,
De Miskánál szebben, jobban

Egy se húzza, egész honban!
Vén szemét a hős fiúkon
Mosolyogva hordja végig,
A sok fegyver, a sok cafrang
Szépen villog, szépen fénylik;
Fejökön, mely daccal telve.
Leng a forgó fenyegetve.
Miska felkel székiről,
Poharat kap köszöntésre,
És sötét hajfűrtriből
Elővillan szeme fénye.
„Éljen a huszár!“ kiáltja,
„Harc legyen, harc!“ zúgja rája
A három szilaj huszár
S összecsendül a pohár.
„Mig ifjuságnak örültem,
Sánta vagyok ettől fogva,
Én is kardot köszörültem,
Míg az ágyú nem talált,
Vittam a ti sorotokba’
Megöltem sok franciát,
Kinek fegyverem csapása
Testét, lelkét általjárta!“
— Miska vígan így beszélget
A három magyar vitézhez;
Aztán veszi hegedűjét,
A húroknak hangot ad;
Meggyantázza nyirettyűjét
És hosszú sötét haját
Megesóválva, hátra hajtja
S a hegedűt állhoz kapja.
Sötét szeme villanása
Gyorsan int a többi társra.
Miska lassan s érzelemmel
Régi harci nótát penget,
Mely ezelőtt, sok száz évvel,
Eltűnt vitézekről zengett.
Melynek szilaj panaszatól,
Csatakedvre gyult a lélek,
Midőn még a magyar tábor

Török vérrel öntözé meg
A napot, s az éjszakán
Tar hullák közt étkezett,
Mert pusztított a pogány,
S tőle sok nép rettegett.
Most a hangok, a merész szív
Vad szülötti zúgnak bögnék,
Szilaj táncukat vezérli
Viharja a hegedőnek;
De Miskáé legjobban szól.
Kihangzik a viadalból.
Zeng a cimbalom verője
Most, miként az orkán, zúgva,
Majd szeliden átömölve
A húrón, mint harc után a
Tavaszi szél csendes éjen,
Átsimul a csatatéren,
Forró sebre enyhet hozva,
Hullák haján andalogva.
És a böggő tompán, lassan
Túr a mélyben, mintha épen
Vad haragnak sírásója
Volna lent a föld ölében.
— Hah! hogy járnak a vitézek!
Ezek ám magyar legények!
Az örömnék viharába
Viszi őket elragadva,
A zenének bús haragja,
S járnak Isten igazába'.
Balkezökben a palackkal,
Jobbkezökben fényes karddal,
S torkukon a tánc hevében,
Az édes láng ömlik egyre;
Ömlik Tokaj dicső nedve,
Mint a dal szivökben épen.
És a zajban néha-néha
Peng a sarkantyú taréja,
És a szörnyű táneviharba
Beleszól a zengő szablya.
Ős időnek módja szerint

Hogy mered a hősök ökle!
Kradrobaj közt halált, átkot
Hogy fogadnak a törökre!
— A zene szilajabb egyre.
E cigányokat mi lelte?
Tán őket is elragadta
A dalnak szörnyü hatalma?
— Halld mi búsan, halld, mi lágyan
Szól a Miska hegedője!
Ah! e hangokban varázs van,
A szív elbűvölve tőle.
Ah! ez izgatott, ez édes
Bűvös hangok, a sír rémes
Országába is behatnak,
Éltet adván halottaknak.
Óh e húrok rezzenése
Mint a hídnak reszketése,
Melyen át a földre vágyva,
Visszajön a holtak árnya.
Melyen jár a hősök lelke
Honszerelemtől epedve;
Kik e dallal hajdanában
Földre hulltak a csatában.
Táncolók közt észrevétlen
Ott lebegnek ingva, futva,
Harci kedvet, harci vágyat
Rálehellvén homlokukra,
S az álomnak csalfa szárnyán
Viszik őket, messze szállván.
— A huszárok szilaj hévvel
Tiszaparra rontanak,
És kiáltják szenvedélylyel:
„Hol, hol a török csapat?”
Kardjuk úgy fütyül a léghen,
Hej de „Allah“ sehol sem szól,
Csak a Tisza van még ébren,
Tompa zajjal csendesen foly.
Suttog a szél a bokorba,
Fénylik a hold mosolyogva.

Tavaszi estvén.

— Ábrándozás. —

Oh jer leánykám a szabadba,
Az estve bájos, kellemes;
A természet nyílt templomában
A lélek s szív kéjtől repes.
A virágos szép zöld mezőben
Ezer bogárka hangja zsong;
Az illatos hűs est legében
Oly kellemes öszhang zsibong.
Nézd a napot... arany sugára
Most száll alá a hegy megett;
Kék félhomály a hegy tövében,
Bíborpiros a hegy felett.
Mint egy oltár a hegy tetője,
Melyen lobog az áldozat,
A büszke tölgy, miként ha ógne,
Áldozni arra hívogat.
Óh jer!... majd én mesét beszólok,
Szép kis virág történetét.
A büszke tölgy s csergő patakról,
Szívhez szóló, való regét.
Hallgasd... hallgasd... lessük meg a bús
Langy esti szél sóhajait.
Kiért eped, szívét mi bántja?
Oly jól esik élvezni itt.

Hát volt egyszer — fázol leánykám? —
Simulj keblemre... úgy!... tehát
Volt egyszer egy szép kis virágesa,
Bájos, szerény, mely kis lakát —

Félvén a zord, rideg világtól —
Távol völgyben ütötte fel,
S boldog vala, mert szívnyugalmát.
Hír s kába fény nem lopta el.

De jött egyszer az esti szellő,
Búsan keresve kedvesét,
És meglepven az új homálya :
A kis virágesához betért ;
Körve kérte, nyögő panaszszal :
Juttatna neki menhelyet,
Csak míg elszáll az új homálya.
S reggelre kelve elmehet.

A kis virág hajlott a szóra,
Feltárta csendes kis lakát.
De a szellő nem ment többé el :
Ottan feledte önmagát ;
Szerelmes lett a kis virágba,
Útját, célját feledte mind ;
Keblére dőlt a kis virágnak,
S szeretve boldog lett megint.

A kis virág örült leginkább,
Hiszen mit még nem ösmere :
Keblet kéjes érzés telé el
És boldogan folyt ölete.
Édes csókot hintvén reája
A szellő, ott ült karjain,
S az édes csók, mint gyöngy szemerje,
Ott rezgett bájos szirmain. . . .

De hajh! egyszer eltűnt a szellő,
S hiába várt a kis virág ;
Boldogsága el-, messze szállott,
Elmult a szép, boldog világ! . . .
Hervadt a kis virág naponként,
— Szívének bújja végtelen —
Hervadt, hervadt, míg gyenge szirma
Végkép letört egy reggelen. —

Kedves leány, arcod borult,
Szép ajkadon nem ül mosoly ;
Szemed borusan néz alá,
Benne sötét bánat honol.
Oh mondsza csak: mi bántja kebled? ...
Vagy úgy ... számod a kis virágot. . .
Légy víg, hisz ez csak egy mese :
— A kis virág és kedvese —
Hallod? ... hallod? ... hogyan susog
Lágyan a csendes esti szél? !
Virághoz, kiket szeret,
Érthetlen hangokon beszél. . . .
Nézd csak, miként mosolyg elénk
A kékszemű kis ibolya ;
Oh mint örül! . . . Hát visszatér-e
Beszédes ajkad mosolya? . . .
Úgy angyalom . . . mosolygj . . . hát még
Meséljek egyet? . . . hallgatod? . . .
A büszke tölgy mit álmodott? !

Hallgasd tehát. . . .

Szép völgy ölén,
Fürge patakesa partinál,
Hol bájolón nyit száz virág,
Dús lombbal díszlő tölgyfa állt.
A kis virágok illata
Dús lombjait körülfolyá,
Galyát vihar nem törte meg,
Szárazságot nem ösmere ;
Tövét hűs hab locsolgatá,
S csendes szellő játszott vele.
S a tölgy talán boldog vala? . . .
Oh nem! . . . sóhajtvá így beszélt
Egy szép mosolygó reggelen :

„Mit ér e völgy, patak, virág!
Unalmas élet ez nagyon ;
Fent szép a lét a hegytetőn,
Uralgni fent az ormokon.
Mit ér a dísz; elfedve itt
Dús lombozat és büszke tő,

Míg fenn, a bérci sas lakán
Büszkén mutatna a tető.“ —

És a tölgynek betelt a vágya,
Boldogságát meghozta álma;
De hajh a boldogság közé
Hamar bajok vegyültenek.

Jött a vihar s beléragadt,
Kigyúltak majd a fellegek:
Dús ágait szél tépte, rázta,
S a villám majd a völgybe vágta.
Nagy kínja volt, s úgy képzelé.
Hogy a virágos part felett,
A pataknak csendes árja
Locsolgató, s ő éledett.
És a mint siratta sorsát,
Elhagyá a lázas álmot,
S megrezzenve, mint ki ittas,
Széttékint a víg lapályon.
Úgy örült, hogy nincs a bércen;
Boldogságát most becsülte,
És azóta víg örömben
Él, mosolyg minden körülte.

Kis leánykám, óh modsza csak:
Vágnál te a tetőre fel?!
Nem, úgy-e nem... hisz jobb nekünk
A szép virágos völgybe lenn.
Ott nem virulat, tél lakik,
Felleg, vihar csatára kél;
Itt lomb, patak, virány, madár,
Boldogságról suttog, beszél.

* * *

Meséljek még a kis patakról,
Midőn megunta völgy-lakát?...
Vagy a hímes ledér lepéről,
Ki egy virágról, másra szállt?...
Én kész vagyok mesélni még,
De nézd... lassan közelg az éj,

Lágy szárnyakon az esthomály
A néma tájra visszazáll.
Elhallgatott a légszibaj,
Lágy zümmögés, szellő, sohaj.
A kis virág kelyhe tiszta
Harmatcsepjét kójjal iszsa.
Köröskörül élet nem él,
S e hallgatás szívhez beszél!!

Jerünk tehát. Nézd kis lakom
Szende fénye az ablakon
Mintha szólna, mintha hívna:
Jertek haza!... jertek haza!...
Jerünk haza, kedves leány,
Holnap majd ismét eljövünk;
Csendes este hűs legóben
Beszélgetünk, mesélgetünk!...

Andrásy Kálmán.

Szűz úri nőnek emlékeztetésül.

Gyászfétyol a mult, mely alatt szívem
Mégölt szerelme csendesen pihen,
S ki hajdan anyai szép reményt adott,
Oly kedves nékem most is e halott.

Bánat ha üldöz bús pályámon át,
Fel-fellebbentem barna fétyolát,
S derűt borúra vált tekintetem,
Ha néha-néha rajt' pihentetem.

Szép volt e régen, mint egy rózsaszál,
Mely csak az első napsugárra vár, —
S ha az reásüt: szirmokat fakaszt...
... És a te lelked megtagadta azt.

De nem vádollar, nincs miért, tudom...
Nap vagy te fényes, tündöklő úton;
S ki bánthat érte, hogy sugaraid
Csak fennérik az erdő lombjait.

Vékony Antal.

Isten verése.

I.

A kik papot keresnek és majd találnak.

— Készen !

A kalauz harsány kiáltása elhangzott, a mozdony nagyot sivöltött, tüszkölt, kóménye egy hatalmasat köhentett s azzal robogott a vonat Cegléd felé.

A pesti állomáson négy vidéki pór bámult boszankodva, a senkit nem várogató forspont után, s esóvágatta mindenik egész baljóslatulag saját becsületes, fényesre simított fejét.

Öltözetükről ítélve, ez atyafiak a Tisza mellékéről valók lehetnek. Legalább bokáig érő szép sötétfürtü subájok, a hosszan lecsüngő basapiros kötőlék és gallér, az alóla kikandikáló cifra-varratu bekecs-ködmön s a hegyestetejü kalap ezt engedik gyanítanunk. Van köztük egy „kékbeli ember“ is, kinek bazsarózsás arcán — Józsika kifejezése szerint — neme a fölénynek látszik előmölve lenni.

Ha közelebb mennénk hozzájuk s szóba ereszkednénk velök, megtudnók azt is, hogy az az úrféle — az a „kékbeli ember“ — köztük a kőkényesi rektor, s a vele versenyt boszankodó, egészségtől duzzadó arcu öreg pedig, a nevezott ekklézsiának 10 évek óta lelkiismeretes kurátora. Továbbá, a kurátor háta megett újjnyi pipaszárból, gőzösként füstölő újjnyi emberke pedig szintén az odavaló egyházfi, ki e nemes hivatal terhét nem kevesebb buzgalommal hordozza vállain — Isten kegyelméből és saját jóraivaló akaratából — mióta fejét a házasság terhes, de gyönyörűséges igájába beleadta; kezdvén azt természetesen a harangozósággal, mely még boldogult apjáról maradt vala rá. — A negyedik egyén még csak legény és semmi más. Neki még nincsen hivatala, hanem vannak tagjai olyanok, hogy kihatadna belőle két rektor; egyházfi meg három is. E kis csapat meglehetősen bizonytalan alapon állt. Nyakba voltak egytől egyig.

Mikor már jól megnézték a száguldó vastátost, s midőn az egy kanyarodónál elveszett szemök elől, kurátor uram helyén találta egyet szólani :

— Ahunéklen, mintha itt maradtunk volna.

— Nem lévén különben, édes komám — mosolygott a rektor büszke önérettel.

— Megmondtam én, hogy huncut a német — sujtja oda a legény egész alaposságában a maga véleményét.

— Csitt te Jóska, mert még hűvösre teszik azt a karesu termetedet — inti őt az egyházi hivatalához illő komolysággal. Hát nem láttad, hogy ott állt minden befordulónál egy iszion (értsd: rendőr)? Nem jó itt tréfálni ösém, mert a császár, tudod-e, itt lakik Budán, abba a takaros épségbe, a hová olyan nehezen eresztettek volt bó bennünket . . . osztán az is német!

— Hát osztán — hetvenkedék a természetes legény — hát kitől félek én, András bátyám? Ha kell, hát mind megeszem valamennyi német van a világon. Egymagam la. Csak azért is huncut a német.

— Huncut ott ösém a magyar is.

— De már erre én is azt mondom — vágott közbe a kurátor — hogy ez már ahunéklen nem igaz, mert mihelyt huncut, mindjárt német.

— Az az igaz ni, amit kurátor uram mond — kapott a helyes értelmezésen a legény. Hát már csak mondja meg kend, Andris bátyám, nem megvárhatott volna bennünket azért, hogy egy kicsit elkésődtünk a barátságunk okáért?

— Mondtam én, hogy ne kérje el azt az utolsó meszelyt, kurátor uram!

Ezt újra az egyházi bökte ki suba alól.

— De nótabéné, hogy azt én is mondám — szólt bele bölesen a mester.

— Nem az itt a kérdés, hogy ki mit mondott — védé magát kurátor uram — hanem arra feleljenek nekem édes komáim, hogy mitevők leszünk most, mert a pénzünk már fogyatékán vagyunk. De ha nem volna is, én itt nem maradhatok tovább egy óráig se, mert akkor nekem a feleségem kiszedi a szememet, ha én neki holnap estére haza nem állítok. — Nos?

— Ez baj, igen nagyon nagy baj, hogy komának nincs szándéka tovább itt maradni, az bizony rettenetes nagy baj. hebegé a rektor.

— Nem az, nyugtatá őt meg a legény; nem olyan nagy baj az. Ha már itt hagyott bennünket a német, de kurátor uramnak azért mégis haza kell mennie, hát hazamegyünk gyalog.

— Angyal szólott belőled, te Jóska; nekem az eszembe se jutott volna. A bizony legjobb lesz. Ha itt hagyott bennünket a német, hát hazamegyünk gyalog. Ahunéklen mit szól ehhez rektor komám?

— Semmit. Belenyugszom én is. De nótabéné, hogy az így megspórolt summa ivásra léssen fordítandó.

— Hisz az már világos — dünnyögé a legény.

S azzal a kiseded deputáció szédelgő fejjel neki indult a hosszú utnak gyalog. Pedig legalább is 30 mértföld állt előttök.

Z-ig el is mentek vitézül. Odáig azonban a csipős éji szél kiützte fejökből a kellemes mámort, mely épenúgy ráveszi az embert minden bolondra, mint az egyszeri süldő diákot az édesapja. Most kezdték csak útasaink átlátni lassanként, milyen nevetséges vállalatra adták ők feleségeik által otthon megmosandó fejöket. Ugyanazért nem is fáradtak tovább, hanem mivel Z-ben épen állomás is volt, keresztyéni türelemmel bevárták a reggeli vonatot s azon folytatták tovább nevezetes útjokat.

Itt amint sok teketóriával helyöket a kocsiban elfoglalták, azon meglepetés érte őket, hogy egy rég nem látott ismerőssel vetődtek véletlen együvé.

Szép rokonszenves arcú, szőke fiatal ember volt ez, rövidre nyirt hajjal s alig pelyhedző bajusz- és szakállal. Nagy nyilt homlokán a tiszta lélek derüje ült, szelid szeméből a szív nemessége sugárzott. Testét sarkig óró fekete talár borítá.

— Nini! hisz maga a Kertész Sándor (Usonkaérről), a ki odajárt akadémiákra Anglius országba. Igaz-e? — Szólitá meg az ifjut kurátor uram.

— Igaz kedves barátom, csakhogy nem Anglius országban voltam, hanem egyedül Hollandiában. Most pedig jövök szülőföldemre vissza, hogy kevés tanulmányaimat és tapasztalataimat az egyház ügyének szenteljem. Vagyis, hogy most már úr legyek — szólt az ifju szelid mosolylyal — ha valamelyik ekklézsia belém botlanék.

— Hiszen ha így van a dolog, kedves uram-öcsém (már csak így mondom, ha meg nem sértem vele), ha uram-öcsém már választható papi férfit, akkor az az ekklézsia belébotlik akár ebbe a minutába, ahuneklen csak akarni kell.

— Hogyan és mimódon?

— Már csak úgy és azon a módon, hogy engem és a kedves komáimat itt ni épenséggel azért küldött el ily messze földre a nemes kökönyesi egyház, hogy első sorban néznénk mi itt Pesten magunknak egy maradhatós harangot, mert hát tetszik tudni, új tornyot húzattunk s abba új harang dukál; azután pedig azért, hogy jártunkban koltünkben keressünk valahol egy jóra való fiatal embert papnak, abba a mi

gyönyörűséges új templomunkba, mert az öreg tisztelendő urunk bizony már a „Miatyánkot“ sem bírja egy pihenőre elmondani; tanítást pedig csak akkor hallunk, mikor a legátus eljön a szent ünnepekre. Azért, kedves uram-öcsém, ha elfogadja, mi a nemes kőkönyesi egyház nevében, mint annak megbízottjai, lelkipásztorunkul ezennel ünnepélyességgel meghívjuk.

— S az öreg tisztelendő úr? kérdé Sándor.

— Jaj kérem aláson, azon ne tessék búsulása. Az megél már a maga összekuporgatott vagyonából urasan, azon a pár esztendőn keresztül, ami még az életéből hátra van. Gyermekei nincsenek, feleségét régen eltemette, magának is egyik lába már a koporsóban, a másikkal is belelép nemsokóra. Különb is ő maga régen készül nyugalomba lépni, hát most már megnyughatik. Fogadja el kedves uram-öcsém.

— Nem mondhatok bizonyosat még most, hanem otthon két, három nap múlva határozottan nyilatkozhatom.

— No jól van így is. Belenyugszunk ebbe is.

S a négytagu deputáció nagy meglepéssel tért haza községébe, a dolgok ilyen szerencsés kimenetele folytán nagy dicsőretra számítván az eklklészia részéről. Mert Kertész Sándor valóban nyereség lett volna bármely egyházra nézve, mind feddhetlen jelleme, páratlan becsületessége, mind széleskörű tudományos képzettségénél fogva. Sőt a kőkönyesiek igen jól ismerték még diák-korából, mikor Sándor még a p—i főiskolában tanult volt s annak egyik büszkeségét képezé.

De másfelől Sándor lelke sem maradt illetlen ez esemény által, mert hiszen fiatalkori boldog álmait látta várákozását meghaladó gyorsasággal megvalósulni. A minden ifju által rajzoltatni szokott kép (nyugalmas, idyllies paplak, takaros jövedelem, a még takarosabb menyecske, egy gondos kis feleség) neki megtestesülve hullott ölébe egyszerre. Hozzájárult még az az édes meglepetés, az a csendes, szívből jövő öröm, mit szülői fognak érezni azon hírré, ha megtudják, hogy rég nem látott fiok most ime mint pap áll előttök. Csak láthatná is már őket hamarabb!

Óh! hogy az élet olyan ritkán kiméletes a mi kártyavárunk iránt, s sokszor épen akkor dönti össze a gonddal megrakott alkotmányt, mikor már csak az utolsó kártyalap hiányzik róla, hogy teljes legyen.

Milyen sokszor elegendő csak egy rövid óra arra, hogy egy egész hosszú élet reményeit meggyilkolja, s a lelket fényes álmaiból könnyörtelenül kiábrándítsa.

Szegény szőke ifju, vajjon nem jársz-e így?

Az örök végzések titkába senkinek bepillantani nem adatott.

II.

A szerenád.

Eszem azt a bimbó szádat,
Eszem azt a rózsás lábaid,
Azt a jegenye-termeted,
Lágyan habzó kebeledet.
Eszem a hajnal-szemedet,
Eszem azt a jó lelkedet;
Eszem — — — — —

— Eszed a mennyköt! Hát nekem akkor mi marad, ha még a lelkét is megvacsorárod, he!?! Mennydörgöm a fattya! Te kegyetlen kannibál te! Hol tanultad ezt a fenevad természetet . . . mi? Bizony még megenné az én egyetlen mucuskámat, ha szerencsére itt nem lennék. Hát tudod-e azt fráter, hogy nekem ő rajta kívül nincsen senkim a világon. Ő nekem mindenem. Vigasztalom, gyámolom, csillagom, csendes házacskámnak turbékoló gerléje, ő az én aranyos mucuskám. Fiu! fiu! el ne rabold az én egyetlenemet . . . No! no! azért ne szaladj el Pista öcsém, megengedem, hogy elbűsuzzál tőle, csak fordulj belől domine, ne félj, én nem akarlak megenni téged.

S ez ötletét elég humorosnak találta arra az öreg úr (mert hogy öreg, azt gyanítani lehet stylusából is), hogy jót kacagjon felette, mialatt Pista öcsését szobájába tuszkolta.

Ott pedig a „mucuska“ már várt reájok. A ki nem valami gyermek leányka, mint az öreg úr kezdetleges elnevezése után gondolja talán a nyájas olvasó, hanem szép nyulánk termetű, 16 éves deli hajadon, gazdag fonadékú, sötétszürke hajjal, örökké mosolygó, nagy olajbarna szemekkel (a mely tehát nem hajnalszíni, mint az a bikfié Pista költői szépítésből hazudta), kellemes domborodású alabástrom homlok-
kal, életpiros ajkkal s hófelhőkhöz hasonló ovál arccal, a mely most szokatlanul ki van pirulva.

S ha mindezekből alkotunk magunknak egy eleven teremtetst, a ki mindig cseveg, a kinek mindig jó kedve van, a ki ruganyos, mint az acél, s ugyanazért nem pihen egy percig sem, hanem fut, játszik, dalol, kacag stb. stb., szóval él és örül: akkor előttünk áll a csonkaéri lelkész leánya, a szeretetreméltó Erzsike, a ki évei dacára is még valódi gyermek, valódi mucuska. A ki igazán enni való kedves jelenség.

Mert hogy papnál vagyunk, azt mondanunk sem kell. Azt első tekintetre elúrulja maga a tiszta szobácska, melybe az öreg úr után mi is

beléptünk. Elárulja az öreg úr simára borotvált, bajusz-árva jóságos arcán kívül furesa öltözéke, melyre csak egy pillantást kell vetnünk, hogy kitaláljuk, miszerint a páter még a „gatyólábu“ papoknak egyik ócska maradványa.

Az éji zenét adó s abban megakadályozott ifju pedig Harasztosi Pista, egy széphangu p—i diák, ki jelenleg a szümidőt tölti idehaza. A mucuskának tetszik a fiu, ki veszedelmesen szép barna gyerek, dúsan omló fekete fürtökkel s mélytüzű epedő szemekkel. Azt mondják, hogy a ki az ilyen szembe belenéz, beteg lesz utána; hogy a bölcsös gyermeket meg lehet azzal rontani. A Pista szemében volt is valami démoni, ült azokban valami félelmes tűz.

— Zsiványt fogtam kincsem — szólta a lelkész, a mint foglyát maga előtt beereszté — mégpedig veszedelmes zsiványt; drága kincset akart tőlem elrabolni. Meg akart lopni a fráter.

— Nem meglopni, csak meglepni, dűnnyögé a veszedelmes ifju.

— Node észrevettem szerencsére — kedélyeskodék tovább a lelki atya — észrevettem, hogy ott ólalkodik az ablak alatt s meg is esiptem ökemét becsülettel.

— És mi az a drága kincs, a mitől kedves atyámat meg akarta fosztani Harasztosi úr? kérdé a lány mélyen elpirulva.

— Azt te tudod jobban mucuskám, célozgatott az öreg úr csendesen mosolyogva leánya felé.

— Hogy tudnám én jobban? Én nem vagyok spion apácskám, vágott vissza szeliden a szemérmes szűz. De ugyanakkor még mélyebben elpirult s kisiklott a másik ajtón, nehogy kitalálja kedves apja annak a féltett kincsnek a nevét.

— Nézd, hogy megijedt a kis bohó. Kitalálta, hogy a szívét értettem, de nem hiszi, hogy az olyan becses jószág. Pedig becses az, mert arany, tiszta színarany — merengett a boldog atya — nem arany, hanem gyémánt. Öcsém! gyémánt szíve van annak a leálynak, még egyszer mondom, óvakodjál, nehogy elrabold.

— El van már az — szólta közbe az ifju akaratlanul — de csakhamar megbánta vigyázatlanságát.

— Mit mondtál, fráter? mit mondtál? — kérdé nem épen nyugodt hangon a féltékeny apa. — Azt mondd, hogy már el is raboltad?

— Azt mondom — felelt Harasztosi udvarias mosolylyal — hogy az Erzsike kisasszony szíve már úgy is lopott; uram-bátyám lopta neki az angyaloktól.

A gondos atya gyanut kapott lelkét azonban nem nyugtatá meg a hirtelenében előrántott útszéli bók.

— Roszúl érzem magam, édes öcsém, megengedj, hogy nem tartóztathatlak tovább — fordult rögtön vendége felé. Tudom, hogy neked is dolgod lesz még odahaza, mert hallám, hogy holnap már visszatérsz a főiskolába. No jó éjszakát kedves öcsém, jó éjszakát . . . Huh, belh roszúl vagyok . . . Jó éjszakát.

— Jó éjt! — dünnyögé Pista hidegen s kimenet, benyitott a másik szobába, hogy üdvözölje a leányt.

. — Ne is nyiss be oda — aggódék a lelkész — leányom talán már el is nyugodott.

De Pista azért csak benyitott s búcsut vón Erzsikétől, a ki teljességgel nem aludt még, hanem levette a szegről kedves kanárijának kalitkáját, s azzal a kis sárga madárral tartott szerelmes, enyelgő párbeszédet, pedig az nem nagyon köszönte meg e kései háborgatást. Amint Pista odanyújtotta néki kezét búcsuzóra, az Erzsike szeméből majd kicsordult egy forró könyecsepp, arra a melegen szoritott kézre.

A lelkész kikisérte vendégét az utcára, s a mint a kis kaput betette utánna, csak azon veszi észre, hogy odabent az ő gyémántszívü mucuskája énekelni kezd, de nagyon szomoruan. Azt éneкли, hogy :

Csendes alkony ráborult a Tiszára,
Elmégy rózsám falunkból nem sokára ;
Engemet is beborit majd a bánat,
Meglhalok én édes rózsám utánad.

Amint bement az öreg úr, azt kérdi a daloló leánytól : mit mívelsz te gyermekem ?

— A madaramat tanitom énekelni, kedves apám.

— Úgy ? — sóhajtá az apa s azután nem szólt többet.

Dehogy nem. Rövid szünet után megint csak megszólalt :

— Gyermekem ! neked énekel az a fiu itt az imént az ablak alatt ?

— Beh furesákat kérdezel apuskám — mondá mosolyogva a leány, hiszen kinek énekel volna másnak az én ablakom alatt. Csak nem haragszol talán reá azért, hogy nekem örömet akart szerezni — hízelték a jó Erzsike, atyja homlokát simogatva.

— Hát öröm az neked, gyermekem ?

— Öröm, kedves apám! én szeretem a dalt.

— No ezt nem tudtam kiücssem, nem tudtam. Miért nem mondtad ezt előbb is nekem.

S azzal indult az öreg úr szobája felé, hogy lenyugodjék. Le is nyugodott.

Hanem most már igazán roszúl volt.

III.

A nagyapó meséje.

A faluban csendes volt minden.

Az éj leszállott a földre s fekete szárnyával befedezte alvó gyermekeket.

Az égen pedig ragyogtak a csillagok.

A lelkész leánya álmódott s álma édes lehetett. Acsa üdvtől sugárzott, harmat-keble lázasan emelkedett, ajkain boldog mosoly ült.

Odaküint pedig a szél zokogott.

A falu egyik végén alacsony nádas házikóban halványan lobogott egy gyöngye mécs. A vastag vászonkanóc két férfi arera vetett sápadt világot. Az egyik beesett képü ősz, homlokán mélyre szántott barázdákkal, szemében az erős lélek kinyomatával. Ez a nagyapa, a ki valami szomorú mesét mond.

A másik halvány, szőke ifju. Acsa gyöngye, mint egy gyermeké s jóságos, mint egy angyalé. Most azonban olyan, mintha eltávozott volna arról az élet. Szemét nem látni, kék-e vagy sötét, mert abban most két kövér könyesepp ül. Jobban megnézve ez ifjút, benne a köknyesiek által papjoknak meghívott vasuti ismerőst fedezzük fel.

Ez az unoka, a ki hallgatja a mesét.

Nagyon szomorú lehet az a mese.

Az ifju úgy belesápad ott az asztal mellett.

Odaküint pedig úgy zokog a szél.

Az öreg csak mondja tovább:

— Bizony, szomorú napok voltak azok édes gyermekem. A csapás úgy özönlött reánk, mint az ár. Az úr kegyetlenül meglátogatott — ő tudja miért. Visszavett tőlem mindent, amit egész életemen keresztül adott, még hitem is csak alig-alig hogy megmaradt.

Egy fél esztendővel azután, hogy te elmentél külső országokra szerezni magadnak tudományt, hogy egykor majd híven szolgálhasd az Isten ügyét — kezdődött rajtunk az ostor. Eljött a tél. Csakhogy az nem tél volt. Még csak nem is ősz. A nap elfeledé, hogy neki már nem kellene sütni olyan melegen november havában. Elfeledte és sütött. Mi meg azt gondoltuk, hogy még most is nyár van és kiültünk a ház elébe melegedni. A fák is megörültek nagyon s hozzáfogtak virítani november hóban és hoztak fattyú virágot, gyümölcsözni is akartak és hoztak sátnya gyümölcsöt. A szilva lehullott zölden, az alma olyannak maradt, mint egy gubics, s lett a cseresznye olybá, mint a kis ujjom hegye.

Azután eljött a nyár s azt mondá a mezőknek, meg a fáknek is: „teremjetekek, hozzatok illő gyümölcsöt, ne pedig hitvány gyümölcsöt.“ És úgy lett. Termettek hozzájuk illő gyümölcsöt. Az pedig olyan gyümölcs volt, hogy olyat uram ne adj többet.

Hanem aztán kifizetett bennünket mindenekért a gabona.

Ez azt mondta a már-már kétségbeeső földművelőnek: „táplálalak benneteket hat áldott esztendeig, minden szem után adtam húszat. Megtöltöttem csüreiteket, vermeiteket színig. Többet adtam, mint kellett volna, hát most már nem adok semmit. Hadd látom, megtudtok-e élni a magatok emberségéből?“

Mi megmutattuk, hogy tudunk élni, tudunk gazdálkodni. A maroknyi termés felét meghagytuk magunknak, felét meg eladtuk őszszel. azután megvettük két árán tavasszal. Mikor ez sem volt elég, eladtuk a tehenünket (tej nélkül, vaj nélkül még megtudjuk enni a keyeret, ha van), s vettünk rajta harapni valót.

Igy érkezett el a második esztendő. olyan jól, amint csak kellett. Az időjárás mindig helyén volt. Mikor eső kellett, lett eső; mikor meleg kellett, lett meleg. Minden a legszebb rendben folyt. A gabona felnőtt nagyra s fejét lehajtotta alázatosan. Mikor aztán csak egy lépés volt Kanaánig, mikor az emberek már újra emelt fővel kezdtek járni az utcán, akkor a nap itt hagyott bennünket. Eljött helyébe a felleg mind, amennyi csak össze tudott szedődni a széles világon. És esett elég. Esett azért is, a mit a múlt évben elmulasztott, esett még a jövő esztendőre is. Letudta egyvögbe mind, nem lehetett rá panaszunk.

És a gabona mit tett? Nőtt mindig szebben, mindig gazdagabban; de nőtt vele a gyom is, mindig mondogatva: „megállj, meg, csak a fejedet elérhessem.“ Elérte azt is, nem telt bele sok idő. Csak ezt várta. Az alázatos főt magához ölelte szépen kacskaringós kacsáival és lehúzta magához a porba. Ott aztán a gabona lefeküdt engedelmesen s el is aludt. Puhá ágynak készített számára az eső, árnyékot vetett feléje a buja gyom. S két hét múlva új életre ébredt, hosszú csirákat hajtván a kenyérnek való.

— Meséljek még édes gyermekem?

Az ifju csak fejével intett, nem birt szólani.

Odakünt pedig zokogott a szél tovább.

— Ennek a gabonának aztán fiam, mi nekimentünk kaszával és sarlóval s learattuk a szalmát könnyel. A fejét ott hagytuk, azt a dudva nem eresztette, megtartotta magának. Mire behordtunk, a csűr üresebbnek látszott, mint azelőtt. A szérü csak bámult fel az égbe, meg ki a mezőre, hogy hát csak ennyi? A tót azt mondta rá, hogy

„nye dobre.“ Úgy csépel, ha minden ütés után egy porció pálinkát minden véka után egy köből ráadást s napjába háromszor galuskát kap. Apád nem szólt semmit, csak egy nagyot nézett, azután egy nagyot fordult, s ő ment jobbra, a tót pedig ment balra.

Elesépelte maga. Lett belőle annyi, hogy beérte vele, míg csépelte. Azután összeseperte a tökmagot a napraforgó maggal, a babot a zsuzsokette régi gabonával, az ökrét befogta a szárazmalomba, megörte rajta az egyveleget és sütöttek belőle kalácsot. Az ökröt aztán eladta és vett kisebbeket olcsóbban, hogy a megmaradt pénzen gabonát vásároljon. Mégsem lett elég újig.

Akkor az úr azt mondá: „könyvitek e népnek terhén.“ És küldöghalált e földre, hogy kevesebben maradnának a kenyérevők. A döghalál aztán úgy cselekedett, hogy elvitte a kenyérkeresőt, a kenyérevőt meg itt hagyta. A kinek apja volt, elvitte az apját, a kinek anyja volt, elvitte azt; és a kinek senkie sem volt, ha megtudott élni a maga emberségéből, elvitte azt is; ha nem tudott, itt hagyta bajnak.

A te apádat vittük ki legelőször a faluból. Az Isten házában érte utól a halál. Ott omlott össze a templom küszöbén. Vasárnap délelőtt még elment épen imádkozni az úr színe elé, estére már be is hantoltuk a sírját.

Harmadnapra jött öcséd, egy hét múlva áldott édes anyád.

Csak hárman voltunk már. Én és két kicsi testvéred.

Egy este épen itt ültek, ahol én most. A szél akkor is ilyen szomorúan zúgott, az ablak akkor is épenigy reszketett. Én olvastam a bibliából, a nagyobbik testvér meg tanította a kisebbet imádkozni.

Mikor betettem a szent könyvet, hozzátentem a két gyermekhez, hogy lefektessem őket, s a mint nézem, látom, hogy az egyik alszik, a másik meg meg van halva.

Hívtam hozzá terítő-asszonyt, a ki a megholt gyermeket megmosogatta és felöltöztette szépen. A kisebbiket pedig letette aludni.

Reggelre azt is hozzátértették a másikhoz.

Kegyetlenül cselekedett a te apád fiam. Elvitte magával mind, csak engemet hagyott itt, gyümölestelen vén fát, legnagyobb gyermekét. Engemet hagyott itt csak, hogy két hét alatt végig éljek egy másik életet, mely az előbbinél sokkal hosszabb, sokkal iszonyatosb.

Most már nemesak a szél, de az ifju is zokogott.

A szél úgy zokogott, mint egy gyermek.

S az ifju úgy zokogott, mint csak az zokoghat, a kinek minde ne elveszett.

— Meséljek még, kedves gyermekem? — kérdé a nagyapa.

Ő már nem tudott sírni.

— Ó meghalok atyám, meghalok! — kiálta az angyalareu ifju, s úgy magához szoritá a keményszivü öreget, hogy annak is könybe lábadtak a szemei.

Talán csak a szoritásra könyeztek azok.

— Légy erős, fiam — szólalt meg a hosszú ölelés után az ősz. reszkető öklével törölvén le a hivatlan könyeket. Neked, mint az Isten fölkent szolgájának, nem szabad kétségbe esned. A te szép hivatásod szenvedő lelkek gyógyítása lesz. Neked sokszor el kell majd a vigasztalás e balzsamos szavait rebegni szerencsötlen embertársaidnak: hogy a ki megsebesített, ugyanaz majd meg is fog gyógyítani.

— Ámen — rebegte az angyalareu ifju, s azután nem sírt többé. — Férfias nyugalmad, atyám! lelkemnek is új erőt kölcsönöz. Parancsolni fogok szívemnek, hogy meg ne szakadjon a csapás alatt.

— Most pedig nyugodjunk, fiam. Az álom jól fog hatni beteg lelkedre.

S a gyengén lobogó mécs itt is kialudt.

A faluban nem volt már világ sehhol.

Csak az égen ragyogtak a csillagok.

IV.

A tizedik csapás.

A nádas házikó homályos ablakán a hajnal mosolyog be s kacér csábjaival megigézi a szőke unokát.

Felkél. Öltönyeit gyorsan magára szedi, halkán ajtót nyit, nehogy felköltse az édesen alvó nagyapát és kilép a szabadba. Az esteli szél elesendesült, csak néha legyinti meg enyhe szellőcsapás az ifju bánatos arcát. A tiszta légben valami üdítő jó illat ömlik el, minden tárgy mintha új életre kelne most. A virágok kelyhéből felszálló balzsamos atomok összekeverednek a magasban, s míg az ifju mohón beleheli azt. keblét szelid öröm futja át s arca vidám mosolygóvá változik.

A falutól keletnek, mintegy kétszáz lépésnyire, öreg erdő állott. Egy erdő százados tölgyekből. Nincs benne egy bokor, egy ifju csemete, bemohosult, vén, odvas törzsek azok mind, melyeknek némelyikéből kiporlott a bél, csak vastag kérgében rejtezik még élet s alsó koronája emel kevés levelet. Csúcsaikról rég leette a lombot az idő, csak tarlott galyaik bámulnak mereven a magasba, mintha megannyi reményében csalatkozott kar emelkednék átkozódva ég felé. Egy erdő, mely az erőt és mulandóságot együtt képviseli. Egy legio vén harcós, kiknek fürtei a vihar csatáiban lehullanak.

Ez erdő felé lépegetett a szőke ifju. Ott leült a térdig érő fűbe (nem volt az harmatos: leverte róla az éjjeli szél), s homlokát tenyerébe mélyesztvén, hallgatott.

Hallgatta azt az enyészetes zúgást, mely olyan sajátos érzést támaszt az emberi kebelben. Azt a titokszerű örök sóhajt, melyben a szerelmes kedvese epedését, a szenvedő vigasztalást, imát s az igazhívő orgonazengést vél hallani.

Óh ez erdőnek olyan sok költészete van. Én is gyakran felkeresem hűvös árnyait, s ha ilyenkor felettem az erdő a végigfutó szellőtől gyengén ingatva megzendül, olyan kimondhatatlan varázsa van e tündérezengésnek reám. Lelkemet ilyenkor leirhatlan érzések ragadják meg. Imádkozhatnám, de úgy imádkozhatnám, olyan vágygyal, olyan áhíthatatlal. Úgy tetszik nekem, mintha átszellemülve csodás, nem ismert világokban szállanék, mintha a menny felséges mysteriumait látnám magam előtt.

S mikor e megbirhatlan érzések előmlik a merengő lelket, akkor az ajk önkénytelenül susogni kezd, s a suttogásnak az az értelme, hogy „óh milyen jó volna örökre itt maradni! óh milyen jó volna most meghalni itt!“

Ezt gondolja a szőke ifju is. Ott ül e vágy szemében, ott borong szép, magas homlokán.

S mig ezt gondolja, feje felett megesattan a dal. Kicsiny fülemile énekel a lombon, pelyhes magzatának hajnalra altató énekét:

— Dor, dor, dor.

Az ifju föltekint s elnézi hosszan a fakó madárkát, mely egyedül viraszt kicsinyei felett. Párja ninesen honn. Ah, dehogy! Épen most érkezik. Ki tudja honnan jó, ki tudja, mióta van oda? A esendet az öröm párdala veri fel. A két csepp madár úgy megdaldol egymásnak, úgy megröpdös egymás körül.

— Vicsió, vicsió, vicsió.

Az ifju újra elmereng. Fölmerü lelkében egy mosolygó bájos arc, egy szőke fürtös fejecske, egy eleven játszi gyermek, a ki most már bizonyosan eladó hajadon. Mikor ő elment, még csak üde bimbó volt, most talán már szép kifeslett rózsa.

Mikor ő elment, szomorú volt az a gyermek, fog-e most örülni ez a leány?

Fog-e úgy repesni szive, hogy őt újra látja, mint repes ezé a kis fakó madaré, társa visszatértén?

Ha igen! úgy még boldog ő.

Ha nem, akkor is csak egygyel lesz a csapás számosabb. Ez lesz

a tizedik. S azután már több nem következik. S azután öt nem fogja többet látni itt senki. Mert megvagyon írva, hogy „miután a tizedik csapást bocsátotta Isten Faraóra, azután nem küldte rá többet, mert akkor már ugyan kényszerítette Faraó a zsidókat, hogy elmenjenek.“

Pedig Egyiptomnak csak elsőszülöttei haltak meg.

De neki akkor a lelke is meg lesz ölve.

Hogyne menne ő akkor erről a vidékről úgy el, hogy a madár se tudjon hírt hozni felőle?! . .

— Servus humillimus domine spectabilis . . . vagy hogy magyarul szóljak — ha még megértené — hát mit keres itt kegyelmed, nagytiszteletű uram-öcsém!?

E kedélyes szavak szakíták ketté a fiatal ember gondolatmenetének fonálát, épen a legeslegközepén. Különben talán már belevezette volna az szegényt a nem messze hömpölygő Tiszába.

— Ah! az úr vezérelte ide kedves uram-bátyám, kiáltá a felrezzent ifju, tárt karokkal rohanva az öreg lelkész felé (mert ő volt, ki az ifjut bibliai merengéséből felriasztá). Hol járt ön Istennek áldott embere ily korán?

— Lesre öcsém. Ki voltam lesni, hogy mint nő a fű, látom, hogy te is csak azt műveled.

Sándor ráhagyta, hogy „igen.“ Nem akarta elárulni, hogy épen az ő „aranyos mucuskájáról“ gondolkozott.

— Azt hittem, szerelmes öcsém! hogy már haza sem bocsátanak azok a hollandus atyafiak, hanem megtartanak püspököknek, vagy elküldenek Afrikába szerencsént fehériteni. De hiszen moshatják azokat, azért nem fog az a mennyországba odapászolni egy sem. Hiszen mindig megijedne tőlük a jámbor keresztyén. Nos, hát egyiknek sem marasztottak meg?

— Akartak — felelt Sándor szerényen, de nem mosolyodott el, pedig az öreg úrnak épen az volt célja, hogy egy kevés derüt csaljon e mélyen keserű vonásokra — épen annak, a minek uram-bátyám mondja, szerencsént mosdatni, de nem szappannal, hanem az örökélet tiszta vizével. Igen, felszólítottak, ha nem volna-e kedvem az egyháznak mint igénytelen missionárius tenni szolgálatokat, s elsőbb hajlandóságot is éreztem magamban annak elfogadására. Hanem aztán felülkerekedett keblemben a vágy, megláthatni hazámat s az ódes szülői tűzhelyet . . . Óh, ha tudtam volna, hogy ilyen árván találom azt, bizony mondom, nem látott volna többet senki sem.

(S a szép magas homlok újra elborult).

— Ej! ej! kedves öcsém — feddé őt az öreg lelkész, roszalólag

biccentvén fejével jobbra is kettőt, balra is — úgy szólasz, mint egy a . . . vigyázz, hogy rád ne idézzem Jóbnak szavait. Hát azt hiszed te, hogy én nem tudom azt, milyen kemény próbára vetett téged az úr, azért, hogy nem hoztam azt elő, hogy kiméltem szivedet. Azt hiszed te, hogy én nem láttam az imént, mikor itt a fa alatt sóhajtoztál s úgy bámultál a semmibe, mintha ki akarnád nézni helyéből a földet — hogy én nem láttam azt akkor, „miképen most neked szomorúságod vagy,“ de nagy, hanem amely — hogy folytassam a bibliai citatumot — „majdan örömmre fordul.“ Nézd az Isten e gazdag tárházát, a körülted nyíló ezer meg ezer virágot, hányba rejtett az előrelátó gondviselés ezek közül csak egyetlen sebre is gyógyyerőt. S csak te rólad felejtkezett volna el ?

— Csakhogy az én szívem nem egy sebből vörzik, menté bánatát az ifju lelkéztárs. Nekem a poharat ki kellett ürítenem fenéig, egy csepp maradt benne csupán s lehet, hogy még azt is ki kellend hajtanom.

(Az öreg lelkész nem kérdezte meg, hogy mi volna az a hátralevő csepp, Sándor pedig nem mondta meg).

— Az idő fiam hatalmas orvos. Lassan gyógyít ugyan, de biztosan. Csak legyünk eszélyesek és ne szaggassuk fel folyvást a hegedni kezdő sérveket. Csak ne legyünk kishitűek.

— Nem vagyok az uram-bátyám. Különbben is a fájdalom első súlyán már átesém, s ha az alatt nem törtem össze, talán kibírom a többit is.

— Én hiszem fiam, hogy kibírod.

— Hiszem én is, uram-bátyám. Hiszem, hogy a munka megvigasztal, én pedig munkálkodni akarok. Iskolai pályámat bevégeztem s most megvonom magamat egy félreeső falucskában s teljesítek Istennek tetsző munkát esendben, zajtalanul.

(E beszélgetés alatt a két férfit már útban volt hazafelé).

— S nem maradsz közöttünk? Itt közel az édes otthonhoz ?

— Talán.

S ebben a szócskában benne volt az a keserű csepp is, a mi még a pohár fenekén megmaradt. Ezen a szócskán aztán lehetett gondolkozni egész a paplakig, még annak az udvarán is. Sándor csak azon vette észre, hogy az örök vidám Erzsikével áll szemközt, ki ópen a kávéőrítő gépecskét akarta elejteni meglepetésében, amint őt meglátta.

És most következett egész árja a kérdezgetéseknek a leány részéről. Hogy jött Sándor? mint jött? mikor érkezett? miket látott, hal-

lott és tapasztalt hosszas távolléte, külföldön tartózkodása alatt? stb. . . .
Én minek irjam ide, minket azok úgy sem érdekelnek.

Ránk csak a két férfi ebéd utáni beszélgetése tartozik, (mert hogy az öreg úr megmarasztotta Sándort egy „csekély“ ebédre, azt nem is mondom el, azt tudhatta minden emberismerő olvasó előre).

Hanem az ebéd utáni párbeszéd már méltó a kiírásra, mert kihat a mi szomorú történetünkre is.

Az öreg úr azzal kezdte, hogy neki bizonyos aggalmái vannak a leányát és ezt a Harasztosit illetőleg, a kit Sándor is jól ismert. (Hogyne, mikor „pátria“ volt).

Sándorra már a kezdetnek is különös hatása volt. Olyanformát érzett, mintha testén villanszokra futott volna végig.

— Tegnap távozott a fiú G-ra — folytatá az öreg úr, pipája hamvait nyomkodva hüvelykével — s előző estén még nem volt több nyole óránál, hogy idejött a leányom ablaka alá s ott óbégatott ennek a gyermeknek valami ostobaságot.

(Az öreg úrnak a 16 éves leány még gyermek, a kinek szabad ugyan már jó gazdasszonynak lenni, sőt kell, hogy az legyen, de a Horáctól is megénekelt mézédés szerelmet még isten ments ismerni).

— No, de hát ez még hagyján — ölté tovább a szót az agg lelkész, megfordult már ő az én házamnál többet is. Nem felhányás-képen mondom öcsém, de jól tudhatod te is, hogy jobbnyra itt nőttek fel énnálam. S nekem ez jól esett, mert szerettelek benneteket. Téged most is szeretlek, de ha ő iránta meghült szívem, én arról sem teketek. Ő akarta úgy. Hiszen te is hallhattad, mig szintén P-on jártál, szép hírét. Adósságesináló, kártyás, verekedő, korhely, naplopó, az iskolai leckékre mitssem ad. A drága időt, melynek minden percét tökélyesbitésünkre kellene fordítani, ő kártya, vagy csapszékí padok mellett éli le. Minden évben kapnak szülői a kollégiumi atyáktól tudósítást, fioknak erkölestelen magaviseletéről . . . szóval ez a fiú egy olyan notorius korhelylyé nőtte ki magát, a mit én valaha távolról sem gondoltam. És most képzeld, mit cselekedett? . . .

A többit már csakis képzelhette Sándor, mert az öreg úr a mit most mondandó volt, épen a nyelve hegyéről kapta vissza, azután egy nagyot nyelt rajta és nem mondta ki.

Ennek pedig igen egyszerű és természetes oka az volt, hogy Erzsike kisasszony végezvön a konyhában gazdasszonyi teendőivel, bejött az apuska szobájába, ott leült az ablak mellé egy karatlan karszékre, ölébe helyezett egy gombolyagot, a kezébe meg felvett 5, mondd öt kötőtűt s azzal elkezdtek az ujjai mozogni sebesen.

E miatt aztán félbe kellett szakítani a póruljárt „nachtolásnak“ további esetelését, (azaz, hogy nem annyira a kötöttű, mint inkább az Erzsike megjelenése miatt, ki mintha csak a kulcslyukon hallgatta volna a többit, épen a dolognak a csattanóján settenkedett be).

Az öreg úr kinos tusában volt magával. Kicsibe mult, hogy ki nem csavarta pipája nyakát, míg valami okot törekedett a kövér dohányfüstben felfedezni, ami miatt leányát még csak pár percre eltávolíthatta, de nem látott benne semmit. Végre is a kakas könyörült rajta, nagyot kiáltván kint az ablak alatt. Erről aztán eszébe jutott a tyúk, a tyúkról meg a tengeri, mit annak meg kellene enni.

— Megétetted már a tyúkaidat, mucuskám.

— Régesrégén apuskám.

Tehát ezt a fogást nem koronázta siker. De úgy is gondolt már az öreg úr jobbat annál. Ha a leány nem hagyja itt őket, hát itt hagyják ők a leányt.

— Szabad nekünk ki is menni, öcsém — fogott rögtön a terv kiviteléhez az öreg. Jer, nézzük meg a méhemet, úgy se láttad még.

— Van is mit nézni azon az egy kason, mikor az is rosz — nevetett Erzsike.

— Csak te jer, öcsém, ne hallgass rá.

A méhesben aztán volt is nekik gondjuk a méhre. Sándor szólt meg legelőször is, odamondva az öreg úrnak a félbehagyott beszéd utolsó szavait, ezt, hogy „mit cselekedett?“

— Nagyot, igen nagyot. Elbolondította a leányomat. No csak gondold fel jól, kedves öcsém, mert nagy dolog ez, amit ő cselekedett. Ő egy megbélyegzett deák, egy beestelen „koresmahős,“ az én leányomat, az én egyetlenemet, a kinél saját lelkemet se szeretem jobban . . . hát hogy merte ő ezt cselekedni, öcsém? Hát azért neveltem én ezt a lelkemből sarjadzott virágot, hogy egy ilyen ledér bolond törje le? Hát . . . nini! fogd meg csak öcsém. Üsd le a kalapoddal. Tyliú! canis mater, bizony még megcsíp.

Itt legyen szíves a nyájas olvasó nem gondolni olyat, mintha az öreg úr arra biztatta volna Sándort, hogy Harasztosít üsse le a kalapjával. Nem őt, csak egy ártatlan méhecskét, mely ott repkedett feje körül, s mely képes volt az öreg urat a legnagyobb ijedelembe ejteni. Nagyon félt e viasz-csináló kis sonkolyosoktól.

Csakhogy Sándor nem hallotta a segélykiáltást. Neki szíve, lelke el volt foglalva e pillanatban. Elfoglalva egy testet, lelket összezúzó kintól, egy véghetetlen mély fájdalomtól. Jó, hogy az öreg úr figyelmét ez a csepp szárnyas vette igénybe, mert ha ő most Sándort meg-

látja, csak akkor ijed még meg igazán. Fehér volt az, mint a halál s lelkében e pillanatban ijesztő sötétség támadhatott.

Az öreg urat szorongatott helyzetéből végre is az utánok jött Erzsike mentette ki, jót nevetvén a két férfiúnak halálos sápadtsága felett.

— No hiszen mondhatom, hogy bátor vitézek — kacagott a kedves gyermek — a kik egy gyöngé méhecskétől ennyire kétségbeesni képesek.

(Azt hitte a jó lélek, hogy Sándort is ez a csekély ok tette olyan haloványnyá).

Sándor pedig nem cáfolta meg őt. Nem is tört ki ott nyomban keserű szemrehányásokban a leány iránt, hanem csak vette kalapját és indult hazafelé.

Búcsu közben ennyit mondott az öreg úrnak csupán:

— Majd megjavul még az, uram-bátyám, akiről az imént szóoltunk, s akkor ember lesz belőle is.

— Sohase' az édes öcsém. Az új cserépbe beléavott szag tartós szokott lenni. S ő nagyon korán kezdte.

Azután Erzsikének nyujtotta kezét Sándor s még mosolygott is. Pedig ez a csapás volt ránézve a legnagyobb.

Ez volt a tizedik.

V.

Ki mint vet, úgy arat.

Sándor tehát lebukott egeiből.

Lelkének szárnya le volt törve egészen.

Az erdei találkozásnál azt mondta az agg lelkésznek, hogy „talán“ itt marad a közelben, most már tudta, hogy „bizonyosan“ elmegy igen messze.

De hová?

Ki tudja azt? Megy addig, amig csak mennie lehet, míg csak vállát nem érinti kezével az a jóltevő szellem: a halál, s azt nem mondja neki, egy előtte sötétlő mélységre mutatva: „nézd! ez a te nyughelyed, ez a te második bölcsőd: a sír. Im készen áll, lépj bele és pihenj!“

Mért ne mehetne ő így el?

Hiszzen az őszi légben úszó pókfonáltól sem kérdi senki, hogy miért száll el innen? miért nem marad egy határon idejének végeig? Mi köti őt ahoz az egy határhoz?

Mi köti a zörgő levélkét ahoz a földhöz, mely nedvével növelé, ha egyszer gallyáról lehullott? Miért ne bízná magát e lehervadt levélke

a suttogó szélre, hogy vigye el az őt innen, ahova akarja? Hiszen meghalni mindegy, akár itt, akár idegenben.

— Igen, elmegyek, bujdosóba megyek el — nyögi kínosan a szöke ifju.

— Eredj gyermekem, csak eredj, öreg nagyapád meg csak hadd maradjon itt. Hiszen ő neki a csapás már nem csapás, a kín nem kín, sokat élt, sokat próbált, eléggé megfásulhatott a szíve, ugy-e? Csak eredj gyermekem, öreg nagyapád majd meghal már úgy is, s nyomorú életét halálaig eltengeti a jó lelkek kegyelme, aztán majd felfordul valakinek a sövénye alatt és kiviszik, mint egy hazátlant.

A keményszívű öregnek ez elkeseredett kifakadása magához téríté Sándort, s szomorú szándékától visszariasztá. Csak most látta be, hogy mégis van valami, ami őt ide köti, hogy nem lehet elbujdosnia.

Tehát ismét nem az lett, a mit ő akart, újra csalódott.

És az élet mindvégig ilyen. A halandó egyebet sem tesz, mint folytonosan csalódik.

Mi emberek azt hisszük, hogy mindig az történik, amit mi akarunk, pedig épen az történik, amit nem akarunk. A sors sokszor csak egy szalmaszálát dob útunkba s mi nem vagyunk képesek ezt a szalmaszálát átlépni.

Sándornak is útját állta a szalmaszál az öreg nagyapa képében. S ezért nem bujdosott el idegenbe, hanem elfogadta a kökényesiek által felajánlott papságot.

Elfogadta azért, hogy — mint egykor mondá — teljesítsen Istennek tetsző munkát csendben, zajtalanul; hogy az ügyefogyottakat gyámoltsa, az elesetteket felemelje, a szomorkodókat vigasztalja.

Ez azonban csak sokára történt így.

Eleinte szinte félt az emberektől, a társaságtól és örömtől. Nem érdekelte semmi. S ez nem csoda, mert az ő szívét, mint omló nehézköd a kifosztott tájakat, úgy ülte meg a gyilkos fájdalom.

S a fájdalom rokon a boldogsággal.

Legalább eredményében az.

A fájdalom épenúgy érzéketlenné teszi a szívet, minden iránt, mint a boldogság.

Ha szeretek valakit szerelmem egész melegevel, lelkemnek teljes odaadásával, akkor rám nézve megszűnt létezni — szeretetem tárgyán kívül — az egész világ. Akár talál a szenvedély viszonzásra, akár nem, akár a boldogság lesz teljes, akár pedig a visszautasítás fájdalma: a szív egyaránt elveszti fogékonyságát minden iránt, ami ez állapotot előidézett okon kívül esik. Legalább egy időre el.

Később azonban olykor egy-egy kevés derü is lopódzott Sándor arcúra. Ez azonban csak olyan volt, mint a hervadt őszi táj mosolya, midőn a nyári verőfény a mezőkre még egyszer visszatér. Az alól is kisötétlik a pusztává tett földkebel.

Úgy látszott, hogy Sándor végkép lemondott arról, hogy valaha boldog lehessen Erzsike által. Más által boldog lenni meg nem is akart.

A leány szinte nem akart tudni semmit másról, csak azokról a bűbajos, rontó szemekről, melyekkel Harasztosi megverte őt. Hasztalan volt atyjának minden feddése s érvekben gazdag lebeszélése: a leány hajthatatlan maradt. Mindig csak azt mondta, hogy ő meghal inkább, de soha másnak nem nyújtja kezét, mint Harasztosinak. Rajta kívül — úgymond — talán senkit se' tudna úgy szeretni, mint Sándort s ha amazt meg nem ismerte volna, örömmel kötné sorsát emezéhez, hogy mindketten boldogok legyenek. Így azonban megvárja amazt, habár az céljától még jó messze van.

Ő nem hitte azt, amit neki atyja Harasztosiról beszélt.

Régi dolog, hogy a kit szeretünk, azt egyszersmind tökéletesnek is hiszszük, s nem mindennapi esemény szükséges ahhoz, hogy e hitünk megingattassék. E rendkívüli esemény itt bekövetkezett s megalapítója lett két nemes kebel nyugalmának, boldogságának.

Volt pedig az a következő:

Harasztosi Pista azon est után, midőn éji dalát zengette volt a kedves Erzsikének, beköltözött P-ra. hogy ott iskoláit, vagyis jobban mondva kicsapongásait folytassa.

Megérkezése estéjén egyik éhes lakótársa ópen belügyekkel bajlódott, kézzel-lábbal iparkodván egy mézes csupor fenekéről valamit egy darab hazai „marcival“ kikotorni, ami nagy és hálátlan munka volt.

— Hehehe! nevetett Pista, jó volna úgy-e pajtás, ha kilehetne azt a csuprot fordítani? de talán nem lenne kevésbé megvetendő egy „potya“ sem, ugy-e bizony?

— Ah! potya! sóhajtá a bögrét nyaló kamarás, s e szócska oly édelegve simult lelkéhez, mint a filusi kis leányéhoz a pacsirta-dal.

Dictum factum, a potya megvalósult. Pista jó barátjait összeszedte s a „Nyúl“ csárdában kegyetlenül megvendégelé. Tartott a multság reggelig. A poharas bajtársák csak akkor vették észre, hogy Harasztosi nincs jelen, mikor a fizetés szőnyegre került.

Hová lehetett, hová tünhetett?

Elbujdosott ország-világ. Mikor kora hajnalban ott tanulta egy szorgalmas tanonc a természet tágas tantermében, hogy a légynek két szárnya van: már ő akkor túl volt völgyön-hegyen.

Régi tervét valósította meg csakis. A tanulást megelőglé teljesen, s különben is szekerének rúdja kifelé állt az iskola falai közül, kihágásai miatt. Kontóival pedig a város tele volt. Utoljára akart még egyet mulatni s azt is úgy tevé, hogy kevés jóhírneve teljesen tönkrement, a „beugratott“ cimborák előtt. De hát mit törödnék ő ily csekélységgel?

Vándorútja egy felvidéki tót községbe vezette, hol jobb kereset hiányában elfogadta az épen üresedésben levő orosz kántorságot. Meg nem érdemlett éles észszel levén a sorstól megáldva, rövid két hónap alatt, nagyrészt sajátjává tette a különben *ragadós* tót nyelvet. Nyelvismeretét aztán kivetette háló gyanánt, hogy bele keritse a falu ékes-ségét, a legények szemefényét, egy szegény tót család egyetlen gyermekét: az „aranyhaju Mardut.“

— Mardu lelkem — szólt hozzá egykor — én téged feleségül veszlek, kántorné asszonyommá teszlek . . . mondá, szeretsz-e te engem?

A szegény leány hitelt adott a csábító szónak, s könnyenlivésének árát drágán fizette meg.

Napok multán a falubéli leánység egy nótát dalolt róla. Szomorú nóta volt az:

Aranyhaju Mardu
Hajlottál a szóra . . .
S szép piros orcádról
Odalett a rózsa;
Fekete szemednek
Odalett a fénye . . .
Asszony vagy s nászodnak
Nem volt vőlegénye.

Aranyhaju Mardut
Itt hagyta babája,
Aranyhaju Mardu
Csak búsul magába'.
Úl a bölcső mellett,
Benne kis leánya,
Rengeti, ringatja
S hull a könye rája.

S a mit a nóta mondott, az csakugyan igaz volt. Az a lelketlen ember gyulázatba dobtá, azután megszökött tőle. Itt hagyta, hogy emészsze meg szogónyt a szégyen. Itt hagyta azért, mert a falu tisztés

vénei kényszeríték a megromlott ifjút, hogy a szerencsétlenné tett leányt nőül vegye.

Majd ha fagy, gondolá magában Harasztosi. Csak nem ment el az eszem, hogy egy tót parasztot akaszszak nyakamba, mikor otthon gazdag papeány eped utánam.

— Hiszen elveszem, el — felelt a rajtaütött véneknek. Nem is mondtam én, hogy nem veszem el, sőt készen állok öt bármely pillanatban esküvel fűzni magamhoz.

A vének megnyugodva távoztak el, ő pedig úgy fűzte tovább gondolatait:

— Haza megyek s megkérem Erzsikét, bár valami nagyon ő érte sem lánalogok biz én, azért, hogy eddig jónak láttam egy kicsit hitegetni, hanem azért mégis csak többre megyek vele, mint ezzel a zabon húzott libával. Legalább pénzeeskéje van s abból aztán csak megéliünk hivatal nélkül is. Meg úgy legalább elkerülöm azt a kellemetlenséget is, hogy ezt a tótot a galléromhoz varrják. Mert ha már amazzal letettem az esküt, két feleséget csak nem erőszakolnak rám? Nem bizony. Szóval haza megyünk és megházasodunk.

S a mit gondolt, azt meg is tevő.

Az öreg úrtól annyit zaklatott Erzsike határtalan örömét — a Harasztosi megérkezésén — leírni lehetetlen.

— Látod apuskám, hogy nekem volt igazam. Ez a Pista mégis csak jó és hű fiu.

— Vigyázz, hogy örömed korai ne legyen.

Az öreg úr csak ennyit válaszolt.

Az esküvő napja, az aggódó apa hosszas ellenzése dacára, végre kitézetett.

Az agg lelkész olyan-amilyen belenyugvását az által nyerte ki Harasztosi, hogy úgy adta ki magát, mint a ki ez idő szerint jegyzői hivatalt visel X-vármegyének egyik nagyobb községében. Gondolta magában Harasztosi, hogy nem baj az, ha a dolog nem igaz is, csak az esküvő végbemenjen.

Amint a nagy nap felviradt s a szomszéd egyházból az eskető lelkész megérkezett, az ifju pár annak módja szerint az Úr házába bévezetteték s a szertartás megkezdődött.

— Szereted azt a nőt, kit kezeden tartasz? kérdő a vőlegényt az eskető lelkész.

— Szeretem.

— Soha el nem hagyod.

— Soha el nem hagyom.

— Nekem is ezt fogadtad, hangzik most egy fájdalmas, bőszi kiáltás a templom cinterméből, s mielőtt valaki megakadályozhatná, egy örülthöz hasonló nőalak — ölében gyenge csecsemővel — mint nőtény oroszán veté magát a megdőbbsent s halálsápadt völegényre, s a kebléből kirántott hosszú egyenes kést nyeléig mártja annak szívébe. A völegény halva omlott össze. De összeomlott ugyanakkor Mardu a tót leány is, (mert hogy ő volt a gyilkos, azt mondanom sem kell). Oda borult a hülő tetemre s ajkaival életet akart lehelni a megdermedt tagokba. Göresösen szoritá a hullát magához s jajgatott és zokogott, s fuldokló sirása betöltötte az úrnak templomát.

— Mit cselekedtem én, jaj, mit cselekedtem?! . .

A menyasszonyt félholtan vitte a násznép szobájába.

Az agg lelkész is csak ennyit birt susogni:

— Isten verése! Isten verése!

A fájdalomtól kimerült tót leányt pedig a törvénytevő bírák hurcolták magukkal, s egy tolmács segélyével megtudtak aztán mindent. Elmondá a leány esetét Harasztosival, a gyalázatot, mely fejére szállott. Elmondá, hogy falujában már nem volt tovább maradása, azért elindult, hogy felkeresse esábitóját, kitől több ízben hallotta említeni Csonkaért. A hosszú útra nem hozott magával egyéb vigasztalót, csak kicsinyke gyermekét és védelmül azt a kést, melylyel Harasztosit leszúrta. Elmondá, hogy hazulról ő nem gyilkos szándékkal indult útjára el, célja az volt csupán, hogy gyermekének apját felkeresve, kényszerítse azt, hogy a gyermeket fogadja magához; ő magával aztán majd tudta volna, mit tegyen. Ez volt szándéka egyedül. De a különös helyzet, melyben Harasztosit találta, oltárnál egy nővel azt, kit ő úgy szeretett s a ki őt cserébe ezen szeretetért élve eltemette: felverte benne álmából a féltékenység és boszú ezer ördögét s ragadta őt a gyilkosságra vakon.

S a szegény tót leány rákezdte ismét azt a szívet tépő, önvádba fuló jajgatást.

A nézők közt nem volt senki, a ki meg ne szánta volna.

VI.

A beteg szív, melynek Isten után más orvosa is van.

A lelkész leánya hosszas betegségbe esett. Mikor felgyógyult is, csak olyan volt, mint az árnyék.

Sándor meg még most sem akart a világról tudni semmit.

Kurátora, ki ismeré szíve baját, hiába szedte elő egyszerű elmőjéből a vigasztalás balzsamos szavait. Nem fogtak azok Sándoron semmit.

Az ő szívének — úgymond — csak egy orvosa van csupán s az a jó Isten.

A becsületes jó ember azonban, kit mi pesti útjában láttunk először, nem akart egykönnyen a reményről lemondani.

Tapasztalás bizonyítja, hogy a társadalom ez egyszerű gyermekei sokkal szívósabb természettel vannak az élettől megáldva, mint az u. n. „magasabb“ osztályok.

Tehát tovább kibírják a reménykedést is.

— Csak arra vehetném reá — tervelé magában többször a menyegzői szomorú esemény után — hogy látogatást tegyen Úsonka-éren, a nagytiszteletű uramnál, majd csak meghoznák ott a kedvét valahogy. De én nem is tudom, mért fél úgy e látogatástól, mikor már úgy sem áll útjában az a . . . holtá után nem akarok rosztat mondani neki.

És a jólelkű kurátor addig mesterkedett, míg elvégre is rábirta Sándort, hogy az átrándult Úsonkaérré „vigasztalni“ azt a szegény szomorodott szívű leányt.

S látogatását nem bánta meg.

A leány olyan szíves, olyan nyájas vala hozzá, úgy tudta kérni a többszöri látogatásra, szóval és szemmel, hogy Sándor szíve az öröm miatt nem ismert magára.

Otthon aztán jókedvében összeölelgette a „kedves“ kurátorát, a ki erre kiszítt egy pipa dohányt legénykori makrájából, olyan jóízűen, olyan megelégedéssel, mint még alig valaha.

Harmadnap Sándor ismételte a látogatást, s azután többet nem is hagyta abba.

A leány meg — úgy látszott — mintha mindig jobban örülne jövetelének. Pedig a szív aludt benne mélyen . . . vagy talán már meg is volt halva? . . . ki tudja azt?

Sándor legkevésbé tudhatta, mert olyan mosolygó ábrázattal tért meg mindig „vigasztalásaiból,“ hogy a kurátora bizony cseppet sem volt meglepetve, midőn Sándor félév múlva így szólott hozzá :

— Öltse magára, kurátor uram! az Eliézer tisztét s menjen im e szomszéd községbe, s a leányzót, kit nevezni fogok, kérje meg nekem feleségül.

Mikor pedig megtért a kurátor a reá bízott terhes munkából, úgy villogtak a szemei, olyan kipirult volt az arca, úgy szerette a jó ember fiatal papját, mint saját gyermekét.

Amint belépett az ajtón, megállott, nem ment előbb; ünnepléses, komoly ábrázatot akart öltetni, ami nehezen sikerült neki az örömtől.

— No tiszteletes uram-öcsém, szólalt meg nagysokára, hát méltóztattam beszélni a tisztelendő kisasszonynyal.

— És mit mondott, vágott közbe türelmetlenül Sándor, széna-e, vagy szalma?

A jó ember meg akarta egy kicsit kínozni Sándort, hogy annál jobban essék aztán neki az öröm, azt akarta mondani, hogy *szalma*, de csak nem vitte rá a lelke. Becsületes két szeme könybe lábadt, odalépett a lelkészhez, megfogta annak két kezét, belenézett szép szelid szemébe s ezt mondá kenetteljes hangon:

— Örülj és örvendezz én jó uram, mert üdvössége lett ma e háznak! Megörült a leány, amint előadtam, hogy mi szándékban járok ott, azt mondta, hogy ő már várta ezt. Azt mondta, ő hiszi, hogy boldoggá teheti még az én tiszteletes uramat . . . Olyan lakodalmat csapunk lelkem én jó uram, hogy hét országra fog szólni?

Az ifju lelkész odaborult a derék ember kebelére s a két férfi úgy sírt az édes örömtől.

A papleányból tehát papné lett. Szíve azonban még mindig beteg volt. Ő kezét nyujtá Sándornak azért, hogy annak nemes szívét — de nem egyszersmind a magáét is — boldoggá tegye, s forrón szeretett atyját — kiért kész lett volna minden áldozatra, s kit az utóbbi események egészen megtörtek — nyugodtan láthassa koporsóba szállani.

Lassanként azonban kezdett szíve a halálos dermedtségből feloldódni, sebei hegedésnek indultak, a jégburok kebléről darabokban lepatogott. Férje mellett élén, kezdte megismerni ennek az embernek a lelkét, s a mint a lelkét megismerte, igen-igen megszerette ezt a Sándort.

Mikor félév múlva az agg lelkész meglátogatta gyermekeit, az ifju viruló menyecske szeliden simulva férje kebelére, a túlradó boldogság hangján suttogta atyjának:

— Lásd, jó atyám, az Isten verése áldássá változott.

* * *

És mi történt a szegény tót leánynyal?

A vármegye börtönébe került, aljas, piszkos nép közé, megfertőzött ajsku és szívü gonoszok társaságába.

Az első fájdalom tüzeiben észre sem vette gyalázatos környezetét, csak saját lelki kínjával volt elfoglalva, az általa véghezvitt szörnyű cselekedet töltötte el egész valóját.

A fájdalom csillapultával azonban borzadva kezdé észrevenni két-ségbeejtő helyzetét. Feljajdult arra a gondolatra, hogy neki talán egész

életét az elkárhozott lelkeknek e poklában kellend tölteni. S fuldokolva tördelte kezeit :

— Istenem! Istenem! hová jutottam én!

Három évig volt lakótársa e sötétarcú és még sötétebb lelkű alakoknak. S ez idő alatt két vigasztalója volt szegénynek: a köny, mely sokszor megjelent szemeiben; s egykori átkos szerelmének szomorú emléke, az a gyöngye gyermek.

Három év múlva aztán visszaadták neki az édes levegőt s az éltető napsugarat. És ő nem ment vissza falujába.

Oh, hát hogy is ment volna, hiszen megölte volna szegényt a szégyen.

Nem ment vissza. Ide jött lakni Csonkaérre. Ide jött azért, hogy ez a hely szünetlenül emlékeztesse őt iszonyú vétkére, hogy ez a hely ne hagyja benne lecsendesedni a lelkiismeretet soha, hogy kínosan vergődjék szíve, valahányszor e templomra ránéz, hogy nagyot üssön lelkére a kín ott belül, valahányszor e temetőt látja.

Azt akarta, hogy ne legyen boldog soha.

Azt akarta, hogy megbünhödjék még ezen a világon.

Szegény leány!

Beh megis bünhödtél, beh megis szenvedtél!

Beh megis vert az Isten téged, szegény leány!

Neked is jobb lett volna soha nem szeretni . . .

Czinke István.

Essenyei emléke

— 1872. —

Szép és dicső a költő sorsa akkor,
Ha fennen szálló lelkét érti a kor ;
A nemzet hogyha ráfigyel dalára,
S babért körít jutalmul homlokára ;
Ha felsohajt, felsir lantján a bánat,
A szíveken az mint folyam elárad ;
S ha tette hív fel — mint hullám verése
A nemzet egyetlen szívlüktetése.

De szebb, költője lenni oly nemzetnek,
Melyet zsibbasztó, mély álom lepett meg ;
Mely míg körülör a világ előre,
Tétlen maradni elég gyáva, dőre ;
Magasztosabb felrázni, hogy az álom,
Mely tétlen ringatá el, messze szálljon,
Hogy lássa meg, mily hátra van maradva,
S legyen önnön magának visszaadva !

Aludt a nemzet — alvók óriása —
Alig, alig vert szíve dobbanása.
Nincs multja tán mi őt föllekessitse ?
Elérni cél, — és hivatása nincs-e ?
Van multja nagy és volna hivatása,
És mégis naponta közeleg bukása.
Él — mégsem él, csak mintha volna bálvány —
Mint kit lidére-nyomás lepett meg álmán . . .

Az apa nyelvét nem érti a gyermek,
Nem ösmer ifju, férfi honszerelmet ;
A honfi hontalan saját honában,
Csend alszik a muzsáknak csarnokában ;
Gyűlölt, idegen, gyülevész ledér nép
Gúzolja meg Thália szentelt borkét ;
A mig nyomor és megvetés gyakorta
Az éhező komédiások sorsa.

Te láttad azt és fellegként szivedben
Fájdalmak és kínoknak árnya lebben;
De mint a szirt — fejét fennen emelve,
Állott szivednek forró honszerelme.
Fény és hizelgés el nem szédítettek,
Szived hazádról nem feledkezett meg;
Miként a pók csügg az önszötte szálon,
Rajongva, hittel függöttél hazádon.

S felgyult szivedben a magasztos eszme,
Ha e haza, e nemzet el nem veszne;
Ha mint a Phoenix hamvából kikelne,
S viszhangzanék le Adriáig nyelve;
Ha a tudomány s művészet bejárnák
Karöltve, a négy fő folyamnak táját;
Hogy a mit annyi század elmulasztott,
Ragyogva látnánk feltámadni azt most.

Szavadra --- mintha kő hull a folyamba,
Mindig nagyobb körben terül ki habja, —
Mind szélesebben terjedt az önérzet,
A nemzet szíve megmozdult. fölérzett;
Elszált szeméről százados nagy álma,
Belátta, hogy mily elmaradva áll ma.
Szent ihletés lépé meg — tenni vágyott,
Szép mult után, szebb jövőért sóvárgott!

A szent földet, mit vérrel öntözének,
A lant hazánkul másodszer szerzé meg;
A dal hódítva szívből-szívbe szállott,
S lett a jelen egy szebb jövőre zálog.
Mit ihletes percén teremte lelked,
Fennt és alant hatást hatásra keltett;
— Mint a tavasznak, hogyha jő fuvalma,
Lomb és virág lesz egyszerre kicsalva.

Kárpátoktól le Adriáig hallod,
Egy nemzet hálaszózata rivall most!
Mert nagy nap az, a melyre felvirradt ma,
Feltámadásnak nagyszerű szent napja.

Oh, nagy nap ez, dermedten, halva, kábán
Feküdt a gyors, setét enyészet ágyán;
De im, jövél te s felráztad az alvót,
Hogy nagy legyen, minő soha nem volt.

S nagy lett e hon! Járd bár a rónaságot,
A nemzetet rajt' boldogulva látod;
Száz templomát láthatd' a művészetnek,
S a múzsa hány dalnokot ihletett meg!
A tudomány? nézd, ott áll palotája,
Kiindul onnan s a hazát bejárja;
S hallgasd az édes anyanyelv zengését,
Szent óhajdnak halld teljesülését.

Tied az érdem, és habár utánad
Voltak nagyobb fiai is hazádnak,
Több tudományyal birtak: óh de egy sem
Mérkőzhetik veled honszeretben!
Szebb hangokon zendül sokaknak lantja,
Daluk szívünket jobban elragadja;
De ők a nyelvet már készen találták,
Mig neked útag menyai bajok állták.

S te akkor is, a midőn már utánad
Annyi dicső jeles, nagy honfi támadt;
Bár tehetéd, hogy félre tedd a lantot:
A húr *tanítva* és *buzdítva* hangzott.
Ekkor sem a békét kereste lelked,
A megnyugvást csak a munkában lelted;
Mert jobb szeretted, mint magad, hazádat,
— Bár száll a nap, fényt és meleget áraszt.

Dicső szellem! bár sír takarja hamvad,
Élsz műveidben! glóriád nem hamvad;
A századok ójén az átvilágít
És szívünkbe szórja szót sugárit;
De haljon el a lant bágyadt zengése,
Ha szól egy nemzet-szívnek lüktetése.
Némuljon el az ajk és gyöngye ének,
Hol hálaköny s szívdobbanás beszélnek.

Nem veszhet el nemzet soha, a melynek
Kéblében ily nagy honfiak teremnek,
Kik egy magasztos eszmét tűzve fennre,
Vészszel, nyomorral szállnak érte szembe
S viszont a nemzet, a kik érte tettek,
Örök hálát adózik nagy nevöknek.
Kik fényt, sugárt árasztanak honukra,
Örök babért köt fennkölt homlokukra!

Szűnyogh Sándor.

Viszontlátáskor

Kiért áldozni mindent kész valék,
Kiért epedni meg nem szűnt szívem :
Mért e hidegség, lányka ! arcodon ?
Miért e fagy a szemek tükrében ?

Óh lányka, nem, nem erre vártam én !
Űzött feléd nehéz bú, fájdalom.
Mennyit szenvedék, csakhogy lássalak,
S hideg mosoly . . . ez minden jutalom.

Mi másképen volt ez még egykoron ! . .
— Szemedben égett a hó déli nyár,
Rám hajtva kis fejed szerelmesen . . .
— És óh mindennek vége, vége már !

Állok némán, reményem romjain,
Nem jön ajkamról ellened panasz ;
Pedig ha látnád e szegény szivet,
Mint fáj, miként sajog miattad az ! . . .

Óh ! hogy ha látnád e szegény szivet,
Melynek te voltál kincse, mindene :
Magad jönél megorvosolni őt,
S szemed bánólag könyvet ejtene.

De nem . . . te köszivü vagy, azt tudom ! . .
Nem esdeklek tőled szerelmet őn,
— Csak gondolj rám, midőn virágaid
Elhervadnak az ősz lehelletén ! —

Székely Bertalan.

Romok között.

— Elegia. —

Romok között bokor fakadt, felettek a madár dalól,
Tavaszfényben barnult kőre zöldelő lombsátor hajól.
Levél árnyán, bokor tövén dalos madár kis fészke van,
Az ősi lak porló falát repkény karolja boldogan.

Romok felett élet virul, öröm kel a búbánaton,
Kőszirtek zöld mohája nő a multtól szentelt várfokon.
Akácerdők, zúgó fenyők körötte búsan állanak,
Sohajtva kél az esti szél; tán a romok sohajtanak.

Elszáradnak a fák, elváltozik őszszel
a mező virága . . .
Kérdjed az aggastyánt, mért repült el tőle
boldog ifjusága?
Szomoru mosolylyal mutat ősz fejére,
a helyett hogy szólna;
Ott az élet tele, mintha minden fürte
fehér galamb volna!
Elmúlásra inti a szürkülő szálak
titkos érkezése.
Öröm, vágy, érzemény haldoklik keblében,
mint a húr zengése.
Nem derül számára tavasz jöttével sem
már többé kikelet,
Mig — egy csendes álom örökös nyugalma
váltja fel a telet.
Alma mély, nyugalmas, — felette dalt zeng a
pásztor furulyája,
Majd porából sarjad a téres mezőnek
legszebbik virága.
— Virágillat aztán a szellő szárnyain
tova repül, — végre
Illatával együtt szirmai szállnak el
a hullámzó légbe.

Annak, mi elmuló, engedni kell egykor
a sebes időnek :
Zöldje, hervadása, öröme, fájdalma
van egy esztendőnek.
És az évszázadok nehéz szárnyecapásán
összehull az emlék,
Pedig intelemül ifju sarjaiknak
őseik emelték ;
Hogy őrizzék, óvják szentelt köveiket
a mulandóságtól,
S imádkozva, ottan bízva térjenek meg
multjok templomából.

. . . Nincs többé kegyelem ! . . . pusztító enyészet
átka szállt reája :
Porladoz magától, mint a rengetegnek
földre omlott fája ;
Fénykorából néha egy-két csillámsugárt
vet fel a képzelet,
Mely romjain lobog, mint síri lámpafény
a koporsó felett.

. . . E helyen lelkemben egymást váltogatják
a fény és az árnyék,
Olyan, mintha élők csarnokában — mégis
temetőben járnék.

Temetőbe járok ! . . . melynek halottai
körém egybegyűlnek,
Sohajtasuk közé vádló panaszaik
hangjai vegyűlnek . . .
Mintha rám tekintne szemrehányó arccal
mindeniknek árnya,
S enyhülést nem vetne szenvedéseikre
lelki béke szárnya . . .

. . . Mulandó esalképek . . . szelek rázzák távol
a zöldelő fákat ;
Azok sohajtanak, zúgások e helyen
mégis, — miért bánat ?

— Talán leveleik egymás közt a multról
titkosan beszélnek?
Suttogásaikat átadják azután
a rohanó szélnek!

— Élet és enyészet! . . . néma kövek között
falomb, szellő, madár,
Ismerős kísérő társai lelkemnek,
midőn a multba száll:
Elevenítsétek suttogással, dallal
a borús képeket,
Édes, — midőn csillag sugára játszadoz
a puszta táj felett . . .

— Im, e romhalomnak sötét tornácait
midőn összejárom,
Kik itt éltek egykor, kétszer elfeledve
mégis újra látom.
Tompán viszhangozzák lassu lépteimet
a díztelen falak,
Melyek másfélszázad óta ékeiktől
megfosztva állanak;
Egykor címerek és csaták jelvényitől
némán görnyedeztek,
Melyeket vihar közt fejedelmi sarjak
vérökön szereztek.

. . . Hová, merre tűntek? megemésztette tán
az idő vasfoga . . .
Vagy ragyogni újra helyeikre térnek? . . .
Soha többé — soha!

— Ime, leborulok e szent falak között
s buzgón imádkozom,
Templom ez, romjait a harc templomának
én meg nem átkozom! . . .

Tovább . . . tovább, — itt van, honnan a vár ura
egykor szétekinte,
Hol reá a nyugvó nap a láthatárról
búcsusugárt hinte,

Midőn gondjai közt merengve néze szét
a csendes vidéken.

S hálaadó ének hármóniája kelt,
áldva őt, hogy „éljen.“

Eljöttek azután, kik a tudománynak
oltáránál állnak,

Babérággal, — annak, ki annyit áldozott
ez égő oltárnak.

S a zöldelő lombot, — mely nem hervad soha, —
ráfönték fejére,

Felmetszék tetteit, hogy ne szálljon homály
megáldott nevére.

Majd idő multával a kegyelte fiúk
elkisérték oda,

Hol gazdagság, pompa, fény romjain virul
a feledés hona.

— Dicséneki karok, érdemlett koszorú,
márvány boltivezet,

Hol vannak? . . . a halál lefordult fáklyája
poraikhoz vezet.

. . . Ime, e csendes bolt, hol buzgott imája
az istenes nőnek,

Kinek kezeiből árvák és szegények
reményt, éltet vőnek;

Néki 's igaz hitét zengő szolgájának
szerény kápolnája,

Hol menhelyet talált az üldözött vallás
rejtett bibliája.

— Eltűntek, elmúltak; poraiban hever
im, a szentek szentje;

Mert alszik örökké, buzgó asszonyával,
az úrnak felkentje.

Lelki nyugalomban, tisztán, áldás között,
nem zúg már a dallam;

Egy népnek öröme, megelégedése
nem hangzik a dalban.

Vérző szíve hányszor gondolt a távolból
vergődő honára?
Örökre vesztve azt, — melynek visszainté
könyázott határa,
Idegen hazából, földében pihenni,
ringatni csendesen;
Hogy fáradt fiának a szenvedés után
álma édes legyen.

Elhulltak egyenként, mint sűrű erdőben
a fa száraz ága,
Miként déli hévben hullong egymásután
a pálma virága.
Ismeretlen hangon szólal meg ott a dal,
hol békén nyugszanak;
Sírjok közelében bőszen tenger habjai
tompán zajonganak.
Hantjokra illatos virággal nem borul
emlékező kebel,
Harmattal a jázmin-bokort megönteni
kedveltjök nem jön el.
Sírkő ninesen, melynél buzgón fohászkodni
felettök megálljon.
Bókoló fűz sincsen, mely a távozónak
intsen: „isten áldjon!“ . .

Ha délfelől támad egy sötétlő felleg
viharos szárnyakon,
Eljő, — könyei közt haragját kiönti
a bomló várfokon;
Mely unva idejét, omlik, bokort növel
porrá vállott ormán,
Hű társa tartja még megindult köveit:
a kúszó borostyán.
Néha fájdalmasan — megkímélt tornyának
egyét üt órája,
Mint a halott hangja, mely a sírból kiált
támadásra várva.
— Azután naponként homlokzatát nézi,
— a folyam vizébe,

A mély barázdákat; hajh! nem a régi arc
mosolyog feléje.
Majd a távolba néz, hol kék hegy domborul,
mint koporsó-fedel;
De ormain többé nem csillog bérci vár,
pompázó fényivel.
Bármerre forduljon, enyészet, szánalom
tekint már reája.
A sas is röptében elsuhan fellette . . .
mint a lélek árnya
Tünik, — ha látja, hogy a hervadás után
minden újra éled,
S reménye int felé, hogy a sírokon is
kel még egykor élet.

Romok körül virág terem, romok felett derült az ég,
Elmult napok dicső korán emlékezet világa ég. —
Az esztendők lezajlanak, mint sikamló folyamhabok,
Nyomukban a mi létrejön, lerombolják a századok.
De túl időn, túl századon mélyében őrzi a kebel,
Melyet nem dúlhat a jövő, lent a sírban sem hamvad el:
A jótettek gyümölcse az, — a mely örökre megmarad;
Ha romba hullt az ősi vár, poraiból cédrus fakad.

Kovács Lajos.

Csolnakon

Kósza szellő jár a tavon,
Elringatja kis csolnakom;
Suttog a hab szerelmesen,
Bevonja a part virágít
S suttogása csókra válik . . .
Jaj beh tetszik ez énnékem!

Eleresztem a csolnakot,
Hadd vigyék a fűrge habok,
S a tó fölé hajtva fejem,
Elmerengve belenézek
S úgy elfog egy bűvös érzet . . .
Jaj beh tetszik ez énnékem!

Felbukik a vízi nimfa,
Haböltönyét lehajítva,
Úgy enyeleg, játszik velem,
S a mint hozzá közel tartom,
Meglöcsolja kezem-arcom . . .
Jaj beh tetszik ez énnékem.

Hogy nevet rám szép kék szeme,
Hogy csalogat, hogy hí vele . . .
Ide nyújtja fehér kezét,
De elrántja csókom elül
S a habokba visszamerül . . .
S félve nézek az égbe szét . . .

Szabó Endre.

Boronzások

— 1872. —

Szent egyszerűség vesz körül,
Miként egy csuklyás papot.
Csendben, zaj nélkül élem én át
A márt ügy, mint a tegnapot.

A fényt csak hírből ismerem,
Arról szóló könyvek nyomán;
A napsugára én előttem
Korszakalkotó látomány!

Mert biz itten a kályhacső
Helyén tartjuk az ablakot,
Nem hiába, hogy oskolának
Csinálták hajdan e lakot.

De azért nem mondhatom, hogy
Lelkemet is homály fedi.
Mint spongyia a vizek cseppjét,
A fényt ez épen úgy szedi.

S mint az vizet, — ha megnyomád, —
Ez fénysugárt aként ereszt.
Tanuskodik a temetőben
Róla minden fejfa, kereszt.

Mert én írom — arany sorok! —
A domború sírok felé,
Ki, meddig élt, ingyen s dicsően,
S midőn meghalt, hogy mi lelé.

Asszony-kúra ölte ezt meg,
Arra rúszakadt a pince!
Szóval az én szellemem itten
Minden szépnek a kilincse.

S mily jó érzés száll lelkemre,
Midőn a babért elnyerém;
Fölzengvén a tetszés viharja,
Bámulóimnak tenyerén.

S ez valóban jól menne így,
Ha másképp is menne osztán;
Csakhogy bizony aetherré válnék
A dicsőség sovány kosztján.

Mert a babérfa ágain
Számomra nem terem kenyér,
Éhség miatt kibujdokolnak
Házamból patkány és ogór.

Biz' Isten, ha így megy soká,
Megérem, hogy éhen halok
S árva lelkem merengési közt,
A másvilágra andalog.

Nem! hisz a bőség álmait
Hímezgetik reményeim,
S házam egyik zugában már is
Csiráznak költeményeim.

Szepessy István.

Vásári kép.

„A ki vesz, annak lesz!”

Azt mondják: két asszony, vagy hát vegyünk két párt.
Összeáll s mindjárt csap egy kis heti vásárt;
Engedelmet kérek, az ilyen nem vásár,
Ahoz egyéb is kell, a többek közt nagy sár.

Meg aztán . . . de mégse! ki tudni akarja,
Mi kell egy vásárhoz, kérem ne sajnálja,
Jöjjön én utánam s megláthatja rendben,
Hogy néz ki egy vásár, csakhogy figyelmezzon!

„Megálljon atyafi! van-é cédulája?”

„Itt egy ötgarasos, ugyan ne sajnálja,
Kelmed közelebb van komámasszony lelkem,
Váltsa meg, be jó, hogy épen rája leltem.

Ugyancsak gondolja, szegény feleségem
Az igaz, hisz kelmed tudja már azt régen.“
„Mégis fekszik?” „Bizony, uram bocsásd bűnöm,
Hogy mi lesz belőle ép azon tünődöm.

Leszakadt a ruha a gyermekeimről,
Kérvém valamire, hogyha szivességből
Megtenné, a férfi tudja nem ért hozzá,
Vegyen egy kis gyócsot ott a sátoroknál!”

No meg ki tudná azt itt mind elsorolni,
Mit kellett még venni apró-cseprő holmit:
„Pistunak lovacskát, na meg kardot is tán,
Mariskának bábút, csakhogy szép legyen ám!”

Mindj' a vásár szélén ily beszédet hallunk,
No de ezzel nekünk ninesen semmi bajunk:
Nézzünk inkább bellebb a vásár képébe,
Csak bátran olvasóm! ne ijedj meg, lépj be!

Furesa stylban épült cifra ponyvasátrak
Uteasort képezve kifeszítve állnak ;
Egymás hátán hemzseg köztük állat, ember,
Zajonganak, zúgnak, mint valami tenger.

Amott egy vén zsidó perselyfélét hordva,
Lúrmáz kegyetlenül, helypénzt szedve sorba ;
Megragad egy zsákot, „Majd meglátja mindjárt !
Csak ki ne fizesse még azt a két krajcárt !“

„Hüljön rád a bőröd, tedd le azt a zsákot,
Nem apádról áll az, itt a két krajcárod !“
Rákiált a gazda s od' adja markába,
De biz az nem csúszik a persely szájába.

Nyírott bajuszú tót kiabál amarrább,
„Nem drága! csak tessék!“ kínálja a hagymát ;
Mintha kiviritott voln' a talyigája,
Szép fűzerekkel van akasztgatva rája.

Annyira tőle, mint talyigája rúdja,
Egy hazafia ül tilinkóját fujva,
Fakanál, fatányér, zürbölő, sótartó
Kirakva elébe, meg aztán még orsó.

Kurta szoknyás lányka közelget feléje,
„Hogy adja az orsót? persze! jó is kéne!“
Alkuszik, végre is megadja az árát,
Otthon a fonóban úgyis sokkal drágább . . .

Szembe velök épen pántlikások állnak.
„Abból a mék legszebb, vágjon le vagy hármat,
Vagy hát legyen négy rőf; hisz ő se sajnálja,
Ha egy vagy két csókkal többet ad a szája.“

Nyalka legény így szól, mialatt szemével
Átpillant oda, hol nem rég néztünk szőlylyel ;
Egyszerre elpirul mind a két orcája,
Ugyan mi baja lett?! . . . Visszanézték rája.

Távolabb egy sorban guggon ülve várja,
Mikor jön már kelet a portékájára ;
Fésűs, petrezselymes, paprikás, kalácsos,
Szappanos, pereces, fazekas, zсібárus.

A paprikás asszony dicsekedik nagyon,
Valódi igrici paprikája vagyón ;
„Fájín, legjobb, még friss !“ szája ezzel tele,
Pedig nem igaz, mert veres festék fele.

Egyszerre síp- s dobszó tölti be a léget,
Maga köré vonva sok kíváncsi népet ;
„Mi isten csodája ! nézze csak kigyelmed !
Komédiás fiúk égő csepűt nyelnek !“

„Né ! a' meg pántlikát húz ki a szájából,
Hát a meg a fején táncol amott hátul !“
„Ennek egy csep csont sincs keze se lábába !“
Sopánkodnak rajta szemök, szájok tátva.

„Mindjárt megkezdődik . . . tessék kérem, rajta !“
Kiabál a művész, cifra ruha rajta,
Csengengetyűk fityegnek még a bokáján is,
Csillog a nyakában sokszínű kaláris.

Emitt egy kis gyerkőc „friss vizet“ kiabál,
Nem messze tőle egy vén dobos predikál,
Komoly méltósággal hozva napvilágra :
Mikor kell eljönni cseresznyés vásárra.

Tulipános ládát néz amott egy lányka,
Lesír az arcáról a szívét mi bántja ;
Koronás ágyra is alkuszik erősen,
„Ne legyen oly drágás — mondogatja — kérem !“

Ott egy nagy gyékényen históriás árul,
Csodás történetet Árgyélus királyrul,
Krónikát az orosz s török háboruról
S olvas tele szájjal szent Genováváról.

„Üstökös csillag fog feltünni az égen,
Döghalál, háború, szörnyű csapás léssen!“
Jövendőlgét, a nép csak úgy ömlik hozzá,
S mondják: „csak az Isten ide el ne hozná!“

Ott a Bogár Imre bús históriája,
Meg az Angyal Bandi utolsó nótája;
„Vegyenek barátim! egy cseppet se drága,
Az egésznek csupán két garas az ára!“

Közvetlen mellette árul Olesó János,
A kitől a vásár sohasem hiányos,
Kiabálja, hogy: „ma pénzért, holnap ingyen.
Nálam az is vehet, kinek pénze nincsen.“

„Van itt perkál, batiz, kanavász, meg kárton,
Jöjjön vissza lelkem, . . . fizessen . . . levágom!
Mint első vevőmnek od'adom, bár rajta
Fél krajeárom sincsen . . .“ egyre csak azt hajtja.

Legnagyobb a sürgés a lacikonyháknaál,
Ott még suszter-inas sem egy-kettő mászkál;
Egyik egy jó darab hurkát el is körmölt.
Hisz az is megjárja, ha nincs disznó-pörkölt.

Itt egy cigány purdé tepertőt vásárol,
Kaján öröm néz le megfüstölt arcáról;
Kéri a vén kofút: kicsit szerezné meg,
Pedig lajbijába ott van már egy méret.

„Ide jöjjön lelkem! itt az ösztövéres!“
Kinálkoznak; vesz is ott egy öreg béres,
Egy fejr cipóba be is vágják néki,
„Eunyvél kigyelmed biztosan beéri!“

Elbandukol vele od' a tebernába,
Hol nem egy fickónak inog már a lába.
Eveget s huzatja azt a régi csendest,
Sőt még a bokáját összeütöni sem rest.

„Nem úgy van az bátyám! kinőtt már kend abból!“
Felkiált egy nyersen a fiatalokból;
„Végig azt a vonót! nyomd rá te is! Ácsi!
Igy rakja ki kelmed, nézze István bácsi!“

S ugy-ugy összeüti sarkantus bokáját,
Egészen kiveri vele a nótáját.
Mogcsóválja fejét az az öreg béres,
S odalöki neki: „volnék csak húsz éves!“

Egyre melegednek, repül az iteés is,
A nagy vígság közben kibugygyan a vér is;
Sikoltoz körültek fiatal lány, asszony;
„Mondtam ugy-e kendnek, hogy itt ne maradjon!?“

És lesz lótás-futás, hajcivaj, de milyen,
Azt hinnék, egy csata sincsen talán ilyen;
Pedig egy-két pandur mindjárt csendre váltja,
„Majd kibékülnek ott lent a kalodába!“

Hát az a vén cigány ugyan mit kovácsol
Oly hüen, nem messze a esizmadiáktól?
Piros rámás csizmát forgat a kezében,
„De aztán patkómba somfejü szög légyen!“

Mégpedig négy! Hallja?!“ Igy beszél egy lányka,
„Jó, jó . . . de elhívjon a lakodalmába!“
Ránéz a vén dade s oly szívesen mondja:
„Fogja édes lelkem, egészséggel hordja!“

Kissé távolabb, a belső vásár szélen,
Barmokat zavarnak egy kis tisztás téren;
Mint egy huszár úgy ül egy vén cigány lován,
Próbalovaglást tesz, vágdat nagy szaporán.

S mikor épen a pénzt venné már fel érte,
Az igazság keze szépen utólérte:
Hirtelen más derest állitnak alája,
S hiába szabódik, jót olvasnak rája.

Egy másik csoportban teheneket néznek,
Vizsgálják fogukat s mondogatják: vének.
Csurkás zsidók egyre handléroznak értök,
Persze kilátással, hogy megszerez a bőrök.

És ez így megy; zajlik, hullámszik az élet,
Míg csak az esthajnal nem vet neki vóget;
Azután lassacskán hazaszéledeznek,
S hült helye marad csak a pezsgő életnek.

Szalay Károly.

Valakinek.

Valahányszor találkozunk,
— Ifju férjed karján vezet.
Engesztelő mosolygással?
Haragszom-e, azt kérdezed.

Balga angyal! — nem vagyok én,
Hogy lehetnék olyan dőre?
Nem haragszom én te reád,
Hanem csak a fejkötődre.

Szepessy István.

Évek után . . .

— 1873. —

All-e még az ősi telken,
Ősi házunk? áll-e még?
Vagy talán a zordon évek,
Mik felette átmenének:
Összezúzták mindenét?!

Él-e még az ősi házban
Drága, kedves, jó anyám?
S bibliája — mely szivének
Fájdalmait enyhíté meg —
Kedves-é, mint hajdanán?!

Megvan-é a vén ákácfa,
Zöld csalit s dalos madár,
Ház előtt a hű komondor?
És a vén cirnos dorombol?
Vagy talán: mind halva már?

— — Mért e kérdés!? . . itten állok,
S láthatom, mi áll s mozog.
Könyvek ülnek szempillámon:
Senkim, semmim . . . „kettő . . . három . . .“
— Most ütik le a dobot.

Ábrahám Gyula.

Toggenburg lovag

-- Műfordítás. Schiller után. --

„Testvérem gyanánt szeretlek,
Hős lovag! hiven,
Ámde hő szerelmi vágygyal
Meg ne bántsд szivem.
Légy nyugodt, ha jösz, s ha elmögy :
Igy tetszel nekem,
Mert szemednek néma könyét
Meg nem érthetem.“

Hallja a hős, — szive vérzik,
Búsan válik el,
A lányt hévvel átkarolja.
S ménjén útra kel.
Helvéthonban harera hívja
Hű vitézeit,
S a szent sírért a keresztet
Buzgón fölveszik.

S győzelemről győzelemre
Száll a hős csapat,
Tollaik büszkén lebegnek
A csaták alatt;
Toggenburg lovag nevére
Reszket a pogány,
Ámde a szív nem talál irt
A csaták zaján.

Küzdve tőr egy óven által,
— Nem képes tovább —
Nyugta ninesen, — és magára
Hagyja táborát.

Joppe partján egy hajó áll
Indulásra kész,
S kedveséhez szép honába
Tér a bús vitéz.

S a vándor a hölgy lakához
Fut, — bezörget ott,
S mint a villám sujt a válasz,
A melyet kapott :
„Fátyolt vőn, a kit keressz ; az
Ég arája lett,
S Istenének tegnap fénynyel
Eljegyeztetett.“

Ős lakát elhagyja búsan
Ekkor a lovag,
Nyughatnak felőle békén
Fegyverek, lovak ;
S szőresuhát vevén magára,
Bijában merül,
Toggenburgtól elbúcsuzik
Ismeretlenül.

S kunyhót épít, ott, hol árnyas
Hársfalomb között
Látható a zárda, melybe
Hölgye költözött ;
S ott a regg szürkületétől
Csendes alkonyig,
Ül magában és nyugodtan
Vár, reménykedik.

Elméláz a szürke zárdán,
És órákon át
Nézi, míg meg nem zörrenti
Hölgye ablakát ;
Míg a kedves megjelent ott,
Míg a drága lóny
Szende angyalként tekintett
Szét, a völgy ölén.

S vigasz árad el szívében,
Nyugton alszik el;
Mert örül, hogy újra látja
Őt a nap, ha kel
— — Így ült számtalan napon ott,
Így sok éven át,
S várt bú nélkül, míg zörrenté
Hölgye ablakát.

Mig a kedves megjelent ott,
Mig a drága lény
Szende angyalként tekintett
Szét, a völgy ölén. — — —
— — Így ült ő egy reggelen is,
Így ült — halva ott,
Nézte akkor is merően
Azt az ablakot.

Szabó Barna.

A furulyaszó.

— 1873. —

Jer, jer leánykám, — szolt az ifju —
Az éjszakának szíve ver.
Patak partján, szép holdvilágnál
Pásztor-fiut hallgatni, jer.
Mély csudákról beszél az ének,
Miket nem ismer senki sem,
Szerelemnek rejtett csudái —
Hallgasd, hallgasd én kedvesem !

Titkos zaj kél, a merre átszál,
Virágok közt, falevelen.
Fészken madár aludni nem tud,
Felébreszti a szerelem.
Hab összeség futó patakban,
Lomb összehajlik csendesen.
,Oly szép a dal! — óh ülj ölembe
Hallgasd, hallgasd én kedvesem !‘

Vidám rónán, bús bérei ormon,
Mindenfelé gyönyör lebeg.
Tüskéi közt a berki rózsát
Örömmek fénye szállja meg.
Bánat, nyomor, mind elsimulnak
Szelid szavára csendesen.
,Óh ha ez az élet danája,
Hallgasd, hallgasd én kedvesem !‘

Ha hallaná, kit üld' a kétség
A legvégső remény felett.
— Megesalt szív, mely örök reménynyel
Hiába ég, lángol, szeret,
S a ki boldog! . . hanem örömmel
Nem telik be önlelke sem.
,Óh ha ez az élet danája,
Hallgasd, hallgasd én kedvesem!'

Boldog lenne itt végtelen mind,
A gyűlölség, nyomor, harag.
Elérvék, kik bús lelkeikkel
Elérhetlent álmodtanak.
A fény az árny, — remény, csalódás —
Összefolynak mind e dalon.
Csupán a boldogság lehell itt —
— Ölelj meg édes angyalom! —

S azóta a leány s az ifjú,
Ha bánat dülja kebleik,
És az életnek balzsamával,
Mind hasztalan enyhítgetik ;
Kimennek a futó patakhoz
Hallgatni csendes éjjelen :
Pásztorfiu szelid dalában,
Mint tesz csudát a szerelem.

Szepessy István.

A szép asszony dombja.

(Történeti beszély).

Régen, nagyon régen történt

A történelem csak alig emlékszik felőle, de nem felejtő el a nép, mely hagyományos kegyelettel csügg atyáinak dicső napjain.

Midőn enyhe nyári éjszakákon, a lobogó tűz körül összeülnek az egyszerű pásztor-emberek, elbeszélnek ott egymásnak, mi nevezetes esemény van ehez az ismeretes fához, sziklához vagy dombhoz csatolva, elbeszélnek hőseik, jeles királyaik tetteit. A nép költői lelkiülete eseményeket eseményekhez csatol, sokszor esodákat, rendkívüli dolgokat köt hozzá. És úgy bővül az egyszerű történeti episod, a mint az hagyománykép száll ivadékról ivadékra, s előáll egy rege, melyet aztán tudós férfiak forrásaig nyomoznak, s készítik belőle a nemzetek történelmét.

Egyike e jelen elbeszélés is azoknak, melyek hagyományból kerültek hozzánk, melyben az egyszerű pásztor nép megemlékszik a daliás, harcos multról.

Visszaemlékezni a multra: mindig valami kedves, lélekemelő van ebben. Hát még a nagy multra, a nemzet ragyogó multjára, midőn „merre nap kél, merre nap száll, három tengerpartnál boldogabb nép, délcegebb nép nem volt a magyarnál.“

Történetünk ugyan nem ezen aranykorába esik a nemzet életének, hanem jóval megelőzi azt. Azon korban tehát, melyet a pártvillongások s bőven folyt honfivér tevének átkossá, de a mely mindenesetre magában hordá azon nagyság csiráját már, mely Nagy Lajos és utána Mátyás alatt, oly dicső virágokat hozott elő.

* * *

Alkonyához közelgett a 13. század, midőn végig repülte Európát a hír: a magyar királya orgyilok alatt elvérzett. Nagy volt a fejtelenség eddig is a hazában; rabló lovagok kényökro úzték kalandjaikat, mivel a gyenge király többet gondolt a szép kun hölgyek sötét szemével, mint országa sötét bajaival, s így megtörtént, hogy amazok nem egyszer dacoltak magával a királyi hatalommal is.

Növelé a kényurak dölyfét, kegyetlenségét az, hogy az üresen maradt trónért több követelő lépett fel, kiknek rovására aztán ők szabadon üzheték garázdálkodásaikat.

Végre Velencei Endrének, ki még egyedül volt élő Árpád véréből, sikerült versenytársait leküzdenie, s elnyerni az Árpádok trónját, melyen nemzetségéből ő volt utolsó. Szilárd, erélyes kezekkel ragadá meg az ifju király a kormányt, s kényszerülve voltak a gögös olygarchak meghunyászkodni az erélyes fellépés előtt, s magokban dülva-fülva visszavonulni falaik közé.

Egyik legrettegettebb kényura volt a felvidéknek Ugoesa vár birtokosa, az idegen származásu *Ugoch* lovag. ki nem épen tisztességes úton szerzett kincseinek segélyével annyi bérencet tartott maga körül, mennyire szüksége volt, hogy kalandjait bizton üzhesse. Úgy, hogy egész erejüket elő kellett venniök a szomszéd megyei főispánoknak, hogy rabló csordáitól a vidéket megtisztítsák s őt várába szorítva, nyugalomra kényszerítsék.

Mint említök, *Ugoch* idegen származásu volt. Ösei II. Endrével jöttek be a szentföldről, hol egy hatalmas *Seldschuk* törzshöz tartozának, foglyúl jutván Endre kezei közé, megkeresztelkedtek s mihamar az ország első lovagjai közé nővék ki magokat, az Endrétől nyert *Ugocha* vár után *Ugoch* nevet véve fel.

Ott látjuk a mogorva kalandort a vár udvarán, mintegy 45 éves férfi, óriási termettel, rendkívül széles vállakkal, sárgászöld szemeiben a vad kegyetlenség kifejezésével, kezében hatalmas lovag-korbácsot tartva. Remegve állnak előtte jobbágyai, kiket robotolni várába rendelt.

— Héj, paraszt! — kiált egy távolabb álló halvány, mintegy 16 éves ifjura — hol jártál? még a nyáron nem mutattad magad?

— Bocsáss meg nagy jó uram, szegény öreg anyám mindig beteges, sohasem lehetett magára hagynom. Épen azért jöttem hozzád, hogy légy elnézéssel irántunk, ezután mindennek eleget fogunk tenni.

— Hát még szemem elé mertél kerülni? Szolgák, rakjátok rá vakmerőségo jutalmát! Te pedig Tamók — fordult egy marcona vén szolgálához — e nyomorultnak mindenét ki fogod hányni, s még ma gondoskodol új lakóról.

A kegyetlen parancsra térdre esett a szegény gyermek.

— Uram! jó Uram! ne öld meg szegény anyámat. Itt vagyok ön, töltsd rajtam boszudat.

— Te is kikapod a magadét. Tamók! teljesítsd parancsomat! Hát ti mit bámultok gaznép, fogjátok le e kölyköt.

— Irgalom, uram! irgalom! — rebegé rémulten a gyermek, s lábaihoz borulva a dölyfös várúrnak, átkarolá száraz kezeivel annak térdeit.

— Mit késedelmezték! — hangzott a válasz az esdeklő szavakra. — Ti pedig — szólott néhány körülte álló fegyvereshez — készüljetek, leánykóröbe megyünk Terebesre.

Az ártatlan beteges gyermeket elhurcolák a durva szolgák s vérig verve veték ki a vár kapuján. Roskadozva vánszorgott tovább a gyermek, s mire lakása elé ért, azt üresen s anyját az útfélen haldokolva találta.

— Fiam! — rebegé a haldokló agg nő — én meghalok, állj boszut! Ezzel örök álomra hajtá fejét.

— Meghalt! sikolt fel az úrva gyermek s eszméletlenül roskadt anyja hideg tetemére.

Zuhogott a zápor, midőn eszméletre jött az elalélt. Egyike volt azon viharos, sötét éjszakáknak, melyek az istentelen szájába is mást adnak. Szörnyü esatát vívtak fenn az elemek; az orkán által korbácsolt fellegek, lángoló nyilakat lövöldöztek egymás kobelebe. A szélvész felragadott háztetőkkel, többől kifacsart tölgyekkel ostromlá a béreről kiálló sziklafalat, mignem az tompa morajjal leszakadva, betemeté a völgy kis tekenőjét. Lent a földön tán ha lehetséges, még szörnyübb vihar dúlt az ifju szivében, kín és boszu vívtak ott öldöklő esatát, csoda, hogy a gyenge sziv meg nem szakadt bele! S a viharban ásót fogott a gyermek, a halottat ölebe véve, kivivé azt örök nyugodalma helyére. Borzasztó temetés. Sürri, szakadó zápor a halotti kiséret, tomboló orkán zengi a gyászdalt, csattogó villámoktól meggyujtott százados tölgyek, mint megannyi lobogó fáklya, teszik ünnepeyesebbé a temetést.

Az ifju megássa a sekély sírt a nedves földben, anyjának halálhideg arcát utoljára megcsókolja, térdre omolva, egy miatyánkot mormol felette, azzal hozzáfog a sír felhantolásához. Még egyszer lehajlik a sírra, a kedves hamvakat rejtő halomról maroknyi földet keblébe rejtve és sietve eltávozik.

Ettőlfogva csak egy gondolatnak él, ébron és álomban, mely feledteti vele a nyomort, a könyeket, s ez — a boszu iszonyu gondolata.

* * *

Haj előre! . . .

A délceg paripa lába alig érinti a földet; messze marad utána a síró szellő.

A lovag nem érez fáradságot, pedig messziről jö. Ifju arcát veri-

ték lepi, sötét, göndör haja hullámszik, mint vihar által zaklatott tenger. Sarkantyúval esiklandja a paripa oldalát, s a jó mén annál sebesebben száguld a végtelen rónaságon.

Haj előre! . . .

Messze a láthatáron rengeteg erdőség sötétje kéklik, a lovag arra irányozza lovát. A mint mennek gondolat-gyorsasággal, láncairól elszabadult örültnek mondanád, ki a világból akar kivágtatni, pedig csak a háborgó szív úzi, a szerelem mennyei kője vonja.

Im, előtte a rengeteg, alig látszik rajta átvezető nyom, de az ifju megleli azt s vágtat tovább pihenés nélkül, pedig a rekkenő melegben oly hívogatólag kecsgetet az árny hűsében illatozó pázsitszőnyeg!

Haj előre! . . .

Távol maradt a rengeteg; az ifju nem veszi észre, hogy fölėje felhők tornyosulnak, csak egy gondolatja van szívének, lelkének; mindjárt meglátom őt! Ezzel önkénytelenül meríti sarkantyúját a mén oldalába; mert hiába feszíti meg minden erejét az okos paripa, neki mégsem elég gyors az. Ah, szárnyakat óhajtana ő, melyek megelőznék vágyát, gondolatját.

A vihar kitört s vele együtt beállt az éj. A dühöngő fergeteg jéggolyóbisokkal veri végig az ifju homlokát, a villámok olykor nappallá festik az éjszakát, míg száz lépésre a rohanó előtt leesap a villám, az iszonyu légnyomás fejből kiröpi a kócsagos kalpagot, a paripa horkolva ágaskodik fel, s aztán megint

Haj előre! . . .

S im, a villám fényénél feltűnik előtte a kis falu, kiösmeri az apró viskók közül azon nagy vörös tetejű alházat, hova őt szíve hajtja. Csendesíti a mén futását s nem ügyelve a még mindig szakadó záporra, édes gondolatainak engedi át magát.

Csendesen ballagva érte el az ifju a falu végét, midőn az eső egyhangu zömötöléséből kiváló hangok üték meg füleit.

— Pont éjfélben. Ilka szobája a déli oldal.

— Jól van, vedd jutalmad; gondolom, száz aranyat nem keveselsz?

— De uram gondold meg, a leány mi szép s hogy én fejemmel játszom.

— A kivitel után másik százat kapsz. Nos, meg vagy elégedve?

— Szolgálatodra uram.

E szavak után éles sípszó hangzott, s a mindinkább esendestülő esőben lovagok rohanó futását veheté ki az ifju, a mint az erdő felől, s a közel Tur moesúraiból egyre közeledének.

Hirtelen ijesztő sejtelem ragadá meg szívét és sarkantyut adva lovának, a falu tulsó végén levő alházhoz vágatott. A tömör négyszög-épület úgy volt készülve, hogy kisebbszerű megtámadások ellen sikeres menhelyül szolgálhatott. Kettős kőfallal volt körülveve, ezen ismét a Tur vize körülvezetve, úgy, hogyha a külső fal dobogóján, mely a vizen hidat képezhetett, áthaladtunk is, még a belső falon hatalmas tölgykapu áll előttünk, melyen keresztül van csak bejárás a tulajdonképeni kastélyhoz.

Ide érve az ifju, a fáradt lovat egy elősiető szolgára bizván, maga lépteit az ablak felé irányzá, melyen át még világosságot vett észre. Nagyot dobbant szíve, midőn az ablakhoz ért. Hogyne, midőn azon benézve, őt látta, kiért ma egész nap fáradtott, ki kedvesebb volt neki mindennél, az életnél, az üdvösségnél. Ott térdelt a szűz imazsamolyán, az áhitat kifejezésével égszin szemében; olyan volt, mint a bogycsók az imádkozó angyalokat szokás festeni; még a ruhája is olyan: igéző, fehér éji pongyola.

Kábulva állt az ablaknál, a lovak szemei véghetetlen boldogságtól sugároztak, feledve lett sejtelem, fáradság, vihar.

De csak perere.

A leány imáját végezve, mécsét akarta eloltani, midőn halk kopogtatás hallatszík ablakán.

Riadva szokik nyugágyához, lámpáját is égve feledvén, midőn nevét hallja szólíttatni.

— Ilonkám!

Az ismert hangra örömsikoltás lebben el parányi ajkairól, s naiv neheztelessel szól a kívül állóhoz:

— Menjén el kegyelmed, így megijesztetni, nem tudja kegyelmed, hogy rossz madár az ki éjjel jár.

— Vészmadár vagyok Ilonkám, rossz hírt hozok, csak menj, költsd fel atyádat.

— Dobos Orbán uram el nem tudta képzelni, mi lelhetett leányát, midőn a felindulástól alig lihegve, édes álmaít zavarni szobájába rohant.

— Nos, kis bohó, mért vagy úgy megrémülve, talán bizony a mai kérők jöttek vissza, a kosárért boszut állani?

— Jöjj atyám! jöjj! Bálint vár.

— Mi a manó? Bálint itt? s még be sem vezetted? Ugy lát siessünk elfogadni, szegény elfáradhatott ez iszonyu időben.

Ideje bemutatnunk az ifju lovagot. Tarnay Bálint, mintegy huszonkét éves fiatal ember, bár szépen kifejlett testalkata többet mutat. Hajfürtei ébenfekete csigákban göndörülnek alá vállaira. Élénk sötét

szemeit sűrű szemöld árnyékolja, szép metszésű ajkát vékony fekete bajusz ékesíti.

Az ifju öltözetéről még csepegett a víz, midőn a terembe lépett, magán is a hosszú út fáradtsága s kimerültsége volt észrevehető.

— Isten hozott, édes öcsém! Hol a manóba jársz ily későn s ily itélet-időben? Ahol ni, még a ruhád is facsaró víz, siess, öltö magadra szárazat, aztán beszéld el rémhíredet, melylyel e gyermeket úgy megijesztéd.

— Nem, bátya, nincs időnk késlekedni! A kertek alatt gyanus suttogást s csoportozást vettem észre, s amonnyire kivehettem, valami támadásnak nézhetünk elébe az éjszaka, azért intézkedjünk, nehogy készületlenül találjanak a rablók. Mégpedig azt hiszem, hogy a kapus megvan vesztegetve, s így váratlanra is készen kell lennünk.

Dobos ismerve az időt s körülményeket, pereig sem kétkedett az ifju szavainak igazságán. Ugyanazért sietett megtenni rendelkezéseit s felfegyverezni csatlósait, miközben az erős tölgykaput keményen eltorlaszoltatá s a dobogót felvonatá; mert — mint később megtudjuk helyesen gyanítá, hogy a támadó aligha lesz más, mint *Ugoch* lovag, ki a mai kosár után határtalan dühvel hagyá el Terebest.

Ezalatt Bálint egyedül maradt a még mindig remegő Ilkával.

Talán senkinek a világon nincs több beszélni valója, mint két szerelmesnek egymással, s miért, hogy mégis azok legszegényebbek a szavakban.

Ah, hiszen egy pillantás, egy kigyúlt tekintet többet kifejez a világ minden ékesszólásánál.

Lelkével fogta fel Bálint e pillantást, márványból kell vala lenni szívének, ha meg nem érti abban a szerelem aggódását. Hideg, a zápor-tól még mindig nedves kezeivel megragadá az aggódó leányka parányi kezét, s hevesen szoritá dobogó kebléhez.

— Ne nyughatatlankodjál, szerelmem, Ilonkám, ne félj, nem érhet semmi baj, sem téged, sem engem.

— Óh Bálint, nem élném, nem élhetném túl, ha veszély érne tégedet.

Bálint nem tehetett okosabbat, minthogy azt a féltő aggodalmat tolmácsoló ajkakat egy csókkal zárta le.

* * *

Imént pillanatra megcsendesült az eső, de csak azért, hogy újult erővel kezdjen hozzá. A fel-felcikkázó villám fényénél haragos sötétlő fellegtömböket látunk kavarni a levegőben, oly alacsony, hogy a közeli hegyek tetője abban elveszni látszik.

Gyanus, mintegy 25—30 emberből álló csapat esoportosul ezalatt a faluvégen. Lovait mindnyájan néhány cimborára bízva, óvatosan kullognak a helység belseje felé. A sötét éjszaka s e sötét tekintetű alakok, valóban borzasztón hasonló képek. Elöl óriási férfi lépdél, amint a villámfény megvilágítja areát, úgy tetszik, mintha már találkoztunk volna ez alakkal. Igen, ez a vidék hirhedt kényura, Ugoch, vagy mint a nép nevezé, Kancho lovag.

Mint sötét holló-sereg közeledett a rabló-csapat a várszerű kastélyhoz.

Jól vártak reá! . . .

A vezér éles sípszót hallatott, mire rögtön legördült a nehéz dobogó. Egetverő ordítással rohantak most a rablók az erős tölgykapura, mit szintén nyitva lenni hittek, de mi keserű meglepetés! Tárt kapu helyett kopjazápor fogadta az érkezőket, míg hátuk mögött a dobogó csikorgó láncain felvonatott.

A róka észrevette, hogy kelepcebe jutott.

A düh, az elkeseredés böszült hiénává tevék a lovagot.

— Tüzet a fedélre — ordítá dühödtön, veszszünk el együtt!

Rögtön kigyultak a szurkos esóvák, de hasztalan; a folyvást szakadó eső, azonnal eloltá valamennyit (s ha egy-kettő felrepült is a fedélzetre, a megázott zsindey nem fogta fel a tüzet).

Eközben a sivitó kopja egyre szállott kifelé, a rablók egymásután hullottak el, a nélkül, hogy a bentlevők közül egynek is érthettek volna. Most új támadás jött.

Bálint néhány bátor csatlóssal, egy hátsó ajtón, minek létezését a rablók nem is sejtíték, kiment, s oldalt támadá meg a kétségbeesett martalócokat, kik már a halál végső elkeseredésével harcoltak, midőn a véletlen jött megmentésökre.

A küzdőket hirtelen szemvakító fény vette körül, mit földrengető csattanás követett; a villám az őrtoronyba csapott s a dobogó láncait darabokra szakgatván, ez erős dübörgéssel zuhant alá, hidat képezve a kastélyt körülvevő folyón.

Megdermedve állt szemben a két ellenséges csapat; a karok, kardok, a mint gyilkolásra emelkedtek, azon módon marasztá őket a rémület.

Ugoch leghamarabb feltalálta magát, a villámfénynél felismerte helyzetét. Vad ordítással gyűjté össze embereit s a dobogóra vetve magát, borzasztó küzdelem után, néhányad magával sikerült menekülnie. Elérve hátrahagyott lovait, mint haragos fürgeteg száguldott tova a felényire olvadt martalóz-csapat.

Terebesen az éj hátralevő része minden baj nélkül mult el, kivéve azt, hogy Bálint balvállában kemény szűrúst kapván, Dobos s aggódó leánya, az egész éjt a szeretett beteg s megmentőjük ágya mellett ébren tölték.

Volt-e boldogabb, mint Tarnay Bálint? A kedves, az imádott Honka folytonosan mellette, aggódva lesvén legkisebb mozdulatát, gyöngéd ujjáival simogatva forró halántékait. Ezerszer áldá azt a kopját, mely sebét okozá, melynek ő most nem érzé fájdalmát, de igen azt, hogy boldog, végtelen boldog. Talán nem bánta volna, ha soha meg nem gyógyulandott, csak hogy mindig kedves ápolónéja közelében legyen.

Nade ez sem tarthatott örökké, Bálint pár nap alatt felgyógyult. Épen a tágas ebédlő teremben találjuk az öreg Dobos Orbánnal.

— Bátya! — kezdi az ifju — ideje, hogy előadjam idejövetelem célját; elég régen élvezem már vendégszeretetét arra, hogy továbbra unottá legyek.

— Dejsz' így el se kezd öcsém — mondja kedélyes neheztelésel az öreg — mert mindjárt visszahivatom Ugochot s adok munkát, hogy magadat meg ne und.

— Nem én unom magamat bátya, mert Isten látja lelkemet, édes örömmel maradnék itéletig, hanem unottá sem akarok lenni; ugyanazért hallgassa meg kegyelmed rövid szavaimat. Atyámat igen jól ismerte kegyelmed, ifjukori bajtársak voltak, együtt verték a tatárt és németet. Ő néhány hét előtt halálos ágyán feküdt — s itt egy forró csepp gördült végig az ifju halavány arcán — ott bizta reám e levelet, nézze át kegyelmed, aztán feleljen nekem — szolt pergameu-tekereset nyujtva az öregnek.

Dobos a visszaemlékezés fájó sóhajával bontá fel a tekereset, melynek olvasása közben arca mind borultabbá lön, míg végre valami fájdalmas kifejezést vett fel. Az olvasást végezve, komoran szegzé szeméit az ifjura.

— Tudod mi van a levélben írva?

— Akár szóról-szóra elmondom.

— Nem szükség. Hanem hogy válaszomat megérthesd, egy történetet kell meghallgatnod. Te már négy éves voltál akkor, leányom még néhány hónapos. Én és boldogult atyád, csapatainkkal kóbor kunokra vadásztunk, midőn portyázóink agg varázsnöt hoztak előnk. Egy izben épen tábortüzeinknél ültünk, midőn e nő a harcosoknak jóslatokat mondott. Nevetve nyujtá elébe atyád is tenyerét, s az agg nő fejét csóválva mormogott néhány varázsszót, aztán felnézve a csillagok közé, dörmögé eme baljóslatu szavakat: „Neked jó, hogy meg nem éred,

fiadnak is jó volna, de még legjobb volna — s itt rám mutatott száraz ujjával — kegyelmed leányának. Vigyázzatok! küldjétek el a két gyermeket messze, nagyon messze egymástól. Vér, vér és könny! A nagy szellem fordítsa el rólatok, mert ti jók vagytok!

Élénken megmaradtak e szavak emlékemben, de atyád felejté azokat, s most halálos ágyán leányom kezét kéri számodra. Öcsém! ne essenek nehezen tagadó szavaim; ti még ifjak vagytok mindketten, az ifju szív sokat elbír, felejtsetek el egymást örökre. Tudom, hogy fáj, nagyon fáj sziveteknek, de az idő jó orvos, begyógyítja a lélek legmélyebb sebéit is.

— De hát bátya is hajt az asszonyi babonákra? — veté ellen az ifju, miközben alig hogy le nem roskadott.

— Nem! öcsém, nem hajtok, hanem ez nem lehet babona. Elöttem hulltak el harcosaim közül sokan, kiknek halált, s maradtak életben, kiknek életet jósoolt.

— De hisz ez a harc esélyeitől is függhetett?!

— Hagyj engem az én hitemben — mond ünnepélyesen az öreg — jobb nektek elválni, nem látni egymást, hírt sem hallani egymásról, soha, soha . . . Ilkát zárdába viszem, hol talán elkerülheti ellenséges végzetét. Isten veled édes öcsém! Légy férfi, viharos napokat élünk, temesd a csaták dicsőségébe szerelmedet s tanulj lemondani. Isten veled!

Az öreg melegen megrázva az ifju kezét, hirtelen elhagyá a szobát.

Bálint engedett magával mindent történni, nem érzett, nem tudott már semmit, csakhogy Ilka nem lehet övő; e gondolat, e tudat óriási kúnya elzsibbasztá idegeit, megfagyasztá ereiben a vért.

Lemondani ő róla, az angyalok emez angyaláról, lehetséges-e az? Vajon nem álom-e ez? Nem, nem, iszonyu való!

E való rettenetes dühlvel tölté meg szivét. Mit kellene tennie? Bonyúlni a végzet gépezetébe, erőtelen karokkal megállítani annak kerekét, megragadni a sors karját, s azt más útra téríteni?! Nem, Ilka nem lehet soha ama hideg fulaké, neki élni kell, élni boldogan, szerelemben, az ő kebelén, s jaj annak, ki útába állni merészel . . .!

Mindezek villámként cikkáztak át izgatott agyán, s tántorogva roskadott a medvebőrrel bevont nyugúgyra, hol új, meg új eszmék, gondolatok nyargalászták szivét, lelkét keresztül; arcáról csorgott a hideg veriték, szemei lázas tűzben égtek, halántékán az erek kidagadtak; esoda, hogy meg nem örült bele!

De az izgalom nem tarthatott soká; végre lecsillapult vére, s ő nyugodtan tekinthetett el a dolgok felett. Mielőtt további teendőkre

nevezve elhatározta volna magát, szilárd, ruganyos lépteket erőszakolva, nehogy lelki állapota a bámész udvari népnek feltűnjék, kilépett az udvarra, hol már paripája várt reá, s magát a nyeregbe vetvén, búcsu nélkül ellugya Terebest.

Képzeltetni az Ilka fájdmát, midőn megtadá Bálint távozását.

Kétség, aggodalom gyötré szerető lelkét: miért távozott búcsu nélkül? Hová? merre mehetett? mi adott okot ily rögtöni távozásra? Mindez oly titokszerűn tünt fel előtte, melyet sehogysem tudott fellebbenteni; hasztalan igyekezett e rejtélyt magának megfejteni, ott feküdt az előtte, mint egy sötét éjszaka, mely keblébe belátni nem enged.

Ily töprengéssel foglalkozva könyökölt ablakának párkányzatán. tekintetével a végtelen messzeségbe tévedezve, midőn atyja belépte zavará föl gondolataiból. Rögtön felugorva, szeretettel borult az érkező keblére, kitől várta egyedül a titok megoldását.

— Atyám! kedves atyám! miért ment el Bálint?

Dobos megindulva esókolá meg leánya forró homlokát, s nehéz sóhajjal kérdi tőle:

— Ilkám, te szeretted őt?

— Szeretem atyám! nemesak szerettem! nélküle élni sem tudok — mond a szűz, égő arcát atyja kebelébe rejtve.

— Szegény gyermek, tanuld őt feledni, örökre feledni, ti egymáséi nem lehettek soha!

— Atyám! az égre, mit mondtál? — kiált a leány fuldokló zokogással törve ki.

— Igen leányom, őt nem fogod többé látni s ez legjobb reátok nézve. Légy erős, tárd bókén a fájdmakat.

Egy gondolat, mint a villámfény, érinté a leány szívét, melyhez, mint vízbehaló a szalmaszálhoz, a haldokló remény végkizdelmével kapott:

— Ah, atyám! te csak trófálsz most, ugy-e, megakartál ijeszteni, ő visszajő, csak azért útazott el, hogy holnapra megint itt legyen? Ugy-e atyám, te nem tiltod el őt?

Dobos könybeborult szemmel szoritá szívéhez gyermekét.

— Szegény gyermek! mily nagyon szeretheti őt! Nem leányom! ő nem jő vissza többet, azért csak feledd el őt, feledd!

De már az utolsó szót Ilka nem hallá, alétan roskadott atyja karjára, mint egy letört lilium, mint egy viasz-szobor, halványan, élettelenül.

Csak nehány óra mulva jött eszméletre. Aztán beteg lett, nagyon beteg, ideglázba esett. Dobos éjet napot ágya mellett töltött, nem

gondolva a kósza rablókkal, kik birtokait egyenként fosztogatók, bar-mait, ménését elhajták.

A természet, az ifjui erő végre győzött, s Ilka napról-napra jobban lön, de lelke meg volt törve végképen.

* * *

Egy év mult el.

Tikkasztó meleg nyári nap, melyen meglippenve hűsöl a bokor árnya alatt a sípegő fogoly család. Az a vén holló ott a reves tölgy tetején, csőrét szétnyitva liheg s felelji az üdvözlő káromgást, pedig alatt hozzá hasonlók hűselnek, kiket észre sem vesz. Köröskörül rengeteg erdőség terül, mely a Tiszától a Beszkéd bércekig tart, keresztül hasgatva néhány apró patak által, melyekhez tikkadtan, lombhán igyekszik egy-egy renyhe borz, vagy karesu szarvas, szomját csillapítani. Figyolmesen hallgató fül észrevehetné ugyan a déli harangszót, mely néhány, a rengetegbe dugott falucska népét imára inti, de ama sötét csoport a Szipa partján zajosabban mulat, mintsem meghallaná, különben is Isten neve csak szidalomként kerül ajkára. A szokatlan alakok elriasztják a rendes delelő helyére esörtető őzikét, s az ijedten iramodik vissza az erdő sűrűjébe, felriogatva a lombok hűsében szerelmeskedő pintyeket, gerlicéket.

Hosszan — mint egy kis tábor — terült el az izzapos medrű Szipa mellett egy martalóc csapat, mely csaknem hihetlen! két-háromszáz emberből állott. Érdekes, festő ecsetje alá való kép. Az izmos, napégetett arcu haramiák szerteszét hevernek a fűk alatt, buján zöldelő gyepen, kocka, boros kanecók között, lármázva, dalolva (ki épen verekedve). Közel a patakhöz, egy hirtelenében összeütt sátor még egészen friss zöld gallyakból; alatta a két vezér, kiknek egyikével már találkoztunk, a másik *Nyaláb*, méltó társa az (egyiknek) elébbinek. Alacsony, vállas férfi, a vérszomj, kegyetlenség kifejezésével, beesett apró szemében. Különbén szintén vár úr, mint cimborája. Rablott kincsekből épült várának maradványai ma is fenn vannak *Ugocsa*-megye felső részében.

— Nyaláb — kérdi a szót Ugoch — biztos vagy-e, hogy nem másfele veszik útjokat?

— Hű emberem járt el a dologban, kiben még eddig nem volt okom kétkedni. Ő jött azon gondolatra, hogy a madarat ki kell fészkekből csalni, hogy könnyen elbánhassunk vele, ez okból két napot töltött a terebesi kastélyban, mignem rábirta az öreget, hogy leányát a pataki *) kolostorba vigye. Mellesleg legyen mondva, egyáltalában nem

*) Hogy ez időben Patakon női zárda állott, történeti tény. Parthenon. I. k.

tudom mire vélni ezt a tervét a vén gazembernek, bizonyosan azt hitte, hogy így legjobban megőrizheti tőled. Tehát elhatározottatott, hogy Ilonka leányasszony apáca legyen s Dobos tegnap indult el vele Patak felé, de minthogy Dobost, mely az ő birtoka, útba akarja ejteni, ezen az úton kell neki ismét átmenni a Tiszán Jándnál, miután már Tisza-becsnél ezen oldalra jött át, és így bennünket el nem kerülhet, akkor pedig minden rendén van. Vele alig van ötven ember s így Ilka a tied, a zsákmány enyim.

Ugoch helyeslőleg bólintott fejével.

— Valóban cimora — folytatá Nyaláb — szinte kedvem volna az osztályrészt megcseserélni.

— No csak maradj a magadé mellett. Hanem — szól kis szünet után — engem mégsem nyugtat meg teljesen a dolog: lásd, a multkor is mi szépen ki volt tervezve minden, egyszer csak mintha az égből esett volna, ott terem az a suhanc. Na hiszen, csak még egyszer kerüljön kardom elibe!

Azonban kívül élénk mozgás támadott, melyre a két vezér is elhagyá hevenyészett sátorát.

— Mi történik ott? kiált Ugoch, a zajongók közé lépve.

— Tamók megérkezett — felelének többen a körülállók közül.

— Hozzátok elő! Te Jank siess, nyergeld fel lovamat, magam akarok az út körül széttekinteni.

Tamók — egy őszbevegült vén martalóc — elővezettetett.

— Nos, mi hírt hoztál szolgálám?

— Jót, uram, nagyon jót — mond Tamók, egyet rántva medve-kacagányán, mely szétlebbenve, látni engedé szőles mellét — egy óra alatt itt lesznek. Megecsszük uram valamennyit, alig vannak ötvenen.

— Tehát talpra legények, sípszómra figyelni kell, mihelyt meghalljátok, rögtön utánam. Ezzel előhozott paripájára vetve magát, egy keskeny nyíláson át az erdő mélyében tűnt el.

Mig a Szipa partján ekként készítik a kelepécét, ezalatt az erdő-ségen átvezető úton gyanutlanul közeledik egy kis csapat, közrefogva az öreg Dobos Orbánt s leányát, ki hófehér paripáján, hófehér ruhában, inkább beillik a mesék tündérei, mint e sötét, talpig fegyveres alakok közé. Halvány arca magán viseli a hosszú szenvedés nyomait, amyira, hogy a hevesen sütő napsugár is alig bír esekély pirt esalni rá. Szemei, melyek folyton bizonytalanul tévedeznek az árnyas lombok fölött, elárulják azon lelki zavart, a téboly úbrándszerű első jelenését, melybe azon végzetes napon esett volt.

Mellette hallgatagon atyja lovagol, kit a bú, mit gyermeke szenvedése okozott szívében, azóta egészen megtört, összeroskaszott; senkisémet ismerne benne többé ama daliás, kedélyes öregre, kivel először találkozáink.

Igy halad a menet néma komolyságban, a szoros úton, midőn hirtelen éles sípszó hasítja át a levegőt, mire Ilka egészen megrettenve sikoltott fel, úgy, hogy atyjának kellett utána kapnia, nehogy lováról lebukjék.

— Sommi, leányom, semmi, alkalmasint vadászok járnak a rengetegben.

Alig ejté ki Dobos e szavakat, midőn vérszomjas ordítással minden oldalról haramia csoport rohanja meg kíséretét, s maga is egy súlyos buzogánycsapást kapva ősz fejére, lováról élettelenül leomlik.

Szerencse reá nézve, legalább nem látja elhalni kegyetlen csapások alatt legjobb vitézeit, legalább nem érzi a kint, mit érzedett, midőn leányát az utált Ugoch karjai közt kelle látni, ki az alélt hölgygel odahagyva dulakodó embereit, sebes vágatással iramlott be a rengeteg sűrűjébe.

A rabló szemei lázas tűzben égtek, amint az ammyiszor óhajtott, annyi nyugtalan éjszakát okozott kedves hölgyet karjaiban tartá. Leirhatlan kéjjel függeszté tekintetét a halvány arera s hinté esőkját az angyal-főre, mely ódes teherrel nehezült vállaira. Egymást felváltó érzemények csatáztak fekete lelkében, s valahányszor az aléltra tekintett, mintegy megriadva saját gondolatától, mélyebben merité sarkantyuját paripája oldalába. Messzire, messzire, akár ki a világból, csak-hogy vágyainak tárgyát egyedül és biztosan övének mondhassa.

Azt hívó, szeretői e nőt, . . . igen szerető, csak-hogy ez nem azon szerelem volt, melyet az Istenség olt a szűz kebelbe, hanem az, mit a pokol ültet az elkárhozott lelkekbe, az ördögi élvágy.

Gondolataiba merülve, mintegy két óra hosszáig haladt a nőrabló egy, csak szénógetők által használt ösvényen, midőn tágas tisztáson találta magát, közel egy tanyához, melyen jókedvű vadászok pihenék a nap fáradoalmait. Mihelyt fölismerte, minő veszedelmes helyre jutott, azonnal visszafordítá lovát, de a nemes állat egy kapott seb következtében, a vérvesztés miatt elgyengülve, csak lassu ügetéssel bírt tovább haladni a már egyszer elhagyott úton.

A tanyán pedig észrevették.

— Hej fiuk! — hangzók — az a lovas aligha jóban jár.

— Valóban. Különben miért fordult volna vissza!

— Utána! nézzük meg, ki ő!?!

Alig volt már néhány lépésre az üldöző csapat, midőn Ugoch visszatekintve, a vadászok egyikében Bálintot vélte felismerni.

Csakugyan Bálint volt, ki néhány barátjával a vadászat nemes élvezetében keresett magának szórakozást, s ilyekezett — bár hasztalanul — szerelmét felejteni.

Ugoch alatt már a paripa is kidőlt, míg Bálint társai közül kiválva, már csaknem odaért.

Itt nincs menekülés!

Zsákmányát leemelve, a gyeplő bársonyára fektetve, s maga egy fához támaszkodva, sulyos pallosát emelgetve várta a támadókat. Nem kelle sokáig várnia!

Bálint azon percben otttermett.

Iszonyu düli fogá el, midőn az aléltnak Ilonkát, kit halottnak hitt, s a rablóban Ugochoz ismeré fel.

— Ne közelítsen senki — kiálta — magam fogok velem vívni. Hajrá, gyáva haramia, ki csak nők ellenében ismered mi a vitézség! Drága áldozatodért gonosz élted kevés ár ugyan, de azt is elveszem.

A vívás kevés ideig tartott: a rabló, Bálint kardjának kemény csapására, véres fejjel hanyatlott alá.

A győztes ifju pedig azonnal kedveséhez rohant s zokogva borult annak márvány-keblére.

S mily öröm! még hallá dobogni azt a szívet, mely kedvesebb volt neki saját életénél.

— Jertek barátim! — kiálta a távolabb állókhoz, a kitörő öröm örületes kiáltásával.

Megérkeztek a többi ifjak is, kik eddig a látványnak néma bámulói valának, mindnyájan a környék legelőkelőbb ifjai: Danch, Ugrin, Tarpay s többen.

— Nyujtsatok egy kulacsot — szólt Bálint a jöttekhez, néhány csepp bor hűlántékaira, fel fogja őt ébreszteni. Ti pedig Tarpay, Danch, készítsetek galyakból valami hordágy-félt.

S valóban, alig érinté a bor hűs cseppje Ilonka homlokát, azonnal felnyitá ógszin szemeit, s zavart félnépséggel tekintte körül; majd meglátva Bálintot, feledve lett aléltság és szenvedés, feledve minden, s mint a rugany felpattanva féltéből, a féltett, az imádott ifju kebelén termett. Óh, mi boldog volt e percben! Azt a bizonytalan mólázó tekintetet, a szerelem mennyei ragyogása váltá fel. Ő lett ismét a szerető, szerelme tárgyáért rajongó Ilonka.

Csak miután az érzelem eme lázas első rohama lecsilapult, jutott eszébe minden, a mi történt.

— Atyám, édes jó atyám! rebegé kitörő zokogással.

— Ilonkám! beszélj, mi történt.

A leány elmondá mit tudhatott, de az nem sok lehetett, mert amint atyját leroskadni látta, azonnal elveszté eszméletét.

Amint Bálint a történeteket megértette, elhatározá bajtársaival az ütközet színhelyét felkeresni, ha notalán Dobost a sebesültek között megtalálhatná.

— Elég erős vagy-e lovagolni, Ilkám!

— Oh már jól érzem magamat, csak atyám, atyám . . .

— Szünjék aggodalmad, rögtön keresésére megyünk. Elő fiuk, nem lesz szükség a hordágyra. Induljunk.

Azzal Ilkát gyöngöden felsegitve saját paripájára, maga gyalog lépdelt mellette azon úton, melyen Ugoch jött volt, erre remélvén leg hamarabb feltalálni a vérhelyet. Barátai szintén követék, kik közül egynek eszébe jutott az ott maradt rabló.

— Hát ezzel mit tegyünk fiuk? Nem jó volna legalább fülével beszámolnunk cinkosainak?

— Hagyd a nyomorultat — válaszolt Danch — majd eltemetik a hozzá hasonlók, varjak és farkasok.

A nap alkonyodó félben volt, midőn a hare vértől ázott színhelyére értek, hol mindnyájok esodálkozására az öreg Dobost találták, amint nehéz sebekben szenvedő vitézeit kötözgeté.

Az öreg ugyanis a buzogány-ütéstől, mely fejét érte, ájulva hanyatlott le lováról, de meg nem halt, sőt pár órai szédüléséből minden nagyobb baj nélkül ébredt fel. Mikor feleszmélt, a esatátért üresen s leányát seholsem találta. Végzetetlen fájdalom fogá el szívét, s folytonosan leánya nevét hangoztatva, néhány száz lépésre bejárta a környéket, gondolván, hogy annak talán sikerült a zavar általános percében valahová rejtenie magát. De miután nem találá sehol, reményt vesztve tért vissza a véres színhelyre, hol őt Bálint és társai feltalálák.

Miután a kölesönös örömnnyilatkozatok a szerencsés szerencsétlenség, leginkább pedig a viszontlátás felett elhangzottak, Dobos Orbán áldva emelé kezét a keblén csüggő két szerelmes fölé.

— Legyetek áldottak az égtől, úgy mint én óhajtom. Teljesüljön Isten akarata, minek avatkoznam én abba gyenge kezeimmel. Ime, kétszer mentéd meg — szolt Bálinthoz fordulva — leányomat, innen látom, hogy őt neked rendelte az Isten, legyetek boldogok.

A hála, az üdv, a boldogság mennyoi érzetével csókolá össze a két ifju az agg kezét, ki mintegy megdieszülve állott felettük, az öröm könyeseppjével ősz pilláin. Meghatva szemlélek e jelenetet a körülálló

ifjak is, s egyenként járulának elő szerenese kivánataikkal az új párhoz, kiknek boldogsága nem egyet közülök nehéz sóhajra fakasztott.

— És most gyermekeim, hagyjuk e szomorú helyet, menjünk le Lampertházára *), onnan majd küldhetünk ki embereket, kik e szerenese tleneket itt eltemessék.

* * *

Ugoch pedig ezalatt feküdt eszméletlenül azon helyen, hová őt Bálint kardja teríté. Késő éj volt. midőn magához tért, de a nagy gyengeség miatt, mit a vérvesztés következtében szenvedett, alig bírt fölkelni fekhelyéről. Először is vászon alsó öltönyéből egy darabot leszakítva, azzal jól-rosszul bekötözé fejét, a melyből a vér még folyvást szívárgott. Lassan, vánszorogva elindult a csillagos éjbe, mignem egy szénégető kunyhóra talált, hol az ismeretlen szívesen fogadá a szegény gazda s neje, s kiknek ápolása alatt néhány nap múlva, régi erejét ismét visszanyertnek érezé. Megindult tehát vára felé, mely e helyhez alig tovább, mint 4 mértföldre feküdt.

Az pedig már királyi hadakkal volt megrakva. Ugochra mint mennykőcsapás jött e véletlen; mert ő azt nem is gyanítá, hogy Endre király a lengyel határszélről visszafértében erre veendi útját, s itt érté-sére esván az ő rablásai, azt megtorolni el nem mulasztja. Számított ugyan az utóbbi kudarc után, hogy Dobos barátjai nem fogják a dolgot tétlenül nézni, de hogy a visszafizetés órája ily hamar, s ily váratlanul bekövetkezzék, álmodni sem merte.

Düh és boszu gondolata járta végig ereit, midőn hajdani hatalmát, uraságát perc alatt enyészni látta; de lelke azért nem tört meg teljesen, sőt dacosan emelé fel fejét, szemben az isteni kéz büntető igazságával, mely az annyi eltiport életboldogságot nem hagyja boszultatlanul.

Sötét eszméi közé temetve magát, barangolt a várat környező erdőségben, midőn egyikére bukkant hajdani szolgáinak, ki őt rögtön felismeré, mint elárulá azon iszonyu gyűlölet, mely szemeiben hirtelen fölillant, de mit Ugoch nem vett észre.

Ugyanazon ifju volt ez, kivel történetünk elején találkoztunk, ki haldokló anyja intését soha nem feledve, Ugoch szolgálói közé állt, s csak kedvező alkalomra lesett, hogy szülője utolsó óhaját teljesítse s saját boszuját kielégítse. Most azonban, midőn meglátta hajdani urát ily nyomorultan, midőn az Ur keze által jobban elérve látta azt, mint a hogy ő boszulni bírt volna, lemondott szándokáról s hagyá élni, hogy legyen emberektől megvetett, napvilágot kerülő nyomorult, hogy éljen

*) Beregszásznak régi neve.

sokáig, tűrve inségot, s így legyen bűnhődése örök, kárhozata még e földön elkezdve.

— Végre valahára — kiálta örömmel Ugoch — talállok egyet embereim közül! Mondd fickó, hogyan kerültél ide?

— Mint tudod, uram, én egyike valék azoknak, kik itthon maradtunk a várat őrizni.

— No hiszen szépen megőriztétek — dörmögé csipős sarkazmussal a lovag.

— Észre sem vettük, midőn egy éjen várunkat körülfogva találjuk a királyi seregektől. Harcosaink utolsóig elhullottak, egyedül magam menekültem a földalatti úton.

— Szerencséd nagy, nyomorult, hogy nincs fegyverem, mert te sem maradtál volna meg. Mondd, merre van a királyi tábor?

— Lampertháza és Muzsaly közt fekszik, most a mint hallom, a Dobos leányának menyegzőjére készülnek.

— Hah! . . . kiált elfojtott dühvel a lovag, még ez is hozzá. S ki a vőlegény?

— Egyike a sereg hadnagyainak. Tarnai Bálint.

— Elég, nincs több szavam hozzád, ólj boldogul! s ezzel sebes léptekkel eltűnt a vadonba.

— Jó lesz követnem — szólt magában az ifju, nem gondol-e megint valamit.

* * *

Lampertházától délre, kies síkság terül, mit egyfelől festői hegy-csoport, másfelől hosszan nyúló erdőség kerít, míg harmadik oldalon, a Tisza már itt zajtalan méltósággal hömpölygő habja egészíti ki a keretet. E helyen ütött tábort III. Endre serege, mely a trónkövetelő ál Endrét levervén, most diadallal tér meg a hazába.

A tábortól oldalt az erdőség fölé, a kis Vérke bujkál a bokrok árnya alatt, lomha vize, mint ezüst-szalag kanyarog át a téren, mignem Lampertháza falai eltakarják szem elől.

A tábor nyüzsgő hangyabojhoz hasonlít, élénk sürgés-forgás mindenütt, mintha az egész érezné fiatal hadnagya boldogságát, ki ma reggel vezeté a Lampertházi templom oltára elé szeretett aráját, Dobos Orbán uram Ilonka leányát.

A lakadalom nagy pompával tartatott meg, maga a király, mint Ilka násznagya vett részt abban. Növelé az ünnepély örömét Dobos fiainak jelenléte is, kik együtt küzdöttek királyukkal a harc mezején.

Lakoma alatt a király poháremelve szólt: „Midőn házi gazdáinkat,

mint apát, e mai napon a legnagyobb öröm érte, viszont mint hazafi is méltó arra, hogy honszeretetének csekély bár, de kiérdemlett díját vegye. Ugyanazért fogadja szívesen kegyelmed, midőn hazafiságát Perény várával s a hozzátartozó uradalmakkal jutalmazzuk.“

Harsány éljenektől viszhangzott az egész tábor, míg Dobos Orbán meleg szavakkal köszöné meg a királyi kegyet. Ettől kezdve fiai már viselék a Perényi nevet.

Lassanként leáldozott a nap s a beálló éj sötétében végre lecsendesedett a vigalom zaja, a tárogatók elnémultak, s mély csend ütött tanyát a nyugvó tábor felett. Az éj sötét fátylába burkolózva, sötét csapat közelget gyanusan, nesztelenül a tábor felé. Élükön ismét régi ismerősünket, Ugoch Kanchó lovagot találjuk, ki az erdőségben összetalálkozván Nyalábbal s a Szipánál szerepelt kalandoraival, most új vállalatra szólítá őket.

Óh, hogy e szörny nyomain annyi átok fakad.

Mig a férj a tábor őrszemeit járja. selyem sátora alatt puha nyugágyon szendereg az ifju nő. Valami édes, nagyon édes álma lelet, parányi ajka úgy mosolyog, hattyú-keble úgy hullámszik! A kedves, a szeretett férj képe szövi be magát álmaiba. Együtt ülnek rózsalugas illatos virágai alatt, együtt gyönyörködnek az alkonyodó nap biborvörös tányérán, s hallgatják a szerelmes fülmilék zokogó dalát. Összeforrt ajkaiknak egy rebegése, összeforrt kebleiknek csak egy dobbanása van: szerelem. örökös, soha nem muló szerelem. És ő oly nagyon, de nagyon boldog.

Majd mint véres csatákból diadallal megtérő hős lép elő a szeretett férj s nyomában a fáradt sereg. Ő és a vidék leányai, asszonyai eserkoszorúkkal várják a győztes bajnokokat, ki-ki saját kedvesének nyújtja koszoruját, neki jut a vezér, a dicsőbb, vitézebb valamennyinél, megkoszoruzza a deli homlokot, melyen keresztül egy alig begyógyult seb vonul, megcsókolja a piros sebhelyet, százszor, ezerszer, s a hős, a mindenkitől irigyelt, bámult vezér, keblére öleli szerető nejét. És ő oly boldog, véghetetlenül boldog!

Borzasztó ellentétül édes álmaival, harelárma riasztja fel az álmodó hölgyet, s sátorába egy sötét alakot lát belépni, mire egy sikoltással eszméletlenül roskad össze. A férfi karjaiba emeli az ájultat, s a sátor előtt váró paripára vetve magát, gyorsan tova száguld.

E pereben érkezett oda Búlint, ki a tábor tulsó oldaláról jött a zajra, mit a rablókkal tusakodó emberei ütöttek. Rögtön eszébe jutott Ika s Ugoch, mi elég volt arra, hogy a tova vágató után rohanjon, kinek ölében messze fehérlett a szép hölgy patyolat ruhája. Gyors

paripájának mihamar sikerült is a köztök levő távolságot legyőzni, midőn az történt, mire ereiben a vért megfagyni érzé.

Ugoch ugyanis belátva, hogy az üldöző elől már nincs menekülés, s az imádott hölgyet csakugyan nem bírhatja, egy pokoli gondolatra vetemedett: — én se, ő se — s azzal hideg vasát a hókebelbe merítvén, a tetemet a földre ereszté. Ott feküdt a szóp nő, mint egy vihar által letört virág; még néhány perccel előbb oly boldog szívének szelid dobbanását elnémitá az irigység hideg vasa.

A férj elfásulva állt meg az angyal felett, kinek lilium-arcu még most is mosolyogni látszott, aztán fájdalmas sóhajjal borult a vérző kebelre. Egy lovas vágat most el mellettök, de Bálint észre sem veszi, hogy az szinte megdöbbenve kiált fel:

— Hah! ördög, pillanatra vesztélek szem elől, s máris vérbe mártva a kezed, hanem istenemre, ez utolsó! s elvágatott, a merre éles fülei a menekülő gyors robogását hallák.

Ugoch ezalatt lassítá futását s koronként meg-megállt hallgatózni, de amint észrevevé az utána sietőt, ő is azonnal megindult, azonban a lovasnak sikerült őt beérnie. Ugoch felismeré hajdani szolgáját, kivel az erdőben is találkozott, s kiről azt hívé, hogy most Nyaláb emberei közé tartozik.

— Uram, az égre! — kiált az érkező, nem jó helyen jársz, rögtön szembe találkozol a királyi csapatokkal. jöjj utánam, én jó átkelőt tudok a Vérkén.

Ugoch vakon követő a martalócot, kinek szemei e közben a már-már kielégített boszu tüzétől ragyogának. Fák, bokrok maradtak el a két száguldó megett, az ifju magában számígtatá az időt, mennyi kell még arra, míg anyja gyilkosának halálhörgését meghallja.

Az pedig már nem volt messze.

Elérték a Vérke partját, mely itt ölnyi magas volt, alatta pedig feneketlen mélység örvénylett.

— Utánam uram! — kiált az ifju, azzal egy nagy locesanást hallott Ugoch, s maga is vakon ugratott a vízbe, a hideg halál karjai közé. Azt nem vette észre, hogy vezetője csak lovát ugratta be, maga a parton lemaradt arról, csak midőn a kielégített boszu őrzöngő kacagását hallá maga fölött elhangzani, csak akkor vette észre az ámulást, míg a partról a szolga átka mennydörgött fölé.

— Ime, a gyermek boszuja, kinek anyját megölted, s átán fajzatja, vessz el nyomorultan!

Nem hallott többet a lovag, a kengyelbe keveredett lába, s nehéz

vas öltönye lehuzá őt a fenékre, míg fekete lelke az örvénylő víz tetején apró buborékokban pattant szét.

Mire meghajnalott, harminc rabló, köztök Nyaláb függött a közeli fákon, a többi elhullott a vakmerő rohamban.

Azon helyen, hol balvégzete elérte, úsatott Ilkának sírt a király, s meghagyá, hogy minden harcos egy süveg földet vigyen a sírra. Megható volt a jelenet, midőn az ősz s ifju harcosok vivék kegyeletök végső adóját, a szép asszony sirjához: egy süveg földet s egy forró könyet.

Igy emelkedett fel a halom, mely mai nap is „Szép asszony dombjának“ neveztetik. Így teljesült be a Kunmő jóslata: vér és vér, noked jó, hogy meg nem éred, fiadnak jobb volna, legjobb pedig Dobos leányának.

Megérte bizony azt az öreg Dobos Orbán, s meg még utána több szerencsétlenséget is, miket szeretett volna meg nem érn.

Hogy Bálintból mi lett, azt többé senki nem tudta. A temetés napján eltűnt, s többé ismerős szemek nem látták.

Évek mulva, midőn a halmot már gyep bársonya borítá, a téli-zöld s vadrózsa hullatak reá szirmaikat, egy reggelen szőresuhába öltözve, ott találták halva a síron: ide jött meghalni a kedves, a feledhetlen nő sírhalmára, ki utáni fűdalmában élve eltemeté magát a rengeteg éjjelébe.

* * *

A göncöl rúdja lefelé hajlik, a kaszás-esillag már rég feljött, közel az éjfél. Elnémul a távolban magánosan andalgó furulyaszó, a fiúmilék abbahagyják a dalolást, a pásztortűz lassanként mind összebb esik, mignem vógkép kialszik. Elhallgat az öreg pásztor, a hallgatók ismeretlen érzelmek nehéz sóhajával hajtják le fejüket, s álmokba beszövi magát a lotűnt lovagkor, daliás ifjaival, esótáros paripáival, véres harcaival, elejökbe jő a mult vad kalandoraival, nemes sziveivel. A pásztor ifju ébren is folytatja az álmodozást, míg tekintete, a csillag miriadok közt tévelyeg, lelke benjár a messze multban, s reszkető sóhajjal gondol a szép asszonyra, kinek hamvadó porai fölé hajtá fejét.

Székeley Bertalan.

Kisfaludy Károly emlékezete

— 1880. nov. 20. —

Félszázadnak viharja szárnyalt
— Alig csak egy emberöltő —
Mióta sírnak éje árnyal,
Nagy úttörő, dicső költő!
Kelj fel dalom hívó szavára!
Legyen e nap lelked velünk,
Midőn neved s emléked áldva,
Neked ünnepet szentelünk. —

Költő vala és hallhatatlan
Jutalma bár nem volt virág;
Költészetét a változatlan
Honnak szerelme lengi át!
Midőn nagy volt a dalmok bűja,
S rá nem talált vigaszt írúl,
Szobb hon felé vezette útja, —
A hol örök tavasz virúl.

„Sötét olajfák rejtekében
— A bánat által üzve el —
A vándor ül, könnyel szemében,
Vigasztalást sehogyse' lel.
A szellő, mely arcát csókolja,
Ide tévedt a hon felől,
Fájdalma lángját ez sem oltja,
Mely úgy éget szivén belől.

Tán bős apádnak átka kísért,
Hogy lelked enyhet nem talált,
S azért kerested hősi hírt
A harci sikon a halált?

Vagy esalfa lány hűtlen szerelme
Fájt sziveden, az üldözött, —
Azért kerestél — hont feledve —
Vígaszt világi zaj között? . . .

Nem földi szenvedély okozta
Kebled nehéz fájdalmait,
Hazádat láttad eltaposva :
Azért tört benned meg a hit!
Egy nemzet fájdalmát viselted
Kebledben, kinzó ostorúl. . .
Mi látva forró szenvedelmed,
Szemünkbe fájó könny todul!

De isten-szó hangzik felője :
„Mentsd meg a süllyedő hazát!“
Lángot vet a parázs szívébe’,
Mely szent erővel hatja át. —
Pedig a próféták jutalma
Kigunyolás, majd Golgotha. . .
Egy szebb jövőnek édes álma,
Nemes küzdelmünk záloga.

És visszatért a bús anyához, —
Szegény sokat szenvedt anya
Forrón ölelte őt magához,
Hisz’ egyedül, árván vala. . .
— Forró szivednek lánghevétől,
Szebb nap viradt e honra fel,
Új fény lövellt le rá az égből,
S e fény soha nem hamvad el!

Te! ki ama „szent örületben,“ —
Látván pusztuló nemzeted,
Nem ingva, álltál rendületlen,
Bár vész, vihar dúlt ellened :
Nem a kard volt, melylyel kiálltál
Egy nemzetet megmenteni;
— Szebb volt e harc minden csatánál —
Hanem lantod zöngelmei!

Dalodra, mint tavaszjövetkor.
Újjá leve a szent berek,
Bár ellene haraggal olykor
Fel-felzúdult a fergeteg!
Az elvetett mag is kihajtott,
Melyet munkás kezéd vetett;
Adott éltet beléje s tápot,
Napként tündöklő szellemed!

A szent berek bokrának ága
Zengő madártól népesült,
Lelket gyújtó, édes dalára
Egy ország népe lelkesült.
Sötét éj volt, a viradóra
Gondolni még, — eltűnt a hit:
Rózsás kezével A u r o r a
Szétlinté fénysugárait!

Hol nem találsz érző kebelre,
A művészet számúzve ott,
Pedig egy nemzet életére
Dicsőséget csak ez ragyog.
A múzsa hontalan a honban,
Arván bolyongott té-tova:
Te eljövél, s dalodra nyomban
Épülni kezde temploma. —

— Mily látomás tűnik szemembe; —
A dúlt képű tragoedia,
S mellette áll pajzán enyelgve,
Bohó arccal comoedia!
Körülem szellemek lebegnek,
Szem nem látott sok fényalak,
Oly ékes arca mindeniknek,
Nincs rajtuk földies salak.

A hős lovagkor újra támad,
Szép napja fényesen ragyog,
Bár fedte sirjuk annyi század, —
Élnek a hadverő nagyok, —

Imé kikelnek most alúla,
Mind hősök s annyi daliák :
Karddal kezében, lánggra gyúlva,
Szabadsághős Trenesényi Csák!

Világverő Lajos fejére
Borul a harci zöld babér, —
Délceg lovag most lép eléje,
A hősök hőse, Tihamér!
Miként a hajnal bitorából
Kivillan a királyi nap,
Tündöklök Máttyás homlokáról
Az igazság királyilag!

Dicsőségnek tündöklő napja
Ragyog fel annyi dalián. —
Távol — kezébe' véres kardja —
A bántott Zách Felicián.
Amott a hősök háttérébe,
Ki mindent lábával tiport,
Nézzétek a büszkét remegve,
A kőszívű vajdát, Stibort.

Zilált hajjal közelg Iréne,
Emelt kezébe tört ragadt,
Gyógybalzsamot nem lel szívére,
Csak a csendes sírhant alatt.
Halványan áll, remegve Klára,
Mint a derékba tört virág, —
A szenvedések homlokára
Gyalázat szennyét felírák.

Erzsébet, ki távol honától
Az ógnak lett menyasszonya,
Arcát takarja szűzi fátyol,
De átragyog szemcsillaga! —
Minő egy tündér álmodása,
— Arcán rózsás tavasz virul —
Szép Ilma, délceg hű vadásza
Köblére gyöngöden simúl.

Hát ez minő bohók csoportja? . . .
Fürgenc, a kántor és kovács,
Kiknek szomját víz el nem oltja, —
S az érdeemes kupaktanács.
E víg csoport között Sulyosdi,
Áldott derűtség homlokán, —
Mellette ott a nyilt, az ósdi,
De romlatlan magyar Mokány!

Való e látomás előttem,
Vagy lelkem álmodása még? . . .
Jön a költő bibor-felhőben,
Felette a dics fénye ég!
Félistenek tehát a nagyok?
Oh jőjj csodáld velem honom!
Fenség! eszméd dicsőülten ragyog
E tiszta fényes homlokokon!

Bocsásd meg óh, hogy földi pályád
Jutalma későn érkezett,
Tudjuk, helyed bátran megállád,
Bár vész zúgott fejed felett!
Midőn a végharcot megküzdve,
Nyugton vártad már a halált,
Akkor jött a babér fejedre,
Koporsódra épen bevált!

Oh a föld csak muló babért ad,
Melyen elhervad a levél;
Te ott fen' elnyeréd a pálmát
S ez örök éltedről beszél!
De míg magyar lesz e hazába'
E hon tájéka míg virúl:
Dicső nevét örökre áldva,
Emlékszik Kisfaludyról!

Apostol Bertalan.

Kun László kedvese

— Ballada. —

Apródom, apródom, úrnőd hol maradt?
— Királyom, királyom, kinn a hárs alatt! —
,Hárs alatt Édua, ugyan mit mível?‘
— Ott susog, ott beszél, testvéreivel! —
— A leány úgy sír, úgy zokog! —

,Zendüljön a hárfa édes dalnokom,
Csendüljön, pezsegjen kehely, billikom;
Szőke szép Ayda, jöszte, ülj idébb,
Csillapítsd csókoddal szívem láng hevét!
— A leány úgy sír, úgy zokog!

— Testvérek, testvérek, hogy nézitek ezt,
Hogy engem a bánat itt holtra epeszt?!
A király helyettem már másat ölel,
Mehalok, a szégyen, a bú elől, — el! . . .
A leány úgy sír, úgy zokog! .

Aranyos övébe rejti a tört el,
Királyi szobába úgy lép be Törtel,
Utána Kemencse, Arbosz besuhan . . .
— A király mosolyog édes álmiban. —
A leány úgy sír, úgy zokog!

,Itt van, a mit kívánt szíved bosszúja:
Látod e véres tört, látod Édua??‘
,Istenem, hiszen nem így akartam én!‘
— Leborul s kedvese hideg kebelén,
A leány úgy sír, úgy zokog!

Székely Bertalan.

*Szép dal. *)*

Jaj de megvert engem az én teremtőm!
Nincsen nekem egy hű s igaz szeretőm!
Búsan élek e világon egyedül,
— Rajtam már csak a hideg sír —
Csak a halál könyörül.

Volt nekem egy szép szeretőm, de esalfa,
Erte égő hű szívemet megcsalta,
Szélylyel dülta boldogságom álmait,
Más öleli, más hallgatja
Szíve dobbanásait.

Ő gyújtá meg szerelmemnek szent tüzét,
Reám vetvén bűvös, bájos szép szemét.
Ő érte ég mindörökké e kebel,
S mint kigyúlt ház . . . önlángjától —
Fájdalmától hamvad el.

Őszre vált már az én szívem világa,
Hervadozik szerelmemnek virága,
Elhullatja levelét és illatát;
Harmat nélkül, napfény nélkül,
Hogy is élne a virág? . . .

Minek bolyong ily árva a világba,
A kinek nincs, ki szeresse, ki szánja;
Jobb annak a sír ölében pihenni,
Fájdalmát a föld porában
Őrökre elfeledni.

*) 187^{2/3}-ik tanév utófelében, július hóban szerencsétlenül elhalt költő s szeretett tagtárs, Tóth Gyula költeménye.

Érzem is én, hogy bánatom eltemet,
Szegény szívem fájdalomában megreped;
Megreped . . . és kialszik létvilágom,
Úgy sincs — engem — ki szeressen,
Úgy sincs — engem — ki szánjon.

Tóth Gyula.

Vándor dala.

— 1867. ápr. 10. —

Fészekre ül, fészekre kél a madár,
Estve ha jön, rá szeretti dala vár.
Én is dallok; de nem hallja jó anyám,
Ne is hallja, szíve fájna
Vándor fia bús dalán.

Szép lány dalol hős forrásnak tövéről,
Kis tilinkó hangzik reá messziről.
Én is dallok; de nem hallja az a lány,
Ne is hallja, szíve fájna
Kedvesének bús dalán.

Mint a lélek imában az úr elé,
Csattogva száll a pacsirta ég felé.
Én is dallok; de az ég se hallja tán,
Kis pacsirta, kérd odafent,
Boldog legyen szép hazám.

Kiss Mózes.

Estveli ének

Sötét az éj — az álom éje
Szememre, mely reá borúl,
Ha szent szerelmednek segélye
Nincsen felettem sátorúl.
De ha lelkemben feltalálom
A balzsamot, mely biztat, óv,
Óh akkor, óh akkor az álom
Csendes, édes, megnyugtató!

Benned ha bízom — Istenemben —
Nyugodttá tészed álmomat,
A ki védtél, gondoztál engem
A munkás ébrenlét alatt.
A ki mig tart e testnek élte,
Velem leszel, velem maradsz;
Ha bánatot, ha szenvedést, — de
Reménységet, vigaszt is adsz.

Hiszek benned, mindenek Atyja!
S e hit felemel, éltet ez,
E hit lelkemet megnyugtattja,
Ha a sötét éj elfedez.
— S ha majdan eljön amaz éjjel,
A mely örök lesz s végtelen,
Bár testem porrá hullva szélylyel,
Lelkem fényben fog élni fenn!

Hintsd csókokodat bágyadt szememre,
Édes álomnak angyala!
Boldog lesz — bízván Istenemre
Az ébredésnek hajnala.
— Ha meggyújtotta majd a reggel
Az ég fényes szövétnekét,
Szent imára kulcsolt kezekkel,
Áldom felséged nagy nevét!

Filep Mihály.

A „Narcissus” részlete

— Műfordítás Ovidból. —

Volt egy fényes ezüst színű kristály patakocska,
Melyet a pásztorok és a hegyen szélylyel legelésző
Kecskefiak, vagy más barmok föl nem zavarának,
Tükrét erdei vad, szárnyas s fákról behulló
Gally sem igen zavará. — — Volt szép üde pázsit a partján,
S erdei lombsátor kifeszítve a nap heve ellen.

E forráshoz jött felüdíteni magát a vadúzó
Ifju, a szép táj s esermelytől is csalogatva.
S im! . . . új szomj lepi meg, mig itt szomját csilapítja.
Mert meglátva magát tükrén a patakesa vizének,
Hő szerelemre gyuladt, élőnek tartva az árnyat.

Ott bámulja magát s meg nem mozdulva helyéből,
Úgy csügg önképén, mint egy szép pároszi szobron.
Nézi, fölé ragyogó szeme párját — partra heverten —
Fürteit, a melyet Bakhusz, Apolló irigyelnek.
Nézi korall-ajakit, szép hattyu-nyakát, üde arcát
S rózsapiros színét ígéző arca havának . . .
Mindez oly büvölő, oh hány szívet ejtene foglyúl!

Igy esd képe után . . . csapodár volt s ime szerelmes.
Kedvese önmaga . . . Ő az égő s lángrahevitő . . .
A csacsogó esermelyt hányszor esókdossa hevében!
S mint kapdos a patak habjához, ölelni törekvén
Azt a hattyu-nyakat! de mi haszna, ha nem leli abban!
Mit lát! nem tudná. Bár ég szíve hő szerelemben,
S tünde alakjáról szemeit nem tudja levenni.

Balga gyerek, mit esengsz tűnékeny képnek utána?!
Nincs sehol, a kire vársz. Fordulj meg s ellagy a kedves!
Az, mit látsz, nem más tenképed viszsugaránál,
Árnyék, semmi egyéb. — Véled jó s áll, ha te állasz,
Véled el is tűnnék; csak tudj szabadulni köréből!

Oh de ha nem képes! — Kinzó éhség s nyugalomvágy,
Hasztalan ösztönző. De a hús pázsitra ledőlten,

Nézi a csalképet kibeszélhetlen gyönyörében.

Önszeme így veri meg! . . . S kissé fölkelve helyéből,

Igy intézi szavát tárt karral az erdei fákhoz:

„Óh ti kalandrejtő pagonyok! Hajh, tudtok-e ifjat,

Ki ekként szeretett vón'; őrzöngő szerelemmel?!

Láttatok-é valakit évszázados életetekben

— Oly tengernyi időn — így égni szerelme tüzében?! . . .

Engem a káprázat szomorú játéka büvölt el,

Látom kedvesemet; — de mi haszna! Seholse találom,

S hogy jobban fájjon; nem a tenger végtelen árja,

Sőt nem is út, vagy hegy s kőfal bézárta kapukkal,

Hitvány víz zár el . . . Pedig úgy esd ő is utánam.

Mert a mikor esókot nyujták a patakcsa vizének,

Erre hajolt ő is, csókom viszonzni törekvén.

S azt hinnéd, már-már megölelhet'd; oly kicsiny a gát,

Bárki vagy, óh jöjj fel szép gyermek! Mért csalogatsz úgy?

Mért vonod el tőlem magadat? . . . Szép s ifju vagyok még;

Nincs is mért gyűlölnöd, kit a nymphák is szeretének.

Nem tudom én, — de szelíd orcád éleszti reményem,

Mert ha föléd nyujtom karomat, kész vagy viszonzni!

S visszamosolyogsz szeliden. Sőt — sírva velem — megeredni

Láttam könyvedet is . . . S nyert intést integetésem.

Sőt a miként szép szád mozgásából kivehettem,

Szólsz is hozzám . . . Hajh! de a hang nem jut füleimbe.

Én vagyok ő; érzem. Fölleltem benne a képem,

Önmagamért égek, magam által lánggra hevitve . . .

Mit tegyek? én kérjek, vagy kéressek magamat? Hisz

Minden, . . . mit szeretek, vélem van; — nincs mit ohajtsak!

S még sincs semmim! . . . Bár testemtől megszabadulnék!

S kedvesem is — különös bár — távol lenni szeretném! . . .

Im, fölemészti erőm a fájdalom es közeleg már

Éltem vége felé . . . Ifjan kell szállnom a sírba! . . .

Bár nem ijeszt a halál; hisz bánattól szabadít meg.

Csak legalább már ő, kit imádék, élne tovább is,

Mert úgy két rokonútt szív s lélek száll le a sírba.“

Igy szólt. — S nesztelenül a patakhoz támolyog újra.

Hulló könnye nyomán hab támad s szertemosódik

Habzó vitzükrén az alak . . . Távozni hívén őt,

„Óh hova futsz?“ — esdett — „Óh várj még! . . . Hü szeretődöt

Mért hagyod el hűtlen?! . . . Hajh! . . . hadd nézzem legalább már

Mit nem ölelhettem! . . . Óh, hadd táplálja szerelmem!
Mig ekként kesereg, testéről tépi ruháját
S úgy veri meztelenül mellét márvány tenyerével;
Melyet halvány pír borított el az ütlegelestől,
Mint a minő színű a sárgás félpiros alma;
Vagy pedig a szőlő-fürt, mely már érni akarván,
Lassanként bíbor színt vont valamennyi szemére.

Észrevevén ezt a pihenő forrás sima tükrén,
Megtöri fájdalma . . . S mint olvad a sárga viaszbab
Gyöngö parázson, vagy mint reggeli zuzmára elvész
A nap langy sugarán; úgy olvad az ifju hevében,
S elvész lassanként vak lángján kába tűzének.
Rózsapiros színét már nem leled arca havának,
S mely az imént bájolt még; — nincs az erő s a vidámság,
Termete sem maradott meg, mit Viszhang is imádott.
Mégis szánta szegényt, meglátván . . . Hej pedig egykor
Hütlén volt hozzá! — S a szegény ifjú valahányszor
Igy sohajt: „jaj! jaj!“ Ő viszhangozza a jajjait.
És valahányszor csak mellét verdeste kezével,
Ő is visszaadá minden hangját az ütésnek.

Végül ezt mondá — a patak habjára tekintve —:
„Hasztalanul szeretett gyermek! Légy boldog örökre!“
Viszhangzá a berek. — „Légy boldog!“ a Hang is ohajtá.

Ekkor bágyadtan zöld füre bocsátja fejét le
S éj lepi el szemeit, melyek bájjin mulatoztak . . .
Ott is a holtaknál önképét nézegeté még
A Styx habjain is

Siraták testvéri a szellők
És hajfürteiket metszvéen, ráhintik a holtra.
A Drüaszok siraták még s együtt sírt velök Ekló,
Ott állt készen már a máglya, soroglya, szövétnek,
S hült helye a holtak . . . A hely't egy sárga virágot
Lelnek; kelyhe körül gyönyörű tejszínű szírommal.

Hallgató János.

Ez is ábránd volt. Vége lett.

Boldog órák, édes álom!
Virágos kert a kopáron,
Nefelejtsből vetett pamlag,
Csöndes, enyhe, lágy fuvalmak . . .
— Harmatos, zöld bokron által
Cseveg, csattog a madárdal,
Derűs kék ég fejem felett . . .
— Ez is ábránd volt. Vége lett.

Az a drága kedves emlék!
— Most is szívemen pihen még;
Boldogságos, dallos ajkad,
— Lelkem most is rája hallgat;
Az a fénylő csillag — szép szem, —
— Mindig, mindig rá emlékszem;
A szív kihül, de nem feled.
— Ez is ábránd volt. Vége lett.

Puha pázsitot tapostam; —
Tövisek közt járok mostan.
Lelkem útrakélni remeg,
Röges útján az életnek; —
De mi haszna, bárha vágynánk,
Eltűnik a hímes ábránd,
Mint a rét, mit a hó belep . . .
— Ez is ábránd volt. Vége lett.

Filep Mihály.

Mi atyánk . . .

Haza jött az ifju, tele szép reménnyel ;
Úgy szeretik itthon — tán sohase' mén el! —
Szívében remény ég, vállán a palást van,
Boldog is, mint jobban senki a világban . . .
Fáradott is — csaknem bele öszült fürte, —
Vállára a balsors annyi terhet rakott . . .
De ő szenvedésit csendes szóval tűrte :
„Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

Boldog élte immár nem sokáig késik,
Elfelejtí sorba' búját, szenvedésit :
Van esendes „otthon“-ja, vele öreg atyja,
Ott a hol ő lakik : könnyen eltarthatja . . .
Szeretik hivei, fiatalja, véne ;
Megbecsülik, mint a betevő falatot . . .
Minden is rendjén vón' — csak még asszony kéne . . .
„ . . . Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

Csak feleség kell még . . . Majd csak az is kerül :
A ki a templomban mindég ott ül elül,
Nem feledte őt a szende lányka még el :
'Sz hűséget fogadott — örök esküjével! . . .
A ki, hogyha szemét rá találja vetni,
Ugy-ugy megigézi a fiatal papot,
Töredezve alig tudja elrebegni :
Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

Hanem meg is kéri szépen nem sokára :
Emlékezik-e még szerelmes szavára? . . .
Akkor aztán újra cseng az eskü szója :
„Holtomig-holtodig . . .“ „rosz napokba, jóba!“

Akkor azután majd . . . lesz mindene — szóval
Hiréből ismeri majd csak a bánatot . . .
De nem is lehet ezt kibeszélni szóval! —
„Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

S egyszer a templomba' — vasárnapot érve, —
A sok úri népség alig-alig fér be:
Fényes esküvő lesz; — kint az utcavégbe
Drága fogatoknak se hossza, se vége. —
S még zúg az orgona, felhangzik az ének,
Ihlett hangjaitól minden oly meghatott;
Buzgó imádságra hajlik meg a lélek:
„— Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

S az a szende lányka most nem ott ül elül:
Boldogság ragyog ki fényes szemeiből . . .
S elhangzik az ének . . . cseng az eskü szója:
„Holtomig-holtodig . . .“ „rosz napokba, jóba! . . .“
— — S a fiatal pap? — bár ne viradt vón' mára;
E szavakból ő csak bánatot aratott:
Tört hangon rebegi áldását a párra . . .
„— Mi atyánk . . . legyen meg a te akaratod! . . .“

Józsa Antal.

A patak.

— Idilli kép. —

A puszta oly kietlen! . . . És mégis oly nagyszerű, ha a leáldozó nap búcsusókja ég a távol kéklő bércek fellegborított ormain s letűnő sugárai mosolygva hajólnak le a rét hullámzó bársonyáig, mintha gyöngéd „Isten hozzád“-ot susognának a remegő fűszálaknak; oly nagyszerű, midőn a halvány hold méla arccal tekint szét a messze tereken s fehér sugarait még fehérebben verik vissza a pusztán átfutamló patak habfodrai. Nincs terebélyes fa, melynek koronája hűsítő árnyat adna a nap hevében; de nincs óriási árnyék sem, mely az est szürkületében remegtetne. Nem halljuk a sasok víjjongásait: de igen, a fürjek egyhangu pitypalatyját, mely mindig a régi és mégis mindig megtható.

A pásztor-ifju kunyhójához — mely nád- és bozótból a patak partján épült — tereli nyáját, maga leterített cifra szűrere heverve, szemléli a tiszta égen át-átrepülő felhőfoszlányokat s a nyugoton egész pompájában ragyogó esthajnal-esillagot. Körötte mély csend honol, melyet csak néha szakít meg a vezérürü méla kolompja, vagy egy-egy eltévedt, anyja után futkosó bárány légetése. Az ifju keble emelkedni kezd, szíve úgy elfogul s mintegy önkéntelenül nyúl a tilinkóhoz. A tilinkó fájó hangjai révedezve hullámoznak szerte, mintha halotti ének zengene az estszürkületében. Az esti szellő sóhajtvá leng a zizegő fűszálak felett; a patak úgy zokog, úgy kesereg, mint hű leány kedvese sírhalmán.

A dal elhal, az ifju leteszi hangszerét. A szellő sóhajtvá, a patak úgy zokog, úgy kesereg. „Szegény patak te, hát te is sírsz? . . . te sem vagy boldog? . . . Mondd: mi bánt, mi fáj? . . .“ „Ne kérdezd azt pásztor-ifju, fájdalmamat úgy sem értheted meg, s ha szívedhez szólna is, minek zavarnám fel boldog nyugalmad. Ne kérdezd azt pásztor-ifju!“

„De mégis, szólj, kis patakcsa, hisz én úgy szeretlek, én részvétellel hallgatom szavaid; beszélj, beszélj, kis patakcsa!“ „Ne kívánd

azt pásztor-ifju, az én bánatomat nem jó neked megismerni; minek vezetnék más világba, jobb itt neked a csendes pusztán, jámbor báránnyaid mellett. Ne kívánozz te más vidékre.“ „Nem értem ugyan szavaid, óh patak, bánatod ismeretlen előttem; de lásd, a kis báránycák sem tudhatják, mit mondok én s mégis, ha búsulok, oly jól esik elmondanom, hogy mi bánt, s ha az szépen hozzám simulva, reám veti kicsiny szemeit s gyöngén nyalogatja kezem. én azt hiszem, biztatni akar s mindjárt felvidulok.

„Beszélj, beszélj kis patakosa s meglásd, a te bánatod sem lesz oly keserű.“ A patak úgy zokog, úgy kesereg. „Sötét fenyvesek illatos hűsében születtem én, tövében a felhőkbe nyúló kopár szikláknak, melyeken sem fű, sem virág nem terem s talán állat sem él. a sebesröptű bérci sast kivéve. Mily boldog voltam én itten! Ujongtam a piros sisakvirág furesa kalandjain, remegtem a sasfiak vijjogásaitól, álomba szenderültem a kék harangvirág esengő hangjain. A szél nem korbácsolta hajjaim, mert a sziklák megtörték erejét; zivatar nem háborgatott, mert a sötét felhők villámait felfogták a fenyők koronái. De egyszer soha nem érzett vágy fogott el; úgy húzott, úgy vont valami messze, messze, ismeretlen világba. Ettől kezdve kietlen lett előttem a szép vidék, semmi sem adott örömet, semmi sem adott nyugalmat, nem volt maradásom többé e helyen. És elhagytam védőimet, virágbarátimat, elhagytam a fenyvesek homályát, futottam, futottam céltalanul . . .

Árnyas bükkök, terebély tölgyek között haladtam, melyeknek ágain biztosan költ a vigan fütyülő rigófaj s a busan bűgő vadgalamb. A karesu szarvasok s őzek csoportjai epedve jöttek hozzám s én hűs cseppjeimmal oltám szomjukat. Oly szép volt itt minden, de valami mindig azt susogta: tovább, tovább! . . .

Zöldelő bokrok árnyában haladtam, melyeknek tövében rejtve nyílik a szende ibolya; csupán kedvesétől, az esti szellőtől látogatva. Midőn ez jött: illatosókkal fogadta, s ha ment: a közös barát, a kicsiny fiúmile zengte utána búcsudalát.

Ez nekem úgy fáj! . . . A gyöngyvirág susogva hajolt le hozzám, édes csókot lehelve reám: s ez oly jól esett nekem, visszacsókoltam, aztán futottam . . . Ő búsan bólingatta fürtös fejét s úgy esengett: maradj, maradj! . . . Tovább, tovább! . . .

Arany kalászok között, virágos réteken futottam; láttam a nefelejtszet ég szín szemével; hallottam a nyájak kolompját vigan hangzani a messze téreken; a lányka dalát, a pásztor-ifju sípjának fájó hangjait. Láttam a rezgő nyár ezüst leveleit; láttam a szomoru fűz lehajló,

lengő ágait, amint gyöngéden fedezik az enyelgő ifjút és leányt, vagy árnyazzák a csendes kis lakot, mely távol a zajos világtól, boldog családot rejt falai között . . . Mennyi boldogság mindenütt! . . . Csak én vagyok boldogtalan.

„Engem egy vágy kerget, mit megnevezni sem tudok Isten veled, pásztor-ifju!?“ A patak úgy zokog, úgy kesereg. Az ifju kebléből nehéz sóhaj emelkedik. Hisz őt is úgy vonja valami, szüntelen azt sugdosva füleibe: El, el e pusztáról, hadd itt nyájadat s menj azon tájra, hol a virágos kerttől övedzett kis fehér lak áll, hová gondolatid el-elszállanak, körül enyelegni a virágokat öntöző karesu leányt . . . S talán ő sem tud nevet adni e vágnak, ez érzelemnek, melynek neve . . . szerelem!! . . .

Deák Elek.

Emléksorok . . . barátomnak.

Együtt szövök tündér-ábrándjainkat,
Az édes álom él szivedbe' még;
Téged még lágyan enyhe karja ringat,
Én — hisz tudod — én már felébredék . . .
De szép emléke tűnő álmainnak.
Keblem mélyébe' lent örökre ég:
Méltó rá, hogy ne légyen elfeledve:
Hisz' ez s tiéd köté lelkünket egybe!

Te messze mégý tőlünk már nem sokára,
Kebledbe' boldog álmaid viszed,
Fényes reménység égi szép sugára,
Soká — soká ringatja még szived . . .
Ringassa is! . . . S bár kételyek dacára —
De tápláld forró érzeményidet!
S ébredvén: — álmaid valóra érve,
Legyen szív-hűségednek égi bére! . . .

Józsa Antal.

Földi Ferenc emlékezete.

Lefordította fáklyáját az ifju. —

A lélek elszállt, a szív oly hideg,
Olyan fagyos, mint halvány őszi rózsza.
Midőn virágát dér érinti meg.

Némult az ajk, mely mikor lángba hozta
A szót: az ifju szív megrezzene,
Mint a folyam, ha legygyen lanyha szellő,
Miként a lég, ha zendül lágy zene.

Kihült a szív, mely úgy tudott dobogni
Azért, mi szép, magasztos és dicső;
Szent hévvel csügge a mult romjain, mint
Feszületén az ájtatos hívő.

Éj volt, pedig sötét éjfél az a mult,
Melyen keresztül lámpafény sem int;
A képzelem ragadva tör feléje,
S lecsüggedt szárnynyal visszatér megint.

Ábrándozó! . . . Képednek multja nincs is,
Szirt a magyar, mely öntudatlanul
Él s küzd talán egy ezredőven által,
De eszméletre jönni nem tanul.

Nézz végig pusztá térein honodnak:
Hol egy emlék a mult esatáiból? . . .
Hol a márvány, történet vésvé rája? . . .
S ne kérdd, ne: a lant húrjain mi szól!?

Elvész ez a nép, veszni fog bizonynyal,
Mert multja, lelke a „szépben“ nem él! . . .
Jövő a mult emlékein virul csak
S ez barna rom. — Ki az, ki még remél?

Még tiszta a lég, el ti vészirályok! . . .
— Im Toldi jön, sasszemmel nézve szét,
Lelkében ég a hitgyújtotta eszme,
S ajkán elárad ihletett beszéd:

„Nem vész el a nép, mely szent hagyományként
Az ősi lantnak intő szózatát
Kegygyel megőrzi, s hű marad magához.“
Szól és szava száz szíveken hat át.

S miként a nap felleg megöl kitörve,
Pirosra festi a sötét borút:
A lelkesültség győz a kérkedőn is;
De mégse hisz, de lelke még borúlt.

Az ősi lant széttörve! . . . „Él az emlék,
Mit sors, idő, tőlünk el nem vehet,
Csak gyűjtsük össze széthullt omladékit
És a romokból új oltár lehet!

S mint a bányász a szikla rejtekében,
Tekintete a múltba mélyed el:
Szétfoszlik a homály, kigyúl az alkony,
S szent érzelemben olvad a kebel.

— Ah! hallga! hallga! mint hullám verése,
Zsonogva kél a táltos éneke:
Attila üli győzedelmi torját:
Hunyor s Mogyerről zeng az agg rege.

Lebegve jó a lanya esti szellő,
A lomb között susogva elpihen;
Zaját figyelve szép Enőh elalszik;
S magasztos álma teljesül hiven.

Dobogj te szív . . . Lehel zendíti kürtjét . . .
A föld remeg . . . már futva fut Zalán . . .
Miénk e hon . . . Zeng a győzelmi zászló . . .
Zeng a koboz s a szív feszül dalán.

Tovább, tovább! . . . Ki zeng ott szerte járva? . . .
Tinódi tán — kezébe' hárfá van . . .
— Balassa lantján fájdalom zokog föl:
Egy húrja pattan el minduntalan.

Tovább, tovább! . . . Jön Zrinyi és nyomában
— Kiket nem értünk s értni kell vala —
Egymásután kikelnek sírjaikból,
S kel a nemzet lantjoknak általa.

Im, kész az oltár, lángja föllobogva,
Hő sugarát szívekbe szórja szét;
És e sugár — a honszerelm — ne gyújtna? . . .
— A szikla is a naptól pirban ég.

Az ősi dal zeng, lelkünket ragadva,
S ki szólni hívta, már nyugodni tért;
De lelke, óh az itt maradt közöttünk;
S emléket áldozunk a nagy szívért:
Szívünk az emlék, a mig ez dobog,
Jöhet vihar, de Toldi élni fog.

Deák Elek.

Melyik szebb ! ?

Melyik szebb ; tán az est, midőn a nap
Búcsúmosolyt lövell ;
Vagy tán a regg, midőn a bérc megül
Oly szép pirulva kel ?

Szebb-é az est, mely édes és szelid
Álomba ringat el —
Vagy szebb a regg, melynek virulata
Serkent munkára fel ?? —

Szebb-é a kis berek, midőn az est
Széttárja szárnyaít ; —
Benn száz madár zeng altató danát,
Mely úgy elandalít ? —

Vagy szebb, ha a reggel sugárira
Fölébred a csapat — —
És száz madár szíves kis ajakán
Vidám ének fakad ? —

Vagy szebbek-é a rét virágai
Estén, midőn a nap
Nem süt reájok ; mindenik fejét
Lehajtja ; — alszanak ? —

Vagy szebbek tán, midőn az új sugár
A rezgő harmatot
Lecsókolván fejükről, mindenik
Hoz kedves illatot ? —

Szebb-é a nagy mindenség estvelen,
Midőn minden pihen ;
Oly elhaló, oly mélázó a táj,
Csend van a téreken ? —

Vagy szebb, ha a mosolygó reggelen
Megújul a vidék ;
A hajnal könyétől megáztatott
Fű, fa sugárban ég ? —

Szebb-é az alkony altató karán
Az édes meghalás.
Mint a derült reggellel eljövő
Dicső feltámadás ! ! ? ? —

Forgács Endre.

Kikeletnek

A mult kikeletnek első ibolyáját,
Vidoran dalolva kerestem a réten,
Aztán bokrétában kedvesemnek adtam,
Ő meg odatűzte kebelére szépen.

Bársony kebelére úgy illett a virág,
Óh, hogy örült neki, óh, hogy csókolt érte !
„Harmatban fűrészté, nem fog elhervadni,
Mint az ő szerelme,“ váltig azt ígérte.

Tavasz van újra s én a kelő tavasznak
Első ibolyáját elmerengve nézem :
Kinek adjam oda ? Ki csókol meg érte ?
Ki mond érte kedves köszönetet nékem ?

A mult kikeletnek első ibolyája,
Elhervadt és vele kihült a lány-kebel ;
Szerelme ellobbant, mint bolygó tűzi fény,
És most ez ibolyát könyezve tépem el.

Szabó Endre.

A vak költő.

Felébreszté a hajnal a világot,
A liljomon az égnek könye reszket;
Beteg fűszálat, hervatag virágot,
Hullámos, hűs szellő lágyan legyezget.
Rám nem derül a hajnal csillaga,
Az én éjem setét, vak éjszaka!

Mosolyogva hinti szét sugárit a nap,
Munkálódik, zsong, zszibong a világ;
Mily boldogság, óh mily öröm az annak,
Ki munkálkodhat, élhet, — a ki lát!
Engem sírbolt setétje vesz körül,
Megtört szívem nem remél, nem örül.

Vigasztalnak szelid, jó emberek,
Szavokra lelkem mégis oly süket;
Megbizni, hinni bennök nem merek,
Nem látom arcukon érzésüket!
Mint a tenger kopár szigetje, — keblem
Oly elhagyott, olyan sivár, kietlen.

Kincsét előmbe fejedelmek hoznak,
Drága követ, ragyogó gyöngyszemet.
Jutalmául a zengzetes koboznak,
Hírkoszoruba fonják nevemet . . .
Vigyétek el! . . . nekem ez nem világol . . .
Fényt hozzatok! . . . fényt a nap sugarából!

Isten! Felséges, Szent, Örök, Hatalmas!
Leborulok, térdre hullok elébed,
Kinom te látod! . . . Irgalmazz! . . . Irgalmazz! . . .

Óh fordítsd felém fényességes képed!
Vedd el életem felét, mindenem; —
Csak add vissza lelkem napját — szemem!

Nem! Mégse látok!... Nincs Isten az égben!
Im, te hozzád imádkozom pokol:
Egy perenyi fényt adj s vedd el üdvösségem!
— — — Örült az ész, ha a hit haldokol...
Vezessetek a sír békés ölébe!
Kínos éjből a csendes, örök éjbe.

Filep Mihály.

Késő könyek

Enyhe szellő leng susogva,
Ott egy néma sír felett,
Mely annyi sok ódes vágyat
S hő szerelmet elfedett.

Megszakadt hű szíve . . . Lányka
Mit merengsz hát multadon?!
Késő már a mély sóhajtás,
S könyek halvány arcodon!

Azt hívéd, hogy csúbszavaddal
Keble gondját szétűzéd;
Hitted, hogy sivár remény is
Táplálhatja szent tűzét.

Tévodél! . . . Kiégett szíve
Ott pihen a hant alatt,
Későn oltod könyeiddel
A kiégett hamvakat.

Szalay Károly.

A nép köréből.

— Románe. —

Haluvógen, kint a zöld mezőben,
Régi kútgém hajlik ki az útra ;
Hajnalarcu, éjszemü leányka,
Minden estve ki-kijár a kútra.

Mig a kúton korsaját meriti,
Rózsa-ajka víg danúra nyilik ;
Bús furulya kérdő szava zendül :
„Hű lesz-e?” . . . felel a dal : „sirig !”

Felel a dal. — Hejh pedig ki tudja! . . .
— Nyalka urfi mért futos utánad? . . .
Hajnalarcu, éjszemü leányka :
Napsugárra barna fölleg támad! . . .

„Hajnalarcu, éjszemü leányka,
Mondd, kit illet a dal édes árja? . . .
Hol van a szív, a ki szíved érti,
— Játszi gerlét bűgő gerle párja? . . .

Hol van a szív? . . . Illatos mezőkön
Más leányért zeng a pásztor-ének :
Jer szívemre, érted ég csupán ez,
S égni fog, míg sírba nem kísérnek.

Jer szívemre, hadd el a borongást ;
— Urfi karja ölelésre nyilik —
Rózsa-ajkra hű szerető csókja —
Hónyakadra gyöngy fűzére illik.“

Édes a szó nyalka urfi ajkán,
Édesebben furulya sem szólna . . .
Szúzi pír leng a leányka arcán,
Mintha esti rózsafelhő volna.

Arca lángol lázasan lobogva,
Bent szívében forró vére zajlik ;
S mint liliom szellő lágy ölébe',
Nyalka urfi kebelére hajlik. —

Faluvéken, kint a zöld mezőben,
Régi kútgém hajlik ki az útra ;
Hajnalarcu, éjszemü leányka,
Soha, soha, ki se' jár a kútra.

Cifra házban urfi kedvesével,
Barna lányka hejj! gyönyörben élhet ;
Cifra házban csillogó ruhát hord,
Sárga gyűrűt, szép fehér nyakéket.

Fürteiben drága kő ég, reszket,
— Zöld tűzében nem találni foltot ; —
Gyöngye szíve mégis mintha fájna . . .
— Tudja Isten, mégse', mégse' boldog! . . .

Zöld mezőben, kint a faluvéken,
Régi kútgém hajlik ki az útra ;
Tört virágszál, halovány leányka,
Minden estve ki-kijár a kútra. —

Mig a kúton korsaját meríti,
Könyje perdül, szíve összerезzen ;
Bús furulya fájó szava zendül :
„Mért hagyál el, mért hagyál el engem? . . .“

Deák Elek.

Beh szeretnék . . .

Beh szeretnék szellő lenni,
Csak egy éjszakára;
Nincsen nagyobb semmi, mint a
Szellő boldogsága!

Ha az égről lefoszlik az
Alkonyatnak pírja,
A rét minden virágát az
Ő szerelme bírja.

Egyet csókkal részegit meg,
Keblén hervad másik,
Alkonyattól virradatig,
Hajnal támadásig.

S ha kél a dal erdőn, rónán,
S az ébredő dallal
Felszáll a világos égre,
A piruló hajnal:

Visszaröpül zengve-zsongva,
A bokor tövébe;
Igazi szerelmesének,
Szerető ölébe.

— Beh szeretnék szellő lenni,
Csak egy éjszakára;
A szerelmes éjszakának,
Csak a hajnalára! —

Szepessy István.

Floricá.

— Elbeszélés. —

Olyan szeme volt, mint a sasnak. Bele mert vele nézni a napba.

Az a nap pedig nem odafent ragyogott az égen, hanem idelent a földön, a Bódi Jóska barna-piros ábrázatján, az alatt a szép sugár szemöldöke alatt.

Bizony Floricám lelkem, pedig nagyon rosszúl tetted, hogy bele mertél nézni abba a két égő napba.

Jobb lett volna azt neked nem merni.

Mert akkor lettél volna te okos leány, ha, mikor Jóska legelőször megfogta kezedet és azt a remekbe készült fürtös fejcskédet odavonta a lajbijára — épen oda, a hol a szive dobogott — ha mondom, akkor visszaveszed kezedet az övéből, a fejedet meg felemeled a lajbijáról s odamosolygód a szeme közé, hogy:

„Valamit mondok magának,
Keressen mást babájának;
Mert lássa én szegény vagyok,
Nem magához való vagyok.“

Ezt kellett volna mondanod s akkor lettél volna te okos leány — legalább a Jóska apja úgy hiszi — az mindegy, ha a könyved kicsordul is utána, csak ezt mondtad volna neki.

Ugy-e? ugy-e? de mikor neked ahhoz nem volt elég erőd.

Pedig akkor lettél volna te derék leány.

* * *

Floricá révész leány volt, meg árva leány volt.

Nem volt a földön senkije, csak egy testvérbátyja. Annál többen voltak a föld alatt.

Ott laktak bátyostúl a Szamos parton, abban a festői „Szorosban“, a mely a Szilágyságnak büszkeségét képezi, s a melyre első gondjuk figyelmeztetni a vándor idegent, a jó szilágyságiaknak. De meg is érdemli, hogy nagyra legyenek vele.

A ki járt valaha a Zsibótól erre vezető országuton, az bizonyosan emlékezni fog arra a felsőges panorámára, mely Benedekfalván felül egész nagyszerűségében lepi meg a vándor utazót.

Nem lehet azt elfelejteni. És nem lehet arra vissza nem emlékezni.

Pedig csak egy keskeny völgyecske az egész, melynek két oldalán nagy dalmahodó hegyek meredeznek a magasba, szörnyen komoly ábrázattal, mely haragosan verődnek vissza a lábaikhoz simuló Szamosból, ha ugyanaz kicsiny nem lenne arra, hogy nekik tükörül szolgáljon. A sajátosságos aranyszín sziklából tömörült bércek csak olyan széles völgyet képeznek, melyben ugyan a Szamos még kényelmesen elfér a hátán ringó apró kompokkal együtt, de már az országutnak alig tudtak annyi helyet szorítani, hogyha két magyar ember (persze olyan, a ki nem gyalog jár) összetalálkozik, hát eltudja egymást mellőzni a nélkül, hogy egyik a másik saroglyájába hajtana.

No de hát itt ritkán is jár magyar ember. E vidéken már más faj ütött tanyát s magyar család csak elszórva akad egy-kettő a környékbeli apró falvakban. Azokban az emberek számára készült fecskéfészkekben, melyek olyan szerénykedve tapadnak egy-egy kirugó szikla tövéhez, mintha attól tartanának, hogy a járókelők észreveszik hitvány voltukat: nem jókedvű magyar faj, hanem mélabus oláhság öli az időt szakmányba való pipázással.

Jámbor, jóra való nép az Istenadta mind, a ki a munkával nem igen öli meg magát. Van egy lepedőnyi szántó földje, a mit évről-évre bevet tengerivel, a miből süt keresztyénnek nem való málét és főz nyomoruságra oktató puliszkát, s ezen a málén és puliszkán növel leányokat és asszonyokat olyan szépeket, olyan gyönyörűségeket, hogy egy magyar menyecske is irigy lehetne rájuk.

Ezen a három lépésnyi szántó földön kívül még egy-egy árva kecskéből áll egész gazdagságuk. S ők azoknak nem tartanak közös pástort. Minek? Hát ők akkor mit csinálnának? Legelteti mindenik maga s elül mellette azon a szép hosszú nyári napon hajnal hasadtától alkony pirosodtáig a nélkül, hogy egy nyársnak való vesszőt megfaragna, az alatt a tenger idő alatt. És nem öli meg az unalom. Dehát hogy ölné, mikor a ki nem gondolkozik, az nem is unatkozik; ő pedig talán nem is tud gondolkozni.

Hanem érezni — azt tud.

Tud boszuálló lenni, mint egy Bánk-Bán és tud szeretni, mint egy Petrarca.

Csak a büszkeséget nem ismeri. Egy egész oláh faluban együttvéve nincs annyi büszkeség, mint egyetlen egy szál magyar emberben.

Ezért van aztán, hogy az oláh legény ezer örömmel venné feleségül a magyar leányt: de ám nem megy hozzá. Az oláh leány meg ezer örömmel menne hozzá a magyar legényhez: csakhogy az nem veszi el.

Száz legény közül egyen ha megesik ez a gyengeség, kilencvenkilenc bizonyosan le fogja győzni a szívét a büszkeségével.

E közé a 99 közé nem illett be Bódi Jóska. Ő elkövette nemzetségén azt a gyalázatot, hogy beleszeretett egy oláh leányba.

Pedig tudhatta volna jól, hogy azt neki az apja elvenni nem engedi, mert az olyan ember volt, a kinek kétszeresen jutott ki az osztályrésze a keményszivűségéből, a „nagyratartiságból.”

Dehát ki parancsolhat a felhőnek, hogy az nyugot fele repüljön, ha egyszer a szél kelet felé viszi?

Ki tud parancsolni a szívnek, hogy ne szeressen, ha egyszer az szeretni akar?

Hiábavaló igyekezet az, nem lehet azt megeselekedni.

Hiábavaló dolog lett volna az: eltiltani Bódi Jóskát és Floricát attól, hogy ők meg ne lássák egymást, mikor őket az Isten is egy párnak teremtette.

Az egyik a legdelibb legény volt a faluban, a másik a legszebb leány volt a vidéken.

A egyik déleceg, mintegy ős cédrus, méltóságos, mint egy fejedelem, bátor, mint egy római. A másik bájos, mint egy verőfényes őszi nap, szűzies, mint egy madonna s kedves, mint egy idyll.

De bizony csak meglátták ők egymást s ez a látás azonnal nyomot hagyott a szívén mind a kettőnek. A kellő közepébe belerajzolták a képüket szemsugárral és ezt a rajzot le sem is törölték többé.

* * *

A „szorosnak“ legszebb pontján, a szőke Szamos parton állott három ezüst nyárfa. A három ezüst nyárfa alatt gubbaszkodott egy kicsiny kalyiba, megfonva vesszőből, kitapasztva sárral és befödve tengeri kóróval. Nem volt azon sem ablak, sem kémény, sem más eféle kényelmi eszköz; a füst, ha megunta magát odabent s vágyott egy kis szabad levegő után, hát kiment ott, a hol neki tetszett; a tetőn, vagy oldalon, avagy ha úri szeszélye úgy hozta magával, kigomolyoghatott ott is, a hol a gazda szokott ki s bejárni, t. i. az ajtónak az ő helyén. Hogy pedig a napsugár oda belátogasson, arra teljességgel nem volt semmi szükség, mert abban nappal ugy sem tartózkodott olyan, a ki ő benne gyönyörködjék.

E kicsiny hajlék volt lakóháza Floricának és egyetlen élő rokonának, az ő testvérbátyjának.

A part alatt két könnyü csolnakot himbált a csendesen játszó Szamos. Megvoltak akasztva gúzszal, egy a partból kiálló vastag fagyókérhez. Rajtok szállitgatta át a két testvér az erdőre menő falubeliéket.

A folyó másik oldalán ugyanis messzeágazó ösrengeteg terült el, melynek egy része a falu birtokához tartozott.

Egy délután Florica a révben egyedül üldögélt, bátyja künn vala az erdőben.

Onnan tért vissza Bódi Jóska is. Kezében fényes fejsze volt, szemében fényes láng lobogott. Sietve jött alá a hegyekről.

A mint a révbe leért s meglátta ott a leányt egyedül üldögélni, baltáját a fűbe fektetve s óvatosan kezdett előrelépegetni, nehogy észre vétesse magát. Azután két karját csendesen kinyújtotta — mint mikor a gyermek lepkét akar fogni — s lezárta velök Floricának a szemét.

Annak meg erre végig futott a testén egy villanyos rezdülés, de nem a félelem miatt. Édes, jóleső rezdülés volt az, a miről egyszerre megtudhatta, hogy ki áll a háta megett.

Tettette mégis, mintha nem tudná, s lefejtven annak kezeit szeméről, olyan ártatlan tekintettel nézett reá, mint egy őzecske. A kis képmutató.

— Hát te vagy? nevetett drága csengő hangon s azzal hirtelen lekapta róla szemeit s többet rá sem is emelte volna egy világért. Befutott a csolnakba s elkezdte abból a vizet kilapátolni, egész buzgósággal. A legény künn maradt a parton s onnan kezdett el évdni vele.

Még eddig sohasem szóltak erről, hogy ők egymást szeretik, hanem azért tudták mind a ketten.

Hát kell is azt mondani.

Hiszen a szív olyan hamar elárulja magát, ha szeret — az előtt, a kit szeret.

Mikor vele beszél, hangja suttogássá lágyul, mintha alvó gyermek bölcsője mellett állana. És ez a suttogás azt mondja neki: én téged szeretlek!

Mikor tekintetét reá emeli, félelem, sóvárgás, üdv, remény, aggodalom ülnek e tekintetben és ezek mind azt beszélnek neki: én téged szeretlek!

Mikor szemeit előtte lesüti, ez a lesütött szem is azt mondja neki: én téged szeretlek!

És minden, de minden azt beszéli: én téged szeretlek! éjjel álmom vagy, nappal gondolatom vagy. Szemeimmel merően nézek a semmibe s te előttem állsz, azután bezárom azokat, hogy ne lássalak,

s akkor még inkább előttem állsz . . . óh mint szeretlek . . . óh légy az enyém! . . .

— Bejöhetsz már — szolt Florica a parton várakozó legénynek, s letevén a vízhányó lapátot kezéből, felvett a lábai alól egy darab deszkát s azt keresztül helyezte a csolnakon ülőkének.

Arra a darab deszkára ültek rá mind a ketten. Ültek egymás mellett szótalanul, némán. A hullám az evező csapások alatt meg-meg csobbant s a könnyű csolnak szép csöndesen uszott előre. A leány arca égett, mint az alkonyi ég. Elömlött rajta az a bűbajos pirosság, a melyet a lehunyó nap szokott támasztani maga után. Hogy reszketett a keze és hogy reszketett a szíve szegény Floricának.

Egyszer csak megfogja Jóska a leány kezét és azt mondja neki:

— Te Florica!

— Hallom.

— Mit mondanál te ahhoz, ha én egy este úgy ide vetődném ti hozzátok, pedig nem volna itt semmi dolgom, át se kellene vinni a Szamoson, hanem csak úgy idejönnék, osztán itt maradnék nálatok?

— Azt mondanám, hogy az Isten hozott.

— Hát osztán, ha a másik este megint eljönnék hozzátok, meg a harmadik este, meg a negyedik este is . . . meg igen sok este, nem haragudnál te meg azért?

— Nem én, mert én még örülnék rajta.

— Ugy-e? Lásd, nem csinálnék én nálatok egyebet, csak válladra hajtánám bús fejemet, azután meg te hajtánád az enyémre.

— Osztán mesélnél nekem szépeket.

— Nagyon szépeket.

És eljött.

És mesélt neki szépeket véghetetlen boldogságról, fényes mennyországáról, melyben csak ők fognak lakni ketten és azt a sok, véghe-tetlen boldogságot mind ők fogják birni ketten.

Csupa gyönyörűség volt azt a mesét hallgatni, s olyan szépen utána lehetett álmodni a folytatását.

* * *

Bódi Márton gazda nem az az ember volt, ki előtt sokáig titokban maradhatott volna valami. Hamar bele tudott látni a dologba, hamar észrevette egyetlen fiának zsendülő szerelmét is.

— Valjon kire vetette szemét a fiu? Valjon az a leány, ki minden éjszakájának ellopja az egyik felét, „neki való“ lesz-e? Értvén a neki való alatt, ha valjon méltó lesz-e a Bódi familiára, méltó lesz-e, hogy Márton gazda menyévé fogadja?

— No majd megtudjuk.

Az pedig igen könnyü dolog volt.

Falun nem szokták az ilyesmit nagyon rejtegetni. Ott az nyílt titok s a felvégtől le az alvéig minden asszony tudja, hogy ennek s ennek a leánynak kicsoda Andris-Pesta-Jancsi a szeretője?

Bódi Márton gazdának se kellett messze fáradnia, ha épen csak annyit akart megtudni, hogy ki hát az a szerencsés leányzó, kit az ő Jóskája szerelmére méltatott? Megmondhatta azt neki a legelső szomszédasszonya, a minthogy meg is mondta.

S még a szomszédba se kellett fáradnia, mert a szomszédasszony — birván a minden szomszédasszonyok hagyományos áldozatkészségét — maga volt jó áttekinteni Márton gazdához, kilesvén azon kedvező alkalmat, mikor a legény épen nem volt odahaza.

Nem csinált sok teketóriát, kezdte egyenesen a közepén, ilyen formán, hogy: „de már ezt édes szomszéd uram, még sem kellene ám kigyelmednek megengedni (s hangja rejtélyes suttogás formáját öltözé fel), hogy ilyen derék, szép, jó fiu, mint a kigyelmed Jóska fia, egy „mócot“ hozzon a kigyelmed becsületes hajlékába, mikor találna itt — ha itt nem, hát más faluban — elég magához valót . . .

— Mit hoz az én házamhoz? Mócot hoz az én házamhoz . . . ?

— De még milyet. Ha legalább az is olyan volna, a kinek az apja legalább egy kvárta földet szánthat, vethet, de egy olyan leányt, mint ez a Florica, egy révész leányt . . . egy koldus leányt . . . én nem engedném, kedves szomszéd uram, én nem engedném.

Persze, hogy Bódi Márton gazda sem fogja engedni. Sőt el se hiszi, hogy az ő derék, szép, jó fia, ilyen nagy bolondot cselekedhetett volna, a milyenről a szomszéd asszony álmodik. Mert bizonyos, hogy csak álmodik.

Hanem azért szöveget ütött a fejébe ez a bolondos álom, nem mintha egy szócskát is elhinne belőle, hanem mert . . . ki tudja? . . .

— No majd meglátjuk, majd meglátjuk!

S Bódi Márton gazda elhatározta, hogy a fiunak utánales.

* * *

Éj volt. Szép holdsugáros, csillagtól bevilágolt, költészettől beryogott éjszaka. A szellő halkán járt, kelt, a Szamos lágyan morajlott, zsongott-bongott, andalított. Az ezüst nyárfák szomorom rezgették fényes leveleiket. Az elszórt komposzkák locsogtak-fecsegték, szenderhajtó mormolást támasztottak. A lég tele volt ábránddal, költészettel, szerelemmel.

A nagy, titkos rengetegből, csak olykor hangzott át egy-egy állmából felriadt madár kiáltása.

A révész kunyhó előtt ott epedt Florica a Bódi Jóska ölében. Az ő kebelök is tele volt titkos, édes vágygyal, izzó szenvedélyyel. Tartották egymást átölelve hévvel, mintha félnének, hogy elszakítja őket egymástól valaki.

Jóska két tenyere közé fogta a leánynak epekedő ábrázatját, odavonta ajakát a maga ajakához, megcsókolta hosszan, forrón, mint nap-sugár a fűszálon ingó harmatot, azután belenézett azokba a villogó szemekbe, azokba a feneketlen tengerszemekbe: és megszólalt a szellő suttgó hangján:

— Milyen szép lelked van neked én mennyországom!

A leány visszanézte és visszafelelt neki:

— Milyen jó szíved van neked én üdvösségem!

Ugy el tudták dicsérgetni, úgy el tudták nézni egymást és egyik se fáradt bele ebbe a nagy nézésbe.

— Te ugy ragyogsz a leányok között, mint társai közt a hajnalesillag.

(Ime még poeta is válhatott volna belőle, ha taníttatják).

— S te maga vagy a hajnal, a kiért én élek, tündökölök, te pedig befedezel engem a te szép, fényes rózsaszárnyaiddal. Láttad már a hajnalesillagot? mint eped a hajnalnak egyetlen csókjáért s ha megnyerte, mint halványul jobban, mindig jobban, míg eltűnik, elvész, megsemmisül e csóknak gyönyörétől . . . óh ha én is meghalhatnék te éretted. a te üdvödért, a te boldogságodért, az én egyetlenem boldogságáért. Hiszed, hogy én megtudnám azt tenni? . . . hiszed?! . .

A legény nem felelhetett, mert e pillanatban a hold egy emberi alak árnyát vetette eléje s az vonta magára figyelmét.

— Ki az? szól hátravetve tekintetét. S imo, megtudta, hogy ki az?

Édes apja, öreg Bódi Márton állt háta megett, hidegen, mint egy szikladarab. Melle benső felindulástól zihált, szemé mereven szegeződött fiára, hangja túlradt haragtól reszketett, midőn megszólalt gúnyos, fenyegető hangon, mintegy a leány utolsó szavaira adva feleletet:

— Mondjad hát, hogy hiszed?! . . no mondd neki te nemzetséged meggyalázója, apád megölője . . . te — — hát igaz? . . . hát csakugyan igaz . . . no! mondd neki, hogy hiszed; mondd neki, hogy tegye meg még most, itt van a Szamos előtte, ugorjon bele . . . te meg utána, öregségem megkeserítője . . . te meg utána . . . Mert az én házamhoz ugyan nem hozod . . . az én asztalomhoz ugyan le

nem ül . . . mert én kitagadlak, megátkozlak, elűzlek, megöllek, ha fel nem hagysz vele. — — — — —

Tehát Bódi Márton gazda, megtudta a mit akart. Tehát Bódi Márton gazda utána lesett fiának.

A nagy, titkos rengetegből ismét áthangzik az álmából felriadt madár jajongása.

Ugyan mi bánthatja? Ugyan mi üthetett reá a csöndes éjszakán! ? . . .

* * *

Nem tudom, hibának tartsam-e e népnél azt a sajátsterü idegenkedést, melylyel a vele együtt élő oláhság iránt viseltetik, vagy megdicsérjem érte?

Annyi bizonyos, hogy „magyar voltukat“ védik meg általa, nyelvöket, nemzetiségöket óvják meg e zárkózottság által a „beolvadástól,“ a haláltól. Hiszen ugyis olyan édes kevesen vannak e paradicsomi vidéken szegény — büszke magyarok.

Valamint az is bizonyos, hogy Bódi Márton gazda reá jövén a fia s Florica közt fejlett viszonyra: elhatározta — török, szakad — annak véget vetni.

Azt talán már mondtam én, hogy ő kigyelme erős nyaku férfiu volt. S így feltehetjük róla, hogy a mit magában elhatározott, azt ki is viszi.

Tehát két szívet akar egymástól elszakítani, két olyan szívet, melyek már megtanultak együtt, egyszerre dobbanni, együtt, egyszerre érezni, együtt, egyszerre meghal . . . nem, még ezt nem, de megtagadhatják.

Két olyan szív, mely eddig csak szépeket álmodott, ha egyszer a himetlen valóra ébresztetik: a halál képét sem fogja ridegebbnek találni ennél a himetlen valónál.

Két olyan szív, mely eddig csak a boldogság habzó serlegéből édesítgeté ajkait, ha egyszer ezt tőle elvevék, a méreg-kehelytől sem fog visszariadni.

Két olyan szív, mely már úgy egymásba nőtt, mint törzsbe az oltott csemete, ha egyszer egymástól szétvágatott, miért rettegné a rögtöni elmulást, mikor hátralevő élete már ugyis csak lassu fonnyadás?

Két szív, mely közös életcsatornával birt, ha egyszer e közös csatornát elmetszék ellenséges kezek, nem fog félni, hogy keblét egészen kitérje a gyiloknak, hisz ő már nem érez, hisz neki az már ugy se fáj . . . a közös életér elmetszetett.

Márton gazda tudta azt, hogy fiával nehéz munkája lesz. Ismerte hajthatatlan természetét.

És Márton gazda nem csalódott. Nehéz munkája lett, nehéz és eredménytelen. A fiu hajthatatlan maradt és a két szív szerette egymást tovább is forrón, végtelenül és *titokban*.

A napok pedig jöttek és mentek egymásután.

Bódi Márton gazda pedig megmaradt szikla-embernek, s nem akarta ismerni az engedékenységet.

A napok pedig jöttek és mentek egymásután.

S a két szív már kezdett lemondani a reményről, hogy valaha a világ előtt is egymáséi lehessenek, hanem azért csak szerették egymást tovább is végtelenül, forrón és reménytelenül.

És a napok jöttek és mentek egymásután.

* * *

Már kezdett sárgulni a mező, a nyár egymásután vetkezte le ökes köntöseit. A virágok betegesen bólintgattak a réteken, a fűk ejtegették halvány leveleiket, a verőfény elvesztette melegét, a gyöngyvér méla kurrogással vonult csöndes estéken délfelé — a halvány arcu ős megérkezett.

Borongós őszi este volt. A révész kunyhóban egymaga buslakodott a szép Florica s egy fatönkön ülve, a hóna alá szoritott guzsalyról gyapjút fonogatott. Eltiltott szerelme majdnem beteges halványsággal vont a be egykor üde, eleven orcáját. S még dalolt is szegény, de olyan halkkal, hogy az orsó pergése is kihallatszott mellette. Dalolt azon az elnyújtott, végtelenül szomorú dallamon, mely minden oláh népdalnak sajátja, s a melynek hallatára olyan formát érez az ember, mintha fájna valami a kebelében. Épen reá illett a nótája:

Én is voltam liljom egykor,
De most vagyok asszu kóro . . .
Kis kertünkbe szél ütött be,
Liliomot összetörte ;
Összetörte, elhervasztá,
Virágágyból kiszakasztá . . .
Én is voltam liljom egykor.

Azután próbált valami vigabbat, de újra csak visszatért a szomorújához, visszatért ahoz, mely az ő sorsát látszott megénekelni, s mely valahonnan a havasok közül szívároghatott el a „szoros“ mentére. Valami románc-féle volt a „Bojár leányról.“

Deli leány, bojár lánya
Mogszerette szép Gregórit,
Gregórit az ifju pásztor,
— Odafent a vén havasban —
És az is szerette őket.

És meghalt az ifju pásztor,
És meghalt a deli lány is . . .
Azt a bojár megölette,
Ezt megölte szíve bűja —

— — — — —
S együvé temették őket.

Alig végezte be, midőn a konyhó ajtajában egy kísértet jelent meg — az ő kísértete: Bódi Márton. A leánynak zsibbadás fogta el minden idegét, megrémült ettől az embertől.

— Ne félj leányom — kezdé Bódi Márton, csaknem nyájas hangon — ne félj, nem maradok itt sokáig. Itthon van-e bátyád?

— Nincs.

— Annál jobb. Egy kevés beszédem lesz veled.

Mi lehet az a beszéd, melyért a faluból ide ő hozzá jött ez az ember, a ki neki ellensége? Mit akarhat ez ő vele?

— Nem türhetem tovább — szólalt meg újra a kísértet — nem türhetem tovább, hogy én rajtam rágódjék az egész falu, az én nevemmel harangozzanak be minden reggel, a rajtam való kárörvendéssel feküdjenek le minden este . . . nem — nem mehet így tovább.

Most már sejtette, hogy mit akar ez az ember.

— Beszéltem a fiammal, mindent megpróbáltam, nem használ, semmitem használ. Megrontottad, megigézted, magadhoz fiúvelted, hallani sem akar más leányról; de — hallgass ide leányom — ha te itt nem volnál, ha te elmennél innen valahová messze, úgy, hogy senki sem tudná merre, hová mentél el . . . ha te ezt megeselekedné, akkor az én fiam meggyógyulna, elfelejtene téged . . . tudom, hogy elfelejtene s én ismét az lennék, a ki voltam. De míg te itt vagy, míg téged lát . . . nem lehet, semmiképen nem lehet.

A leányon még jobban erőt vett a zsibbadás s szemébe kezdett a köny lassan szivárogni.

— Hozzád jöttem Florica, te még boldoggá tehetsz bennünket, hát tégy azzá. Mutasd meg, hogy igazán szereted az én fiamat, mutasd meg azzal, hogy elköltöazol innen s nem állsz útjába egyetlen gyermek szerencsájének, meg az én ősz fejem nyugodalmának.

Mutassa meg, hogy szereti. Azzal mutassa meg, hogy hagyja itt őt — ha szereti . . . mikor épen azért nem bir elbujdosni, mert őt szereti.

— Lásd, neked az ugyis mindegy. Itt sincs semmid, ott sincs . . . dehog — ott lesz. Én mondom, én ígérem neked, hogy lesz. Pénzt adok, annyi pénzt adok, hogy abból akárhol földeskedést vehetsz magadnak, házaeszkát építhetsz reá, mindened lesz, boldog lehetsz, csak innen eredj el, de messze; csak itt ne maradj tovább egy pillanatig se; kérlek, rimáncod, menj, hagyj te itt bennünket.

A leány nem birt szólani. A fájdalom lekötözte nyelvét s vasmarokkal szoritotta össze szívét, lelkét. Szegény Florica olyan vala, mint a ki *megbomlott*. Csak nézett és nem birt szólani.

— Mi köt téged ehez a faluhoz, ehez a tengeri kóró viskóhoz? . . . semmi, ugy-e semmi?

Semmi?! . . .

Mintha csak a napsugártól kérdeznék, hogy mi köti őt az égő, az izzó naphoz? mintha csak a csillagtól kérdeznék, hogy mi köti őt a sötét éjszakához?

Semmi?! . . .

Mi is kötne valakit ahoz a szent helyhez, hol először látta meg a fényes napot, először hallá az altató dalt, először szívta a mezők felszálló illatát? Mi kötne valakit ahoz a helyhez, hol először tanulta meg e szót kimondani: „anyám!“ először tanulta meg elsugni e drága, e lángoló szót: „szeretlek!“ Mi kötne valakit ahoz a helyhez, hol egyedül lehet boldog s minden más helyt neki a menny tiszta kékje — örökké borus, a lég, mit beszív — fojtó, s a madárdal, mit az óbredő hajnal fakaszt, temetési ének? . . . semmi . . . semmi . . .

Bódi Márton hosszan hallgatott, várta a leány feleletét, de az csak nézett és nem birt szólani.

— Ha te nem mégy, akkor őt üzöm el — folytatá most már haraggal Bódi Márton — elkergetem, mint egy ebet. Hadd menjen világgá, ha az én becsületem semmi olótte. Nyomorogjon, kolduljon, haljon meg inkább, de az én fejemre gyalázatot nem hoz, az én vagyomból egy krajeár érot el nem viszen. Isten a bizonyásom, hogy megteszem.

Ah! ez legjobban ölt. A tör behatott a lélek elevenéig. Elűzik őt ő miatta. Koldus lesz és ő megmentheti.

— Nem . . . nem bírok élni nála nélkül, tört ki végre a megkínzott leányból a fájdalom . . . S térdre borult ez ember előtt. Portól fedett lábait megöntözte omló könyeivel, azután lecsókolta onnan. Azok-

kal az édes eper-ajkaival, azokról a poros lábokról. Úgy vergődött, úgy nyögött, úgy zokogott. Halovány orcáján földfeletti fájdalom ült, könnyes szeméből a kétségbeesés kiáltott fel:

— Kegyelem! kegyelem!

— Soha. Méggy vagy öt füzöm el.

A leány megvult törve teljesen. Odalett lelkének ereje. Kimerülve csüggeszté le fejét a kunyhó hideg földjére. Gondolata megállt, csak a szíve vert erősen, mintha figyelmeztetni akarta volna, hogy én vagyok az, a kivel számolnod kell!

— Jó, hát számoljunk! Jó, hát szakadj meg! Nem érdemelnéd, hogy a világ bujdosója legyen érted ő, ha meg nem tudnál szakadni.

És a reszkető ajkakon suttogva megjelent a nagy elhatározás:

— Elmegyek.

— Esküdjél meg.

— A boldogságos szűzre esküszöm.

* * *

És elment a — Szamosba. A hullámok esókolgatták, ölelgették, szép regével, édes, nyájas suttogással elaltatták s azután — nem dobogott többé a szíve.

* * *

Bizony Floricám lelkem, csak jobb lett volna neked abba a napba bele nem nézni.

Lásd ez a magyar büszke egy nemzetség s még csak nem is tehet róla, hogy az. Osei hozták magukkal a nagy Ázsiából s úgy hagyták rá ezt az öröksóget. Azért mondom, hogy jobb lett volna, ha bele nem nézel abba a napba.

Akkor nem esókdosná most a Szamos a te gyönyörű fürtös fejcskédet.

Akkor nem ölte volna meg azt a legényt a búbanat, te utánad . . . és nem törte volna össze a lelkiismerete azt a gögös öreg embert. Csak jobb lett volna az úgy!

Czinke István.

A haláltánc

— Göthe után. —

Ejféli vagy. A torony öre lenéz,
Sírok tetején tova végig,
Holdfénybe fűrösztve a táj, az egész;
Sírkert napi fényibe' fénylik.
Im mozzan egyik halom és megin' egy,
Nő, férfi a földből a földre kimegy
Fehér libegő lepedőben.

Hosszan nyulik az. Mulatozni akar,
Az úr, a szegény, ifjú, agg;
— Tánccnál akadály a lepel, mi takar —
S készülnek a táncoszorúnak.
S mert itt a szemérem e részbe' nem úr,
Mind rázakodik s a lepelke lehúll,
S sírokra borúl szanaszélyyel.

No's billen a comb, nosza biccen a láb,
Kezdvén különös mozogáshoz;
És csitteg a, csattog a csont fa gyanánt,
Mit vernek ütényre a fához.
Az ór csupa tréfa gyanánt veszi ezt;
Kísértő susog gonoszúl fülihez:
Menj s egy takarót kaparíts el!

Gondolta, tevé s meneküle megint,
Szent ajtaja háta mögé el.
Még mindig a hold le derűbe' tekint
A táncra, mi folyt vala rémmel,
Még egyszer oson szanaszét valahány,
Leplét veszi s egyik a másik után,
Bésurran a pázsitos ágyba.

Már künn csakis egy tipegett, tőpögött,
Laplét a síron tapogatva;
— Így senki se sértheti társi között; —
Hah ott van a gyolcs a magasba!
Ajtónak esik, de e' visszaveri,
— Őr áldd a kezét, ki berakta teli,
Szentelt aranyos feszülettel.

Mindegy. A halott nem is ül szünetet,
Nincs hely tünődésre s a gondra,
Megkapja a gátszerű ékezetet,
És kúszik oromról oromra;
Most jaj no szegény toronyőr, ne noked! —
Párkányon a szörny közelebb-közelebb
Mász, mint csodalábu kaszáspók.

Az őr haloványúl, az őr be remeg,
Adná a lepelt le. De bezzeg
— Most, most befejezted az életedet —
Laplét csücsinél köti egy szeg.
Már sáppad a hold, ragyogása fogyott,
Az óra dörögve *egyét* konogott —
S szétkoppan a földön a *csontváz*.

Törös Kálmán.

Dal az új szerelemről.

Es megzendült újra
A szerelem húrja
Bús lelkemben, mely megbágyadt;
Édes ábránd, édes vágyak
Feltámadtok újra.

Nem a régi múltó
Sugár — elboruló, —
Csöndes vágya ábrándimnak,
Tündökölő hajnalesillag,
Soha le nem hulló.

Nem a régi hévvel
Örületességgel
Nem a villám, — a nap fénye,
Mely nem lánggal, — lassan ég, de —
De sohasem ég el.

Nem háborgó tenger
Örök rejtelemmel — —
Nyugodt tónak tiszta habja.
Medrét a mely megmutatja
S vést, hullámot nem ver.

Mitől a szív retteg,
Nem viharra lettek
Lelkemben a szenvedélyok,
A szerelmem tisztább mélyebb,
— Igazán szeretlek! . . .

Filep Mihály.

Őszi gondolatok.

Temetőben búsan járok, kelek;
Enyészetet suttognak a szelek.
Suttogásuk oly fájó, altató,
Épen e bús temetőbe való.

Érző keblemhez titkosan beszél
Minden fűszál, minden hulló levél;
Gondolatom sírok közt tévedez,
Enyészet és halálnak képe ez.

Kopár a sir, hervatag virága
Fájó emlékezet cyprus-ága,
Lehullt; mert fuvalma őszi szélnek
Elhervasztá őket e vidéknek.

Nincsen virág és nincsen illatár,
Nem dall vigan esiesergő kis madár;
Eltűnt az élet minden vonása,
Igazán ez most holtak lakása.

Azt hirdetik e borongó helyek,
Hervadt virág, száraz falevelek:
„Lehullt az életfároról a gyümölcs,
Tanuld meg ezt szegény, gazdag és bölcs!

De a síron tenyésző téli-zöld
Lelkembben új s szebb roményeket költ;
Örök életnek jelző képe az,
Mutatja, hogy megjő a szép tavasz.

Jelzi: hogy lesz sírontúli élet,
A hol lelkünk szebb lételre éled,
Nem győz rajtunk halál és enyészet,
Bár a sírban testünk elenyészett.

Mert majd, midőn a zordon őszt, telet
Felváltja a bájos, szép kikelet:
Kihajt a fű, virágozik a halom,
S életet teremt a legfőbb hatalom.

* * *

A természet néma haldoklása
Az emberi élet képe, mása.
Hosszú álom s majd dicső ébredés,
Igy rendelé ezt a gondviselés.

Tóth Gyula.

A középkorból.

-- Költői beszély. —

I.

Néma völgyben mélyen, alant
Siralmasan pendül a lant . . .
Mint kis madár bús nyögése,
Szerelemnek epedése.

Ott lent a völgy, s kristály patak . . .
Zöld partjain virág fakad . . .
Ott fent a vár . . . s bent álmodik
Termében a zord Tardorik.

És a lant zúg lágyan, szépen,
Elhangzik a csendes éjben . . .
Ki sem figyel a szavára,
Csak az, a ki várt reája.

Vár urának szép leánya,
Mit csinál fent szobájába' ?
Tardoriknak szép leánya,
Ugyan mit gondol magába' ?

Két szeme örökre gyúlva,
Mégis mintha könye hullna ;
Úgy szeretne repülni el,
Mért nem repül ? mi tartja fel ?

Itt Tardorik nyugszik . . . s alant
Csak egyre sír, zokog a lant ;
Úgy kesereg, úgy kesereg . . .
Minden húrja majd megreped.

Vár urának szép leánya,
Hó-palástot vesz magára,
Kimegyen a sötét éjbe,
Szíve dobog szerelmébe'.

Ajtót kinyit, ajtót bezár,
Kis kezének enged a zár ;
Kapu előtt alszik az őr,
Mellette kard, kezébe' tőr.

És a leány siet, halad,
A bérc fokán . . . a szirt alatt.
Ha megtudná az ősz atya,
Mit mondana, mit szólana ?

Ott fent a vár s bent álmodik
Termében a zord Tardorik . . .
Ott lent a völgy és ott alant
Csak egyre sír, zokog a lant . . .

II.

Patakcsa mellett, völgy ölében,
— Hol a nagy éj hallgat, pihen.
Meg-meglebbentve néha szárnyát,
Mint a futó sas reptiben, —
Ott áll az ifju és szemében
Mondhatlan boldogság ragyog,
Karján a lány, s omló hajával
Enyelgve szellő andalog.
Mohos fatörzsön nyugszik a lant . . .
A húr oly néma, hallgatag . . .
Nem hall'szik semmi a közelben,
A szívnek dobbanása csak !
— Mely a lombok között enyelgett —
Elesendesül a röpke szél, —
Hogy meglesse a boldogságot,
Mely tündér-hangokon beszél . . .
Majd feljön a holdnak sugára,
Szelid fényt vetve a határra.

III.

Sokáig álltak szótlánul, némán,
A dalnok ifju s a szelid leány.
De végre a csendet megunva, szólt
Meleg szavakkal a vitéz Harold :
„Ah! eljövél te, égnek angyala!
Nincs, a ki tőlem elszakasztana!
Ah! eljövél te, és zordon atyád
Nem fogja szórni villámit reád.
Két ló ott van a lombos tölgy alatt,
Repülni fog majd, mint a gondolat.
Akarsz-e jönni? Túl a hegyeken
Számodra égi boldogság terem.“
Szól s várja üdvét a lány ajkiról,
Keble hullámszik dobbanásitól.
„Veled megyek én, ah, el innen, el!
Maradjon e szirt bús emlékivel!“
— Szólott Irén s Harold mosolyg reája,
Beszédes ajkát csókokkal bezárja.

IV.

Eltünik a csörgő patak,
Ujabb vidékre szálltanak,
Harold s Irén.
A néma völgy fel-feldöbög,
Fent a szelid hold hömpölyög
Az ég ivén.

A büszke vár, hol álmodik
Termében a zord Tardorik,
Homályban áll.
Felé az éji fuvalom,
Sietve hullám szárnyakon,
Sóhajtva száll.

„Harold! amott hátam megett
Hallk suttogás . . . ah, mi lehet?
Úgy félek én! . . .“

„Nincs a bokorban semmisen,
Csak a szellő zúg csendesen,
Ne félj Irén!”

„Harold! amott szemünk előtt
Látod vaskégyverében őt?
Nézd . . . nézd . . . atyám!
Mellette szolgáserge van . . .
Oly mérgesen, oly zordonan
Várnak reám.”

„Fegyverben nincsen ott atyád,
Szolgái nem várnak reád,
Én kedvesem!
Sűrű esalit van ott csupán,
Mely messze nyúlt a bére fokán,
. . . Más semmisen!!

V.

Várában büszke Tardorik
Felébredt már, nem álmodik.

Arcán kevélység tündököl,
Reng a terem lépésitől.

Midőn a szirtfokon lenéz,
Belép a hí bohóc, Kenéz.

„Uram, a völgyben éjfelen
Nem tudhatom, mi volt, mi nem.

Hallottam rémes éneket,
Fülem belé majd elrekedt.

Tán fúradt dalnok nyugva ott,
S nagy vigalomról álmodott?

Roszat jelent, akármilyen volt,
Azt mondta rá vitéz Tibolt!”

— De Tardorik reá se néz,
S eltűnik a bohóc Kenéz.

„Beszélni most nem jó neki.
Még hátam eldöngetheti.“

Alig zárult be a terem,
Tibolt, az őr már ott terem.

„Uram, tegnap a szirt felett
Láttam fehér kísértetet.“

„Hord a pokolba álmaid
Magaddal!“ — zúgta Tardorik.

Harmadszor nyilik a terem,
A szolganő jön esendesen.

Halvány arcán félelem és
Sápadt szemében rettegés . . .

„Uram, Irént mi bánthatá?
So'sem aludt még ily soká.“

„Bohó, hisz a menyasszonyok
Soká alusznak, nem tudod?“

„Uram beléptem ajtaján,
Üres szobát leltem csupán.“

— „Bohó! eredj, a vár fokán,
Siess, nézd meg, ott lesz talán.“

„Uram! hisz reggel óta már
Minden eseléd utána jár!“

Kerestük őt a völgybe lent,
Nem foghatom meg, mit jelent?“

De ajkán a szó megszakad,
Mint a kit a villám lecsap.

E villám hoz sötét borut.
Bősz Tardorik haragja sujt . . .

VI.

„Föl föl, te gyáva nép, fegyverre csak“
— S remegve jő elő a szolgálhad.

„Menjen, ki merre tud, ki merre lát,
Keresni mindenütt a gaz leányt.“

— S eltűnik gyorsan a cselédsereg,
Zajuktól népesül erdő s berek.

Futosnak céltalan, mindannyian
A sík mezőn, a völgy homályiban.

. . . A nappal elrepül . . . beáll az éj,
Nem alhat Tardorik, fájdalma mély . . .

És ime, a kakas reggelre szól . . .
Iré, a szép leány, ninesen sehól! . . .

Dúl-fúl a vár ura harmadnapig,
Sápadt arcán rideg halál lakik.

És jajgatásitól a föld remeg.
Künn összebúvik a cselédsereg.

Harmadnap felveszi vasfegyverét,
Magához inti két hű emberét.

Majd előhivatja ősz várnagyát,
S a büszke úr rövid parancsot ad.

„Megmondod Káldinak, ha erre jár,
Leányát Tardorik nem adja már.“

— Aztán lovára kap és elrohan.
A bösz vihar se száll ily zordonan . . .

VII.

A merre száll a gyenge fuvalom,
Túl a sötétlő barna ormokon,
Hol a nap felkel a hegyek megűl,
E tájon egy tündérvidek terűl.

Tündérvideken, zöld lombok között,
Hová az enyhe szellő költözött,
Ezüstszinü patak hulláminál,
Magában egy kicsiny házaeska áll.
Úgy meghúzódik a vén tölgy alatt!
Kifárad a szem mig reá akad.
Ifju borostyán zöld levelivel,
Falát körülölelve rejti el!
Itt laknak égi boldogság öln.
A dalnok ifju Harold és Irén.
Oly boldogok ők, a szerelmesek!
Szerelmöket misem zavarja meg.
Harold naponta csak vadászni jár,
S reá a szép leány epedve vár.
S midőn az éj homályit szórja szét,
Harold elkezdi bűvös énekét . . .
Kebélén Irén pihen, fejét lehajtva,
Csak néha lebben el szelid sóhaja . . .

VIII.

Bús némaság ül a nagy éjszakán,
Az élet belőle kihalva tán?
Ah, e halotti csend rémületes!
Bámulatán a szív fel-felrepes.
A kis szobában Irén ülmodik,
Keblére hajtva hőszin karjait.
Szelid sugárival benéz a hold,
Még ébren van, nem alhatik Harold.
„Ott künn a kert mögött, mi zaj? mi nesz?
— Csupán szívemnek gyors verése ez.“
De im, az ablakon halk koppanás!
Elfáradt vándor az, ki volna más?
— Reá viszhangja kél mély síri hangnak,
Melytől megdermed lelke is Haroldnak . . .

IX.

„Harold, te gaz! te gyáva lányesaló!
Ugy-e nyugalmad zavarni nem való!
Benézni a gerlőknek rejtekébe,
A csendes éjszakán illetlen, ugy-e?

Jaj húsz nap oltá mennyi kint kiálltam!
Bolyongva szertesztét a nagy világban.
Azóta nem jött álom vén szememre,
De felkereslek, esküvóm a mennyre.

Húsz nap! öröklét! és az út mi hosszú!
Jutalmam megvan! szörnyü, szörnyü bosszú!
Harold! te gaz! te kores! no jer ki egybe,
Megvini vélem, karddal a kezedbe!“

Hogy reszket jó Harold, e szitkot hallván!
Szemébe bosszú ég, az arca halvány.
Nehéz vasfegyverét magára ölti,
Alvó szerelmesét még fel se költi.
— És a kis ajtón csendesen kisurran,
A másik percben már ki tudja hol van?
És mennek szótlanul a rengetegbe.
Az egyik zordonan, a más remegve.

„Én ifjú kedvesem! én drága kincsem!
Jaj hogyha meghalok oltalma nincsen!
Jaj meg sem esókolám, meg sem sirattam,
Mi lesz belőle majd, pedig miattam!
Megállj jó Tardorik, ne víj velem, ne,
Irének e csapás halála lenne!“

— Elöl megy Tardorik, rideg menéssel . . .
„Gyorsan félénk Harold, hol vagy, hol késel?“

„Tőlem jó Tardorik mehetsz nyugodtan,
Ellen csapásitól so'sem futottam.“
Igy szól vitéz Harold s tovább sietnek,
Járatlan utain a rengetegnek.

Mogorva szirt előtt a völgy ölében,
Paizsra dőlve vár két harcos ébren.
Mogorva szirt előtt megáll a két hős,
Az egyik ifjú még, a másik oly ősz!
És összerontanak bátran, merészen.
Jaj itt ma egyiknek halála lészen!

Hogy cseng a gyors acél, a dárda zendül!
Hogy hangzik a vidék a küzdelemtül!
Hogy csorbúl a paizs! hogy pattog a vért.
Ily csendes éjszakán e harc ugyan mért?

Igy küzd a két vitéz a holdas éjben.
Jaj mily erő lehet az ősz kezében!

Ám oly ügyes és oly serény a másik,
Nem várja be a kard súlyos csapását.
Harcolnak hajnalig, nem szólva semmit;
Harcoltak volna is, ki tudja meddig.
De elfárad Harold és lankad egyre.
Tört kardja elzuhan a barna gyepre . . .
Még egy csapás . . . fejét búsan lehajtja.
A földre omlik, lelkét elsohajtva.
. . . Hősök felemelik s egy lóra téve,
Komor léptekkel elsietnek véle;
Utánuk ér az ősz egy óra múlva,
Mellette lánya van keblére hullva.
Hogy nyugszik karja közt a zord öregnek!
— Kopár temetőben apátlan gyermek . . .

X.

Megtette Tardorik, amit kimondott;
Csapásától ifju Harold leomlott.
S nyugodtan üldögl az ősi várba',
Haragja csendesült, keblébe zárva,
Hogy küzdött, fáradott oly sok nap oltá,
Sértett becsületét im megtorolta,
Hogy nem pihenhetett se nap, se éjjel!
— Nevéről a szennyet lemosta vérrel.
Mellette sir, sohajt halvány lánya,
Ősz Tardorik nem is tekint reája.
— Sötét romok fölött siró virágot,
Villámos éj után ugyan ki látott? . . .

De léptek hangzanak, kívül zaj támad,
Hoznak a terembe halotti ágyat.
Megállnak véle csendben a középén,
Rajt' egy halott pihen, aludva mélyen.

Az ősz vet rája zord tekintetet:
„Iré, e halottat nem ismered?”
A lány feljajdul kinjában. . . . A holt
A kedves ifju volt, a szép Harold . . .
— Majd felemelik a halotti ágyról
Utánuk a rideg terem bezárul . . .
Csörgő patak mellett mély házat ásnak,
Átadják hamvait a rothadásnak!

XI.

Fölötte fejfa domborúl,
Nincs rajta név, igénytelen . . .
Csörgő patak, zugó patak
Ringatja álmát szüntelen . . .
— Be jó is ott a föld alatt!

Bánatja nincs, nem érezi,
Ha harc közelg, ha mennydörög,
Nem bántja semmi semmi őt,
Nyugalma mély, a sir örök.
— Be jó is ott a föld alatt!

Ifju leány, beteg leány
Csak egyre sir, sohajt, eped . . .
Bánatja, kinja végtelen,
A szive is majd megreped.
— Be jó is ott a föld alatt!

„Veled vagyok, veled leszek,
Oh jó Harold! én kedvesem!
Ne bántsa senki álmidat,
Pihenj sirodban csendesen!”
— Be jó is ott a föld alatt!

. . . Nyugalmas csendes éjjelen
Sötéten áll a büszke vár . . .
. . . Haldoklik a beteg leány,
Ajkin a szó elhalva már . . .
— Be jó is ott a föld alatt!

. . . Vén Tardorik megyen elől,
Utánna sok sötét alak,
Csengő harang zugása közt
Hová siet? hová halad?
— Be jó is ott a föld alatt!

* * *

Egymás mellett pihennek ők,
A szép Harold, az ifjú nő . . .
Sirjok felett sohajt a szél.
Liljom fakad. vadrózsa nő . . .
— Be jó is ott a föld alatt!

XII.

. . . És Irén is alszik a sir ölében,
Harold ágya mellett nyugodtan pihen.
Csak büszke várában vén Tardorik
Mindegyre zajong és nem nyughatik!
. . . De végre mély kinja lecsendesül,
Gondokba merülve szeliden ül.
Gyakran a kis völgybe el-eljárogat,
Meglátogatja a kedves hantokat.
És hosszan ott zokog, beszél, kesereg.
Bámulva nézi ezt a cselédsereg.
És csodálkozik a szelid öregem,
Ki néha felkacag hosszan, rémesen.

Kiss Lajos.

Dalok

— 1872. március 15. —

I.

Úgy-e mindig szólnak engem
Te előtted, édes szentem?
Boldogságom, ne higyj nekik,
Boldogságunk irigyelik.

Irigyelik nagyon neked
Végzetetlen szerelmemet,
S irigyelik nagyon nekem,
Hogy a legszebb lányt szeretem.

II.

Jaj beh szép az mikor ajkad
Jaj beh is szép hogyha hallgat,
S némaságod hidegétől
Ha megfagy a lelkem,
Egy mosolyod fénye alatt
Új életre serken.

Oh ne mondd, hogy szeretsz engem,
Hagyj egy kicsit kétekednem;
Jobban esik ölelésed
Forró csókod nékem,
Ha szívemet ott leli a
Kétség örvényében.

III.

Hogyha szívem lobbanási
Dalokká lennének
Legszebb dalok a világon
Neked zengenének;

S hogyha minden gondolatom
Egy csillaggá válna,
Téged egy szép csillagos ég
Ölelne magába.

Jaj, de ha te nem szeretnél
Engem édes lelkem,
Ha te fel se vennéd az én
Lángoló szerelmem ;
Lelkem minden gondolata
Egy kárhozat lenne,
Szivem minden dobbanása
Egy-egy kacaj lenne.

IV.

Piros rózsá, bokor rózsá
Barna kis lány szakít róla,
Bimbót szakít odatéve
Dobogó kis kebelére.

Mért nem vagyok én most rózsá,
Jaj bel szép halálom volna,
Leszakitna kebelére
S elhervadnék ottan érte.

Jaj de mit tehetek róla
Hogy én nem lehetek rózsá,
Hogy nem tűz a kebelére
S elhervadok mégis érte.

V.

Kiviritott az almafa
Barna kis lány ül alatta,
Hull a virág
A szellő jöttére,
Hull a virág
A kis lány ölébe.

Jaj ha tudná az a lányka
A virágot rá ki húnyta :
Az a szellő
Szivem nagy szereleme,
Minden virág
Egy áldásom benne.

VI.

Azt hittem én, azt hittem én
Édes pici szentem,
Azt álmodtam, azzal keltem,
Hogy te szeretsz engem.

Te meg édes, azt hitted hogy
Nem szeretlek téged,
Azt álmodtad, azzal keltél
Mindig azt beszélted.

Mind a ketten csalatkoztunk,
— Te csak tűröd könnyen,
De fáj nekem mind a kettőnk
Csalódása szörnyen.

Szabó Endre.

